

Osnivač:
MINISTARSTVO
PROSVJETE I KULTURE
NR CRNE GORE

Prvi broj publikovan:
15. JANUARA 1949.

DOBITNIK
„OKTOIHA“ 1998.

Prosvjetni rad

List crnogorskih prosvjetnih, kulturnih i naučnih radnika

„GRLICA“, prva crnogorska periodična publikacija (Cetinje, 1835–1839)

„PROSVJETA“, prvo crnogorsko pedagoško glasilo (Cetinje, 1889–1901)

Broj 65

SEPTEMBAR 2023.

ISSN 0033-1686

ПРОСВЈЕТНИ РАД

VEPRIMTARIA ARSIMORE

EDUCATION REPORTER

Otvorena nova zgrada OŠ „Dušan Korać“ u Bijelom Polju

VELELEPNO ZDANJE OD OSAM HILJADA METARA KVADRATNIH

Str. 12

TEMA BROJA:

OPREMLJENOST ŠKOLA U CRNOJ GORI

■ Relevantni sagovornici daju odgovor na pitanje u kakvim se uslovima odvija nastava u osnovnim i srednjim školama, te koji su to načini unapređenja situacije

Str. 4

Ministarka nauke i tehnološkog razvoja prof. dr Biljana Šćepanović

U NAUKU I INOVACIJE BIĆE ULOŽENO PREKO DESET MILIONA EURA U OVOJ GODINI

Str. 18

Dogovoreno potpisivanje sporazuma o saradnji u oblasti kulture između Crne Gore i Islanda

KLJUČNI KORAK KA JAČANJU KULTURNIH VEZA DVIJU ZEMALJA

Str. 19

„Dani dijaspore i prijatelja Crne Gore 2023“

NOBELOVAC NOVOSELOV GOST UNIVERZITETA CRNE GORE U OKTOBRU

Str. 17

Intervju: Mladenka Maja Perić, direktorica OŠ „Boško Strugar“ u Ulcinju

PO UZORU NA PROŠLOST GRADIMO BUDUĆNOST, A NAGRADE SE NIŽU

Str. 10

Izložbom postavke Muzeja iluzija iz Beograda otvoren XI Festival „Dani nauke i inovacija 2023“

„PUTOVANJE KROZ ZNANJE“ U 15 CRNOGORSKIH GRADOVA

Str. 24

Razgovor s istaknutim makedonskim pjesnikom Nikolom Madžirovim

JEZIK JE TIJELO U KOJEM PJESNIK OSJEĆA SVA ZADOVOLJSTVA I OGRANIČENJA

Str. 20

Intervju s Mihailom Backovićem, doktorom teorijske fizike, stručnjakom za vještačku inteligenciju

RADITI NA OBRAZOVNOM SISTEMU KOJI AKCENAT STAVLJA NA KRITIČKU I ANALITIČKU MISAO

■ Činjenica je da ćemo u skorijoj budućnosti sve više biti izloženi sadržaju koji kreira vještačka inteligencija. Mislim da je zadatak obrazovnog sistema da pripremi buduće učesnike u našoj ekonomiji i demokratiji za tu promjenu. Društvo budućnosti će zavisiti od toga da li su ljudi u stanju da razmišljaju analitički i kritički, ne na tome znaju li istorijske, geografske, pravne ili bilo koje druge činjenice

U posljednje vrijeme mnogo se govori o usponu vještačke inteligencije. Kako gledate na ovaj sve izraženiji fenomen? Da li mu se daje više pažnje nego što zaslužuje, barem u ovom razvojnom momentu?

Vjerujem da trenutno prolazimo kroz industrijsku revoluciju koju pokreće vještačka inteligencija (AI) i mislim da je pažnja koja se trenutno poklanja vještačkoj inteligenciji sasvim opravdana. Tehnologije bazirane na vještačkoj inteligenciji se razvijaju ogromnom brzinom. Prije par godina vrhunac vještačke inteligencije je bila sposobnost analize podataka: algoritmi su bili u stanju da, recimo, detektuju objekte na fotografiji ili utvrde da li je sentiment novinskog članka pozitivan ili negativan. Samo par godina kasnije vještačka inteligencija može da kreira podatke, i to na nivou kvaliteta koji je jednak ljudskom. Algoritmi su danas takođe u stanju da autonomno koriste „alate“ (pretraživače, baze podataka, veb-stranice...). Ovo je ogroman korak naprijed ka „opštoj vještačkoj inteligenciji“ i samim tim nova tehnološka revolucija.

Aplikacija pod nazivom ChatGPT već mjesecima je u masovnoj upotrebi. Smatrate li je limitiranom za neko ozbiljnije odmjerenje, „ljudske pameti“, ili je ona ipak unprijeđeni (i opasniji) nastavak onoga što smo počeli koristiti u drugim sličnim pomagalima?

ChatGPT je moćan alat, ali ga ljudi često pogrešno koriste. Na ChatGPT se često gleda kao na izvor činjenica. To nije niti jedini, niti dobar način da koristimo ChatGPT. Činjenice već možete da nađete koristeći Gugl. ChatGPT nam za to nije potreban, a kao što ste vjerovatno imali priliku da se uvjerite nije ni pouzdan koliko standardni internet pretraživači.

Moć ChatGPT-ja je u tome što je u stanju da obrađuje tekst na način koji prethodni algoritmi nijesu mogli. Na primjer, ChatGPT može da napiše mejl, skraćenu verziju priče, formatira tekst, piše kompjuterske programe, pronalazi greške u tekstu, kompjuterskom kodu itd.

U ovom smislu, tehnologije tipa ChatGPT nijesu samo kontinuitet digitalnih alata, već zaista revolucija u načinu na koji koristimo tehnologiju. Prvi put u istoriji u stanju smo da razvijamo prave „digitalne asistente“, sposobne da obavljaju veliki broj kompleksnih zadataka koji su, od sada, bili ekskluzivno u domenu „ljudske inteligencije“. Današnji algoritmi su u stanju da „razumiju“ kontekst upotrebe što je bila glavna prepreka opštoj primjeni vještačke inteligencije od sada. Administrativni poslovi, birokratija, pa čak i pravni poslovi se danas mogu, bar dijelom, prebaciti na vještačku inteligenciju. To je nešto o čemu smo samo mogli da sanjamo prije godinu dana!

Kao saradnik softverske firme B 12 Consulting, specijalizovan za vještačku inteligenciju, recite nam nešto o načinu njenog razvoja tokom proteklog perioda.

Do prije par godina vještačka inteligencija se bazirala na algoritmima čiji je nivo kompleksnosti bio dovoljno nizak da je bilo moguće da mala i srednja preduzeća razvijaju svoje algoritme, bazirane na svojim ili podacima svojih klijenata. U našem slučaju, bilo je moguće „istrenirati“ novi algoritam za klijente u roku od nekoliko nedjelja. Ti algoritmi su obično bili specijalizovani za jedan zadatak. Recimo, to je moglo biti rješenje prilagođeno za detekciju sentimenta novinskog članka ili detekciju fiksnog broja objekata na fotografiji. U tom periodu naš biznis se bazirao na razvoju „custom“ algoritama za naše klijente.

Danas je situacija drugačija. Sposobnost, ali i kompleksnost algoritama vještačke inteligencije se eksponencijalno povećala i danas je jednostavno nemoguće za malo ili srednje preduzeće da razvije „svoj“ algoritam jer je to proces koji zahtijeva enormne resurse. Razvoj GPT-4 algoritma koji pokreće ChatGPT je, recimo, koštao preko sto miliona eura. To je suma koju sebi mogu da priušte kompanije koje možemo nabrojati na prste jedne ruke. Za kompanije kao što je naša to znači jedan zaokret s razvoja algoritama na korišćenje i prilagođavanje postojećih algoritama za inovativna rješenja.

Ranije se naš posao svodio na pitanja o tome kakve podatke treba da prikupimo, koliko i kakvog kvaliteta, da bismo napravili novi algoritam. Danas pričamo o tome na koji način da formulišemo upite i pohranimo algoritam podacima da bismo proizveli optimalan rezultat.

Razvoj vještačke inteligencije znači da moramo da promijenimo način razmišljanja. Za moju kompaniju to znači kompletnu transformaciju svijesti. Naši programeri danas programiraju manje, a više se bave kreativnim, inovativnim radom. Takođe smo u stanju da nudimo moćnija rješenja za naše klijente s manje resursa.

Tehnologije tipa ChatGPT su za nas takođe otvorile nova tržišta. Advokati, notari i svi ostali domeni gdje se procesuirala ogromna količina teksta danas su ciljna tržišta za tehnologije takozvanih velikih jezičkih modela na kojima je baziran ChatGPT. Prije par godina ta tržišta su bila potpuno zatvorena za nas.

Dokle se stiglo na tom evolutivnom putu?

Mi ćemo uvijek biti u sredini procesa digitalne transformacije. Tehnologija se konstantno razvija i svi mi moramo da mijenjamo način poslovanja, obrazovanja i razmišljanja ukorak s tim razvojem. To nije proces koji ima dobro definisan početak

BIOGRAFIJA

Rođen u Nikšiću 1982. godine, Mihailo Backović je djetinjstvo proveo u Crnoj Gori. Od 2000. godine boravi u Sjedinjenim Američkim Državama gdje završava fakultet i kasnije stiče doktorat iz teorijske fizike elementarnih čestica na Univerzitetu u Kansasu (Lawrence, KS, SAD) 2011. godine. Njegova istraživačka karijera potom ga je odvela na Weizmann institut (Rehovot, Izrael), gdje je obavio prvi postdoktorski angažman, od 2011. do 2014. godine. Iz Izraela, Mihailo je prešao na Katolički univerzitet u Luvenu (Louvan la neuve, Belgija) gdje je obavio svoj drugi postdoktorski angažman, od 2014. do 2017. godine.

Tokom svoje istraživačke karijere Mihailo je zadržao široko interesovanje za istraživačke teme, koje su se kretale od fenomenoloških studija nove fizike na Velikom hadronskom sudaraču u CERN-u, do pretraga za tajanstvenom tamnom materijom. Koautor je preko 20 naučnih radova s preko 2.000 citata.

Mihailo se pridružio B 12 Consulting timu u septembru 2017. godine kao saradnik, specijalizovan za vještačku inteligenciju. Tokom svoje karijere vodio je projekte širokog domena, uključujući digitalne blizance u transportnoj industriji, AI rješenja za operativne probleme u bio-tech industriji, optimizacije procesa u farmaciji, automobilske industriji itd.

Od oktobra 2022. je izvršni partner u B 12 Consultingu.

i kraj, već je kontinuum. Da bismo uspješno evoluirali s tehnološkim napretkom, potrebno je da kao individue, ali i kao društvo, budemo fleksibilni i da organizujemo ekonomiju, obrazovni sistem, na kraju krajeva i državu, na način da može da se adaptira na promjene.

U mojoj kompaniji već neko vrijeme vlada dogma da je za našu uspješnu budućnost jedan od ključnih aspekata da uvijek strukturiramo kompaniju s akcentom na fleksibilnost. Na taj način ćemo, nadamo se, uvijek uspjeti da se prilagodimo brzom tempu promjena kojem i danas svjedočimo.

U javnosti se često srijeću izrazi strahovanja zbog različitih mogućnosti zloupotrebe ove alatke. Koliko su ona osnovana?

Koliko god da sam uzbuđen zbog novih dostignuća u vještačkoj inteligenciji, volio bih da mogu da vam kažem da nema razloga za brigom. Iskorak koji smo napravili u vještačkoj inteligenciji u posljednjih nekoliko godina je jedna vrsta otkrića nuklearne fisije digitalnog svijeta – tehnologije velike moći koja može da se iskoristi i za dobro i za loše.

Najviše me brine efekat koji vještačka inteligencija može da ima na demokratiju. Vještačka inteligencija je u stanju da generiše sadržaj koji je jako teško razlikovati od sadržaja koji su kreirali ljudi i to u obliku teksta, slika, video-klipova i audio-zapisa. To znači da neko ko želi da manipulira javnošću, tokom izbornog procesa recimo, može da koristi AI „agente“ kako bi generisao i širio propagandu. Prosječnom programeru je potrebno manje od nedjelju dana da napravi fejsbuk bota baziranog

na vještačkoj inteligenciji tipa ChatGPT i nekoliko sati da lansira hiljade takvih botova. Ovakav sistem u rukama političara, diktatora ili stranih aktera nosi sa sobom ogroman rizik!

Kako se odbraniti od ovako moćnog alata za kreaciju i širenje dezinformacija? Jedan način je zakonska regulativa. Crna Gora, kao i sve ostale države, mora da doneše zakone kojima se sankcioniše upotreba vještačke inteligencije kao metod za manipulaciju javnim mnjenjem. S druge strane, zakoni će imati ograničen uticaj na propagandu koja nam dolazi sa stranih adresa i tu moramo da budemo ekstremno kreativni. Ako mislimo da se zaštitimo od uticaja propagande kojoj smo izloženi sa stranih adresa, možemo da koristimo vještačku inteligenciju da detektujemo i zaustavimo širenje dezinformacija. To vidim kao jedini način da se odbranimo od „skalabilnosti“ malignih upotreba vještačke inteligencije.

Druga stvar koja me brine jeste efekat koji će vještačka inteligencija imati na ekonomiju. Industrijska revolucija kroz koju trenutno prolazimo je jedinstvena zbog dvije karakteristike: dešava se na rasponu od nekoliko mjeseci do nekoliko godina, umjesto decenija, što je obično slučaj s prethodnim tehnološkim revolucijama. Pri tome, ova industrijska revolucija dotiče sve slojeve ekonomije. Goldman Saks predviđa da će tri stotine miliona radnih mjesta globalno biti izloženo automatizaciji. Skoro pedeset procenata svih kancelarijskih poslova je moguće automatizovati današnjom vještačkom inteligencijom.

Ja nijesam siguran da smo kao društvo dovoljno spremni, a ni svjesni šoka

koji ovakve promjene mogu da dovedu u ekonomski sistem. Mislim da svi, a tu uključujem i našu vladu, treba da zastanu i razmisle o ovim efektima, da identifikuju kako da koriste vještačku inteligenciju na koristan način, ali da takođe razmislimo kako da otklonimo ili bar amortizujemo rizike.

Fizičar i istraživač vještačke inteligencije Maks Tegmark nedavno je upozorio da se njen razvoj mora kontrolisati i pravilno usmjeriti, jer se u protivnom može otkriti kontrola, što je, kako je dodao, slično situaciji u kojoj je Homo sapiens potisnuo neandertalce. Da li su ova upozorenja pretjerana i kojim se metodama može izvršiti pomenuta regulacija?

Slazem se s mojim bivšim kolegom u tome da se razvoj vještačke inteligencije mora kontrolisati i pravilno usmjeriti, iako mislim da analogija koju koristi nije baš najbolja. Ja na AI gledam ne kao na paralelu ljudskoj inteligenciji, već kao na jedan novi, moćan alat koji imamo na raspolaganju. Korisnici vještačke inteligencije su osnovni problem i tu vidim najveće rizike. U idealnom svijetu, gdje niko ne bi zloupotrebavao vještačku inteligenciju, rizik od same tehnologije ne bi bio visok jer algoritmi, bar za sada, nijesu samosvjesni. Rizik od zloupotrebe moramo da riješimo uspostavljajući pravila kako i za koje svrhe upotreba vještačke inteligencije nije dozvoljena, ali moramo takođe da regulišemo i usmjeravamo način i pravac kojim se tehnologija razvija. Mi već danas imamo i alate i mogućnosti da postavimo efektivne brane i s regulatorne i s tehnološke strane. Pitanje je samo da li ćemo kao društvo u tome

istrajati. Na to, nažalost, nemam odgovor.

U kom smislu nam vještačka inteligencija pomaže, a gdje se njeno djelovanje može smatrati nepotrebnim, nepouzdanim ili opterećujućim?

Tehnološka revolucija vještačke inteligencije će dovesti do toga da neka zanimanja postanu „nepotrebna“ dok će otvoriti nove ekonomske prilike. Tako je bilo i sa svim ostalim epohalnim otkrićima. Dobar dio kancelarijskih poslova će, recimo, biti automatizovan i olakšan.

S druge strane, algoritmi su danas toliko kompleksni da je naše razumijevanje tih tehnologija relativno nisko. To znači da bi danas bilo suludo da predamo donošenje kritičnih odluka AI algoritmima, jer ne razumijemo dobro kako i zašto algoritmi donose odluke.

Kakav je Vaš stav po pitanju korišćenja vještačke inteligencije u obrazovne svrhe?

Vještačka inteligencija već postaje dio svakodnevice. Samim tim mora da postane i dio obrazovnog sistema, na isti način na koji su digitron i kompjuter to postali u svoje vrijeme.

Šta to znači za obrazovni sistem?

Da bismo odgovorili na ovo pitanje, treba da zamislimo kako će izgledati čovjek budućnosti. Taj čovjek će moći da pristupi bilo kojoj činjenici u roku od nekoliko sekundi, putem interneta i AI pretraživača. Taj čovjek će takođe biti u stanju da procesuirala informacije na mnogo brži način nego danas. Analiza i pisanje dokumenata, kreacija sadržaja i slično će biti, dijelom ili potpuno, automatizovani i potreba za nivoom sposobnosti na tom

polju će biti mnogo niža nego danas.

Ono što će čovjek budućnosti morati da zna jeste kako da efikasno procesuiraj, razumije i iskoristi ogroman volumen informacija kojima je izložen. Za to je neophodno da se obrazovni sistem transformiše iz sistema koji akcentu stavlja na repetitivno učenje činjenica, na analitičko, kritičko razmišljanje, kao i na učenje o opštoj dobrobiti kao što su demokratski principi, umjetnost itd. Tehnološki šok koji nam donosi AI treba da nam je znak da se kao društvo probudimo i prilagodimo talasu promjena koji nas trenutno zaliva.

Zadaci tipa pisanje sastava, poznavanje činjenica i slično jesu i nastavice da budu automatizovani. Algoritmi će rješavati zadatke iz matematike i fizike. To se već dešava! Svjedoci smo skorašnjeg skandala u vezi s maturskim ispitima gdje je ChatGPT korišćen da napiše odgovore na ispitna pitanja, kao primjera veoma negativne primjene vještačke inteligencije.

Iste tehnologije možemo da koristimo na produktivan način!

Učenici bi korišćenjem ChatGPT-ja mogli da provode manje vremena pišući sastave, a više vremena baviti se analizom onoga što je napisano. Učimo ih kako da analiziraju, kako da prepoznaju logičke greške u argumentima, kako da uče.

Zašto ih ne bismo naučili kako da koriste vještačku inteligenciju da provjere vjerodostojnost nekog novinskog članka, recimo? Zašto ih ne bismo naučili da koriste ChatGPT da provjere da li je njihovo rješenje zadatka tačno i da razumiju sve korake koji vode do rješenja?

Da li postoje načini otkrivanja zloupotreba, posebno kad su u pitanju rješavanje zadataka, pisanje seminarskih radova i slično?

Ovo je odlično pitanje. Al je u stanju da generiše tekst fantastičnog kvaliteta. Štaviše, ljudi su već pokazali da algoritmi tipa ChatGPT mogu da polože prijemne ispite za pravni i medicinski fakultet. Ovo je globalni problem i aktivna je tema naučnog istraživanja.

Moj strah je da jednostavnog odgovora na ovaj problem nema. Borba protiv zloupotreba AI tehnologija je, nažalost, igra mačke i miša. OpenAI (creator ChatGPT-ja) i Gugl su odmah poslije izlaska ChatGPT-ja objavili da imaju metode da detektuju tekst generisan GPT-3 algoritmom. Međutim, par mjeseci kasnije je generativni model iza chatGPT-ja unaprijeđen i metode detekcije teksta više nijesu davale dobre rezultate. Sa svakim novim algoritmom potrebno je unaprijediti alate koji su u stanju da detektuju AI kreiran sadržaj.

Ako uradite pretragu za „ChatGPT detector“ na internetu, naći ćete mnogo linkova s alata koji tvrde da mogu da detektuju tekst kreiran putem ChatGPT-ja. Međutim, OpenAI tvrdi da je trenutno moguće detektovati manje od 50% teksta generisanog od strane AI. Ovo takođe treba da nam bude opomena jer upotreba alata za detekciju, koliko god da je potrebna, može da dovede do lažnog optuživanja zbog nepouzdanosti alata za detekciju.

Smatrate li neophodnim da država već u ovom trenutku radi na uređenju ove obla-

sti? I na koji bi način trebalo da joj pristupi?

Apsolutno. Smatram da će razvoj vještačke inteligencije dotaći sve aspekte društva i samim tim neophodno je da se kao društvo na to pripremimo. Kao prvi korak, država mora da započne razgovor o ovoj temi i u toj diskusiji treba da učestvuju ne samo političari, već i pravnici, ekonomisti i AI eksperti. Drugo, potrebna je zakonska regulativa koja ne samo sankcionisala maligne upotrebe vještačke inteligencije (recimo za izborne kampanje), već i stimulisala produktivne upotrebe (recimo aplikacije u biznisu i industriji, obrazovanju itd).

Evropska unija, recimo, ovih dana raspravlja o „AI aktu“ koji nešto slično treba da uspostavi na EU nivou.

Obrazovni sistem se takođe mora transformisati. U našem obrazovanju se akcentu previše stavlja na učenje činjenica i repetitivno, a premalo na kritičku misao. To je problem koji traje već decenijama, i šok koji je vještačka inteligencija proizvela je odlična prilika da počnemo transformaciju u obrazovni sistem koji akcentu stavlja na kritičku i analitičku misao. Ovo je posebno važno ako uzmemo u obzir činjenicu da je prema rezultatima PISA testiranja skoro 50% petnaestogodišnjaka u Crnoj Gori funkcionalno nepismeno.

Činjenica je da ćemo u skorijoj budućnosti sve više biti izloženi sadržaju koji kreira vještačka inteligencija. Mislim da je zadatak obrazovnog sistema da pripremi buduće učesnike u našoj ekonomiji i demokraciji za tu promjenu. Društvo budućnosti će zavisiti od toga da li su ljudi u stanju da razmišljaju analitički i kritički, a ne znaju li istorijske, geografske, pravne ili bilo koje druge činjenice. To je nešto što konačno treba da prihvatimo i čemu treba da se pod hitno prilagodimo.

Kakva su Vaša predviđanja u vezi sa daljom sudbinom vještačke inteligencije?

AI tehnologija se razvija jako brzo i to sa sobom donosi jedan vid turbulentnosti zbog čega je teško napraviti vjerodostojne procjene toga što nam budućnost donosi.

Vještačka inteligencija je već ušla u naše živote i tu je da ostane i u skorij budućnosti ćemo biti svjedoci značajnih promjena u svim aspektima društva. Sama činjenica da je 25% svih poslova izloženo automatizaciji zbog vještačke inteligencije treba da nam bude signal veće i veće promjene koje dolaze.

S jedne strane, mislim da ćemo biti izloženi mnogim novim dostignućima i alatima koji će nam olakšati rad i život, ali će, takođe, zahtijevati da se adaptiramo na te promjene. Na primjer, posao kancelarijskog službenika za 2-3 godine će izgledati značajno drugačije nego danas zahvaljujući vještačkoj inteligenciji: pisanje mejlova, kategorizacija dokumenata i slično će biti ce biti, bar djelimično, automatizovani poslovi.

Očekujem, takođe, da skorija budućnost bude označena značajnim rizikom od nesavjesne upotrebe vještačke inteligencije, posebno kad je u pitanju manipulisanje javnim mnijenjem. Ubijeden sam da ćemo uskoro čitati o izbornim manipulacijama i kampanjama stranog uticaja koje su bazirane na vještačkoj inteligenciji.

N. N.

Razgovor s Anitom Stojanović, predsjednicom Udruženja profesora crnogorskog-srpskog, bosanskog, hrvatskog jezika i književnosti „Biblios“

DOPRINOS UKUPNOM RAZVOJU OBRAZOVANJA U CRNOJ GORI

■ **Udruženje je realizovalo niz aktivnosti koje su bile usmjerene na utvrđivanje stanja u obrazovanju, kao i položaja našeg predmeta u društvu, besplatne seminare i radionice za naše članove, literarni konkurs za osnovnu i srednju školu, a na našem sajtu imamo i mnoštvo materijala koji može koristiti kolegama u radu**

Kako ste došli na ideju da Kosnujete udruženje „Biblios“?

Ideja o osnivanju Udruženja postoji odavno. Godinama se u našim krugovima pričalo o tome, kao i na društvenim mrežama, a najviše nas je bilo okupljeno u Fejsbuk grupi „Jezikoznalci“ koju je kreirala koleginica i potpredsjednica Udruženja **Biljana Manigoda**. Ipak, trebalo je nešto konkretno uraditi povodom toga pa sam tako odlučila da stupim u kontakt s kolegama koji su u grupi bili najaktivniji, predložila im sastanak, pozvala sve zainteresovane da prisustvuju i na tom sastanku smo dogovorili naredne konkretne korake. Na sljedećem sastanku je bio veliki broj kolega koji su svojim sugestijama doprinijeli formulisanju ciljeva i misije Udruženja, a veliku podršku u osnivanju i daljem radu imali smo i od naših koleginica: **Dušanke Popović** sa Filozofskog fakulteta, **Nađe Durković** iz Zavoda za udžbenike, kao i **Aleksandre Vešović**, prosvjetne nadzornice.

Recite nam nešto o samom udruženju: kakva mu je struktura, koliko je brojno članstvo, koje su odlike statuta?

Udruženje je strukovna, nevladina, neprofitna, dobrovoljna i nestranačka organizacija, čiji su članovi profesori crnogorskog-srpskog, bosanskog, hrvatskog jezika i književnosti na svim nivoima obrazovanja, bez obzira na to da li imaju ili su imali pedagoški radni angažman kao profesori crnogorskog-srpskog, bosanskog, hrvatskog jezika i književnosti u osnovnim i srednjim školama, resursnim centrima, fakultetima, zavodima, bibliotekama i ostalim kulturnim i javnim ustanovama u Crnoj Gori, a koji su spremni da se angažuju radi ostvarivanja zajedničkih i opštih ciljeva i zadataka koji su utvrđeni Statutom, a u skladu sa Zakonom.

Imamo predsjednicu Udruženja, potpredsjednicu i Upravni odbor od sedam članova. Nijesmo bili baš ažurni što se tiče promocije i poziva za članstvo pa tako imamo veliki broj kolega koji su članovi, ali nemamo uplaćena finansijska sredstva na ime članarine.

Koji su ciljevi i djelatnosti „Bibliosa“?

Neki od ciljeva Udruženja su: unapređivanje nastave crnogorskog-srpskog,

bosanskog, hrvatskog jezika i književnosti; promovisanje stručnog i kvalitetnog nastavnčkog procesa rada; osnaživanje profesionalne sposobnosti nastavnika za ostvarivanje kvalitetnog obrazovanja učenika u osnovnom obrazovanju, opštem srednjem obrazovanju, kako bi, kao kompetentni učesnici, realizovali obrazovne programe; stručno usavršavanje profesora/nastavnika crnogorskog-srpskog, bosanskog, hrvatskog jezika i književnosti na teorijsko-metodološkom i metodičkom planu; organizovanje i održavanje stručnih skupova (konferencija, tribina, kongresa, međunarodnih susreta, savjetovanja, okruglih stolova, tematskih večeri, festivala, smotri književnog stvaralaštva i dr.); razvijanje i podsticanje stvaralačkog rada članova koji svojim znanjem i djelovanjem treba da doprinesu ukupnom razvoju obrazovanja u Crnoj Gori; pružanje logističke podrške nastavnicima u stručnom usavršavanju i organizovanju odgovarajućih oblika permanentnog obrazovanja; učestvovanje u inovativnoj vaspitno-obrazovnog procesa i slično.

Šta biste izdvojili od dosadašnjih aktivnosti, a šta planirate za naredni period?

Udruženje je realizovalo niz aktivnosti koje su bile usmjerene na utvrđivanje stanja u obrazovanju kao i položaja našeg predmeta u društvu, besplatne seminare i radionice za naše članove, literarni konkurs za osnovnu i srednju školu, a na našem sajtu imamo i mnoštvo materijala koji može koristiti kolegama u radu. Jedna od aktivnosti koju bih izdvojila je organizacija okruglih stolova, pri čemu je okrugli stol na temu „Uloga i položaj predmeta Crnogorski-srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost u obrazovnom sistemu“ realizovan u svim gradovima Crne Gore, kolege iz svih regija imale su priliku da iskažu svoje mišljenje na ovu temu i ukažu na najveće probleme s kojima se u radu suočavaju. Aktivno smo kontaktirali s nadležnima sa ciljem da se smanji norma nastavnicima našeg predmeta u srednjim i osnovnim školama imajući u vidu kompleksnost predmeta i obaveze nastavnika. Učestvovanjem u projektu „Uči doma“, snimanjem časova za potrebe Ministarstva prosvjete, ja i kolega **Dragan Marković**, koji je tada bio predsjednik Udruženja,

NEOPHODNA SARADNJA IZMEĐU INSTITUCIJA

Koji su načini poboljšavanja Vaše profesije i na koji način Udruženje može u tom smislu pozitivno uticati na obrazovni sistem?

Saradnja između institucija je neophodna kao i konsultacija onih koji direktno rade s učenicima. Udruženje može da doprinese davanjem prijedloga i sugestija institucijama koje kreiraju obrazovnu politiku kako bi planirane aktivnosti bile u skladu s potrebama savremene škole, učestvovanjem u izradi predmetnih programa, udžbeničkih i priručnih materijala, učestvovanjem u radu recenzentskih komisija koje odobravaju udžbeničke materijale, davanjem mišljenja o predmetnim planovima i programima, sadržajima udžbenika, radnih svesaka, priručnika, završnih ispita i ostalih materijala vezanih za nastavni predmet Crnogorski-srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost.

dali smo doprinos održavanju nastave u jednom teškom periodu za obrazovanje, kada je bilo neophodno naći način da se nastava na neki način održava pa se mnogo toga preselilo u onlajn okruženje, ali je stvorena i jedna vrlo obimna baza sa snimljenih časova i materijala za nastavnike koji mogu koristiti u svakodnevnom radu. Naši članovi realizuju brojne aktivnosti u svojim školama i izvan njih, pružamo im podršku, saradujemo s drugim institucijama, nastojimo da vratimo ugled našoj profesiji, ali i da poboljšamo status nastavnika jezika i književnosti. Ohrabrujemo nastavnike koji nemaju stalni radni odnos, a raspoloženi su da rade zamjene, da nam se jave i mi ćemo ih obavijestiti kad god budemo imali informaciju da je u nekoj školi potrebna zamjena.

Kako ocjenjujete stanje u kojem se nalazi Vaša profesija u Crnoj Gori?

Svjedoci smo da je stanje u prosvjeti iz godine u godinu sve lošije. Evidentno je da se vremena mijenjaju, a da mi tapkamo u mraku. Nikada prosvjetni radnik nije bio na nižim granama, nikad nije tako malo cijenjen njegov rad i stručnost, nikada se u tolikoj mjeri nije analizirao i kritikovao njihov rad pri čemu niko ne dovodi u pitanje nivo znanja i sposobnosti učenika koje su, pod uticajem tehnologije, značajno umanjene, već se za slabe rezultate krive isključivo nastavnicima. Nastavnička profesija se godinama degradira, sve karike u lancu obrazovnog sistema ne saraduju u dovoljnoj mjeri pa dolazi do neslaganja između ideje i realizacije. Neophodna je izgradnja novih škola jer su postojeće stare i prebukirane, što u velikoj mjeri onemogućava nastavnik da realizuje nastavu na adekvatan način. Zbog nedostatka sredstava za rad kao što su projektori, pametne table ili računari, ne mogu se ni realizovati brojni projekti i ideje o osavremenjivanju nastave.

Kako komentarišete problem s maturskim ispitom iz crnogorskog-srpskog, bosanskog, hrvatskog jezika i književnosti? Gdje je sistem zatajio?

Mislim da nije zatajio samo sistem, već i cjelokupno društvo koje promovise pogrešne sisteme vrijednosti. Procedura koja podrazumijeva realizaciju ispita je vrlo složena, ali ne

može se uticati na ljudski faktor koji je u ovom slučaju bio presudan. Test-administratori koji su izašli iz okvira svojih nadležnosti i učenicima pomagali, sugerisali odgovore ili dozvolili da djeca prepisuju, time su samo napravili problem tim učenicima i oduzeli im mogućnost da budu ocijenjeni na osnovu svog znanja i na taj način ih sve stavili u „isti koš“. Nikada nećemo napredovati kao društvo ako nam djeca budu učila samo za ocjenu, ako ubijamo njihovu prirodnu radoznalost i stavljamo pred njih cilj da se po svaku cijenu dođe do odličnog uspjeha i da na tom putu ka uspjehu ne biraju sredstva za postizanje cilja.

Kako, po Vašem mišljenju, treba ispravno organizovati buduća testiranja?

Vraćanjem prijemnih ispita koji bi se radili u velikim salama bi se donekle mogao riješiti ovaj problem, kao i uvođenjem ometača signala. Cijelo društvo mora poslati poruku da je znanje i primjena znanja ono što vodi ka uspjehu u poslu i životu i da na tom putu ne smije biti prečica.

Kako ste zadovoljni interesovanjem učenika za Vaš predmet? Na koji način se oni mogu više zainteresovati, pogotovu za književnost?

Učenici se interesuju za svaki predmet u onoliko mjeri koliko je to njima zanimljivo ili prezentovano na zabavan način. Činjenica je da učenici danas sve manje čitaju i da im je teško da se fokusiraju na čitanje čak i kratkog, neumjetničkog teksta, a sposobnost razumijevanja pročitanoj i informacija je značajno oslabljena. Nažalost, većina učenika uči samo za ocjenu, roditelji plaćaju privatne časove pred kontrolne zadatke ili neke druge provjere znanja pa učenici nemaju naviku da redovno uče i rade, da povezuju naučeno s novim ili sa sopstvenim iskustvom. Nastavnik danas više nego ikad mora da smišlja različite načine na koje će učenike motivisati za rad, da se stručno usavršava, prati trendove i razvoj tehnologije, bude u korak s vremenom. Učenici treba da budu naši partneri, da zajedno istražujemo, razmjenjujemo mišljenja o nekoj temi, da ne uče samo oni od nas nego i mi od njih i da aktivno učestvuju u procesu usvajanja i prenošenja znanja koje ne smije biti jednolično. **N. N.**

Intervju: Milijana Vukotić-Jelušić, državna sekretarka u Ministarstvu prosvjete

U 90 ODSTO ŠKOLA ZASTUPLJENA TRADICIONALNA NASTAVA

■ Sve osnovne i srednje obrazovno-vaspitne ustanove uglavnom su opremljene tradicionalnim nastavnim sredstvima (tabla, kreda, bibliotečki fond). U gradskim školama većinom su zastupljena i savremena nastavna sredstva TV, CD plejer, laptop, projektor, dok pametne (smart) table ima neznatan broj osnovnih i srednjih škola. Brojne prigradske i seoske osnovne škole, uključujući i neke srednje stručne, ili imaju veoma skroman resurs navedenih savremenih nastavnih sredstava ili ga nemaju uopšte

Moderna tehnologija u današnjem društvu zauzima veoma važno mjesto u nastavnom procesu. O tome koliko se ona primjenjuje u crnogorskom obrazovnom sistemu razgovarali smo s državnom sekretarkom u Ministarstvu prosvjete **Milijanom Vukotić-Jelušić**.

Kvalitetna nastava nemoguća je bez moderne opreme. Koliko su osnovne i srednje škole u Crnoj Gori opremljene savremenim nastavnim sredstvima?

– Sve osnovne i srednje škole uglavnom su opremljene tradicionalnim nastavnim sredstvima (tabla, kreda, bibliotečki fond). U gradskim školama većinom su zastupljena i savremena nastavna sredstva (TV, CD plejer, laptop, projektor), dok pametne (smart) table ima neznatan broj osnovnih i srednjih škola. Brojne prigradske i seoske osnovne škole, uključujući i neke srednje stručne, ili imaju veoma skroman resurs navedenih savremenih nastavnih sredstava ili ga nemaju uopšte, pa nastavnici nošeni entuzijazmom koriste svoje resurse, na primjer laptop. Međutim, praksa prepoznaje i one slučajeve gdje, uprkos opremljenosti škole, nastavnici, naročito oni s višedecenijskim iskustvom, odbijaju da primjenjuju savremena nastavna sredstva što se veoma odražava na stepen interesovanja učenika i dinamiku nastave. Postoje primjeri da škola ima savremena nastavna sredstva, ali ona iz nekog razloga nijesu u funkciji pa služe kao optička pedagoška varka, nažalost.

U slučaju engleskog kao prvog stranog jezika, grubom procjenom može se konstatovati da je nastava kabinetska za oko 80 odsto odjeljenja. U većini kabine ta postoji desktop računar ili laptop povezan s projektorom ili TV ekranom. Najveći broj škola ima dobru internet konekciju, pa nastavnici mogu da koriste digitalne resurse u koje spadaju elektronske verzije udžbenika i raznovrsni digitalni alati. Međutim, nadzornici iz Zavoda za školstvo uočili su da je najviše 20 odsto nastavnika koristilo ove resurse. Dominiralo je oslanjanje na tradicionalna nastavna sredstva (udžbenik, tabla, nastavni listići i povremeno slikovni materijal). Međutim, utisak je da za nastavu iz drugog stranog jezika opremljenost nije na zadovoljavajućem nivou. I u nastavi istorije i geografije rijetko je zastupljena digitalna tehnologija, a i digitalna znanja nastavnika nijesu na očekivanom nivou.

Kabinetsko izvođenje nastave posebno je izazovno za veće škole, tj. one koje nemaju dovoljno prostora tako da uslovi za nastavu iz prirodne grupe predmeta variraju – od opremljenosti, dostupnih nastavnih sredstava, uslova grijanja i prostornih kapaciteta. Najčešće je evidentan nedostatak nastavnih sredstava za muzičku kulturu (CD plejer, uređaji za snimanje, TV, DVD, kompjuter, klavir, Orfov

instrumentarijum, muzička literatura) i fizičko vaspitanje. U nedostatku sportskih rekvizita, nastavnici svojom angažovanošću i kreativnošću osmišljavaju i izrađuju pojedina nastavna sredstva. U većini škola prostor u kojem se odvija nastava fizičkog vaspitanja nije podsticajan za učenje i adekvatno uređen kako bi bio u funkciji realizacije nastavnog procesa.

Ovo su zaključci s kontinuiranih redovnih posjeta nadzornika Zavoda za školstvo, koji su naravno

promjenljivi uzimajući u obzir zakonsku dinamiku posjeta, usljed koje je jedna kontrola u četiri godine obavezna za svaku školu. Inače, za opremanje nastavnim sredstvima, obuku kadrova i poboljšanje školske infrastrukture u našoj zemlji izdvaja se i dalje daleko manje novca u odnosu na evropski prosjek. Tako se 85 odsto budžeta za obrazovanje troši na lične dohotke, dok preostalih 15 odsto ide za ovaj drugi segment od kojeg direktno zavisi kvalitet obrazovnog procesa.

Zbog nedostatka prostora veliki broj obrazovno-vaspitanih ustanova pretvorio je kabine u učionice.

– Kabinetska nastava je rijetko zastupljena u dijelu srednjih škola, a naročito u prigradskim i seoskim osnovnim školama. Najčešći razlozi su neadekvatna prostorna organizacija škole, nedovoljno novca za opremanje, a u nekim školama brojnost učenika (osnovnim/srednjim). Nastava iz stranog jezika uglavnom se izvodi u

klasičnim učionicama. Nastavna sredstva za rad najčešće su: udžbenik, tabla, kreda, rijetko gdje imamo CD-plejer, tako da se vještina „slušanje” zbog nedostatka upravo navedenih nastavnih sredstava najčešće ne izvodi. Nema kreativne nastave, u 90 odsto škola u Crnoj Gori imamo tradicionalni vid nastave, takozvani eks katedra (lat. ex cathedra).

Kabinetska nastava iz istorije i geografije je djelimično zastupljena.

Jedan od strateških ciljeva Strategije za digitalizaciju obrazovnog sistema za period 2022–2027. jeste stvaranje digitalnog ekosistema u školama, tj. obezbjeđivanje digitalne opreme i interneta. Šta je do sada urađeno na njegovoj realizaciji?

– U ranijem periodu digitalizacija obrazovanja praćena je Strategijom razvoja digitalnog društva do 2020. godine (dvije strategije), u okviru kojih je postojalo poglavlje eObrazovanje, ali se uglavnom odnosilo na infrastrukturu (internet konekciju, računarsku opremu) i manjim dijelom na edukaciju nastavnika. Kompleksnost i heterogenost obrazovnog sistema, kao i iskustva tokom pandemije koronavirusa pokazali su da je potrebno da se doneše posebna strategija za ovu oblast, pa je Vlada Crne Gore u decembru 2021. godine donijela Strategiju za digitalizaciju obrazovanog sistema 2022–2027. godine. Cilj ovog dokumenta je da se digitalizacija uvodi u obrazovni sistem planski, s unaprijed definisanim ciljevima kako bi se maksimalno iskoristili svi njeni benefiti, tako da se podjednako mora razvijati i odgovarajući digitalni ekosistem, kao i digitalne vještine svih aktera u obrazovanju. Ujedno, cilj je i digitalizacija svih procesa u obrazovanju, kao i stvaranje obrazovnog sistema otpornog na mnoge izazove kojima je izloženo društvo (pandemije, vremenske nepogode i slično). Implementacija Strategije je faktički osnov, temelj za uspješnu realizaciju savremenih metoda i tehnika učenja i nastave.

Nakon 2010. godine došlo je do većeg zastoja u nabavci računarske opreme, pa sistemski nije sprovedena nijedna veća nabavka do sada, već su obrazovno-vaspitne ustanove samostalno nabavljale manju količinu opreme. Najveći problem predstavljala nedovoljno novca. Tokom ove godine pokrenuta je nabavka računarske opreme u vrijednosti od 6,3 miliona eura, koja će, imajući u vidu starost opreme koja je trenutno u školama, zadovoljiti oko 50 odsto potreba obrazovnog sistema.

Uporedo s ovim aktivnostima uspostavljala se internet konekcija u objektima koji su imali tehničke mogućnosti za uvođenje ADSL-a. U mnogim školama to nije bilo moguće zbog lokacije, pa je u 61 uveden satelitski, a u 50 mobilni internet. Preostalo je oko 100 objekata koji nemaju internet, a planirano je da se pokriju mobilnim internetom. Inače, u obrazovno-vaspitanim ustanovama koje nemaju internet konekciju nastavu izučava oko četiri odsto učenika. U ovom periodu se radi na obezbjeđivanju mobilnog interneta za 45 lokacija.

Sve obrazovno-vaspitanne ustanove imaju mogućnost da koriste Office 365 paket program koji omogućava uspostavljanje onlajn komunikacije između svih aktera u obrazovanju. Uz ovaj paket pokrenuta je aplikacija za samostalno onlajn učenje, Digionica. Korišćenje Office 365 i Digionice je povezano i na osnovu ova dva tehnološka rješenja kreiran je koncept „Digitalna škola”.

Radi boljeg planiranja aktivnosti, u osnovnim i srednjim školama sprovedi se SELFIE istraživanje već četiri godine. Ovaj instrument osmišljen je kako bi se školama pomoglo da uključe digitalne tehnologije u nastavu, učenje i vrednovanje učenika. Služi za utvrđivanje oblasti koje dobro funkcionišu i onih u kojima su potrebna poboljšanja, te pomaže u određivanju prioriteta. SELFIE instrumentom anonimno se prikupljaju stavovi učenika, nastavnika i rukovodilaca škole o tome kako se u njihovoj obrazovno-vaspitanjoj ustanovi koristi tehnologija.

Iako većina škola ima fiskulturne sale, često čujemo ocjene da su neuslovne, a oprema zastarjela.

– Ministarstvo svake godine u saradnji sa rukovodstvom škola planira investiciona ulaganja koja se, pored popravki krovova, rekonstrukcije toaleta, kotlarnica i slično, odnose i na fiskulturne sale i poboljšanje uslova za nastavu fizičkog vaspitanja kroz tekući, ali i kapitalni budžet prema prioritetima. Ove godine je planirana rekonstrukcija više sala kroz tekući budžet, kao i izgradnja novih kroz kapitalni budžet. U toku su završne pripreme i ubrzo će biti započeta izgradnja sale u Prčanju, Pećuricama i u Andrijevići, ali i u nekoliko gradova na sjeveru. U toku ove godine je rekonstruisana sala u Spuzi.

NEOPHODNO STALNO ULAGANJE U OPREMU ZA PRAKTIČNU NASTAVU

Dio praktične nastave u okviru srednjeg stručnog obrazovanja organizuje se u školama. Koliko ste zadovoljni uslovima realizacije i kakvi su planovi za unapređenje ovog segmenta u srednjim stručnim školama?

– Modularizovani obrazovni programi, koji su u primjeni od školske 2017/2018. godine, jasno definišu prostorne i materijalne uslove koji su potrebni za realizaciju nastave u školama, uključujući praktičnu. Srednje stručne i mješovite škole u Crnoj Gori su različito opremljene. Pored računarske opreme koja se kontinuirano nabavljala prethodnih godina, neke škole su učestvovala u projektima koji su, između ostalog, imali za cilj opremanje školskih radionica iz oblasti turizma i ugostiteljstva, ekonomije, elektrotehnike, mašinstva, građevinarstva, poljoprivrede i drugih oblasti. Nabavka opreme za radionice sistemski je realizovana i kroz IPA projekte, a s druge strane, neke škole su se same organizovale i u saradnji s lokalnom zajednicom, pojedinih predstavnicima privrede ili kroz projekte, uspijevale da osavremene svoje prostorne i materijalne uslove. Međutim, kako se radi o savremenim obrazovnim programima koji se zasnivaju na standardima zanimanja koji se rade s predstavnicima privrede i koji su usklađeni s potrebama tržišta rada, bez obzira na sva prethodna ulaganja, škole u velikom broju slučajeva nemaju odgovarajuće uslove za realizaciju praktične nastave. U slučaju kada nema uslova za realizaciju praktične nastave u školskoj radionici, škole se povezuju s poslodavcima i dio nastave ili u cjelini sprovodi se u realnom radnom okruženju, što je i predviđeno obrazovnim programima.

Da bi se škole opremile adekvatnim prostornim i materijalnim uslovima, neophodno je da se uključi više subjekata – institucije sistema i socijalni partneri. Škole treba osposobiti za izradu projekata zahvaljujući kojim bi obezbijedile opremu kao što je to slučaj s obrazovno-vaspitanim ustanovama u regionu i Evropi. Već nekoliko godina škole imaju priliku da apliciraju za sredstva iz *Regional Challenge Fonda* (RCF) koji im omogućava da urade projekat za prostornu adaptaciju i opremanje u skladu s potrebama određenih obrazovnih programa. Mali broj njih je to iskoristio i zato je potrebno jačati njihove kapacitete.

Stručne škole su raznovrsne kada su zahtjevi za realizacijom praktične nastave u pitanju i neophodno je stalno ulaganje u opremu, ne samo računarsku, već onu koja omogućava realizaciju praktične nastave iz različitih oblasti.

Fiskulturna sala u novom ruhu: OŠ „Njegoš“ u Spuzu

Početkom jula zvanično je započela realizacija projekta „Funkcionalna analiza obrazovne infrastrukture sa preporukama za unapređenje“. Kakva su očekivanja i kada možemo očekivati konkretne rezultate?

– Vrlo sam ponosna na ovaj projekat i što smo se opredijelili da na osnovu činjenica i preciznih podataka planiramo buduće investicione cikluse kada je obrazovna infrastruktura u pitanju.

Jedan od ključnih nalaza Analize sektora obrazovanja u Crnoj Gori, koju je Ministarstvo prosvjete uradilo u saradnji sa UNICEF-om, jeste velika razlika između škola u broju učenika u učionicama. U 13 odsto školskih jedinica, koje rad organizuju s odjeljenjima iznad norme od 28 učenika po učionici, nastavu pohađa 67 odsto svih osnove. To ukazuje da oko 70 odsto djece u Crnoj Gori pohađa osnovne škole u kojima je fizička infrastruktura nedovoljna, tako da se u njima nastava organizuje u dvije, a povremeno čak i u tri smjene. Ove nastavne godine u pojedinim školama rade u čak pet smjena. S druge strane, sve je veći broj napuštenih školskih objekata u regijama gdje je odliv stanovništva kontinuiran (uglavnom sjever Crne Gore), te objekata koji ne ispunjavaju standarde, a tu su i regionalne razlike. Pored

toga, nedostaje odgovarajuća infrastruktura za učenike sa fizičkim invaliditetom u značajnom broju škola.

Ministarstvo prosvjete je, svjesno neophodnosti sveobuhvatne reforme obrazovanja, kao jedan od svojih strateških prioriteta postavilo podizanje nivoa kvaliteta obrazovne infrastrukture, a to će značiti dinamičnije investicione cikluse u narednom periodu. Zbog toga je, uz uvažavanje jedne od ključnih preporuka Analize sektora obrazovanja, bilo neophodno pristupiti izradi sveobuhvatne procjene školske infrastrukture u Crnoj Gori, kako bi se omogućila prioritarna, dinamična i ekonomična ulaganja.

Realizacija projekta „Funkcionalna analiza obrazovne infrastrukture sa preporukama za unapređenje“, treba da omogući prikupljanje informacija koje se odnose na kompatibilnost jedne školske jedinice sa zahtjevima izvođenja obrazovanja. Ovo prvenstveno uključuje usklađivanje između zahtjeva građevinskih i obrazovnih standarda, standarda vezanih za inkluzivno obrazovanje, kao i za sigurnost učenika i efikasnost upravljanja. Procjena će uključivati i provjeru osnovnih funkcionalnih uslova postojećih školske infrastrukture kao što su popunjenost, vodosnabdijevanje, sanitacija i higijena, energetska

OSNOVNA ŠKOLA „OKTOIH“

Veliki problem predstavlja organizacija nastave u OŠ „Oktoih“ u Podgorici. Na koji je način ove školske godine organizovana nastava za učenike prvog razreda, i kada možemo očekivati trajnije rješenje?

– Ministarstvo prosvjete je ponudilo nekoliko rješenja, ali ona, iako najprije prihvaćena, bila su odbijena od Savjeta roditelja. Nijesam sigurna kakve namjere stoje iza ovakvog odnosa, ali sam sigurna da smo bili puna podrška iznalaženju adekvatnog privremenog rješenja. Ovo nije jedina škola u Crnoj Gori koja se suočava s problemom prebukiranosti, i ovaj se problem ne može čarobnim štapićem riješiti. Kroz kapitalni budžet je planirana dogradnja novog paviljona u prostoru postojeće škole. Glavni grad je prenio zemljište na Ministarstvo prosvjete i mi smo podnijeli zahtjev Upravi za katastar i državnu imovinu, s kojima smo ostvarili izvanrednu saradnju u proteklom periodu, da se ova promjena evidentira u listu nepokretnosti, nakon čega ćemo pristupiti pripremi projektne dokumentacije.

efikasnost, pristupačnost za osobe s invaliditetom, ventilacija, rasvjeta, stanje eksterijera zgrade, unutrašnjih i vanjskih prostora.

Ministarstvo prosvjete ne posjeduje dovoljno kapaciteta za sagledavanje stanja svih školskih objekata, kojih ima preko 550, kao ni za preko 200 zatvorenih školskih objekata, niti postojeći informacioni sistem sadrži podatke o statusu objekata sa aspekta građevinskih karakteristika, pristupačnosti objekta, kvaliteta za izvođenje kabinetske nastave, otpornosti na hazard, energetske efikasnosti. S tim u vezi, realizacija ovog projekta, u saradnji s Kancelarijom Ujedinjenih nacija za projektne usluge (UNOPS-om), omogućit će planiranje narednog investicionog ciklusa, kroz jasno utvrđivanje

prioriteta izgradnje, adaptacije postojećih objekata, ali i kroz predloge kako staviti u funkciju zatvorene školske objekte.

Projekat finansira Vlada Crne Gore, a sprovodi ga Kancelarija Ujedinjenih nacija za projektne usluge (UNOPS) u Podgorici. Koliko će novca biti uloženo?

– Projekat je vrijedan 650.000 eura, a odvijaće se u naredne dvije godine i to kroz tri faze. Prva faza počela je u junu i trajaće do decembra ove godine. U tom periodu razvijać se metodološki pristup za procjenu funkcionalne analize školske infrastrukture, uključujući kapacitete za sprovođenje školske procjene, sprovedenu stvarnu procjenu stanja u 40 škola

i preporuke u vezi s njihovim renoviranjem, te prijedlog za izgradnju novih škola. Ova faza će takođe rezultirati izradom i realizacijom potpuno funkcionalnog elektronskog sistema za upravljanje podacima o obrazovnoj infrastrukturi (praćenje i planiranje stanja infrastrukture), kreiranim kao dio postojećeg MEIS-a.

Druga faza počće u januaru iduće godine. U okviru nje biće procijenjena infrastruktura preostalih škola i studentskih i učeničkih domova (oko 500); revizija politike i dalje aktivnosti na jačanju institucionalnih kapaciteta, u cilju pravilnog održavanja upravljanja obrazovnom infrastrukturom, uključujući dizajn i sistem upravljanja podacima i nadogradnju na rezultate iz prethodne faze. Ova faza

uključuje i razvoj kapaciteta Ministarstva prosvjete i školskog osoblja (Odeljenje za investicije i infrastrukturu, IT koordinatori itd.). Dalji ciklusi procjene bi rezultirali listom prioriteta za infrastrukturne intervencije i upravljanje školama, uključujući i one koje su već zatvorene.

Tokom treće faze koja će trajati do maja 2025. godine biće izrađene preporuke za naredne investicione cikluse, na osnovu nalaza iz školske procjene, radi poboljšanja kvaliteta okruženja za obrazovanje učenika. Preporuka investicija se odnosi na: rekonstrukciju postojećih škola (rekonstrukcija, ali i intervencija energetske efikasnosti), izgradnju novih škola, kao i prenamjenu zatvorenih školskih objekata, uz preporuku za potencijalnu podršku međunarodnih partnera.

Vlada Crne Gore obezbijedila je u ovoj budžetskoj godini 300.000 eura, a u narednoj će obezbijediti dodatnih 350.000 eura.

Izgradnja OŠ „Vladimir Nazor“ u Podgorici je već duže u fokusu. Kamen temeljac postavljen je krajem avgusta. Kada se očekuje njen završetak?

– Ovo je jedan u nizu projekata sa čijom realizacijom se kasnilo duže vremena i koji je ova administracija Ministarstva prosvjete stavila u fokus i uspješno okončala višemjesečni rad na stvaranju administrativnih preduslova da gradnja škole počne u avgustu. Polaganjem kamena temeljca zvanično su počeli radovi na izgradnji OŠ „Vladimir Nazor“ i time je Ministarstvo prosvjete ispunilo obećanje dato na javnom času održanom na prostoru bivšeg objekta škole. Radovi na ovom projektu finansiraju se u iznosu od 50 odsto iz kredita EIB-a, 30 odsto od sredstava bilateralnih donora prikupljenih kroz WBIF, 20 posto je učešće državnog budžeta, dok se potrebe nadzora nad radovima u potpunosti finansiraju iz donatorskih sredstava. Ugovorom je predviđen završetak radova u narednih 17 mjeseci, ali postoje uvjerenja izvođača da je radove moguće završiti i u kraćem roku, ali ne nauštrb kvaliteta. Djeci (preko 1.000, koliko je zvanično upisano u školu „Vladimir Nazor“) i njihovim roditeljima, kao sistem dugujemo izviničenje, ali isto tako sam sigurna da su prepoznali efikasnost u radu ove administracije Ministarstva prosvjete u cilju što ranijeg otvaranja vrata novog objekta ove škole.

Kakvi su planovi Ministarstva prosvjete kada je riječ o opremanju škola savremenim nastavnim sredstvima?

– Kroz finansijski aranžman s Evropskom investicionom bankom, čiju je realizaciju vrlo intenzivno započela administracija Ministarstva prosvjete u 43. Vladi, u toku je potpisivanje sporazuma s prvorangiranim ponudacem na tenderu za nabavku IT opreme u vrijednosti od 6,34 miliona eura. Ovaj postupak obezbijediće 50 odsto potreba obrazovnog sistema, zbog čega smo kroz srednjoročni budžetski okvir planirali nove investicije u digitalnu infrastrukturu. Pored toga, obezbijedeno je 2,6 miliona eura za nabavku specijalizovane opreme za srednje stručne škole, dok će oko 3,8 miliona eura biti utrošeno na opremanje većine obrazovno-vaspitnih ustanova školskim mobilijarom i obnavljanje dotrajalog namještaja za postojeće objekte.

Lj. Vukoslavović

REKONSTRUKCIJE VRIJEDNE PREKO SEDAM MILIONA

Ljetnji školski raspust se po pravilu koristi da se u školama urade neophodne rekonstrukcije. Šta je urađeno tokom ovog ljeta?

– U saradnji sa KfW bankom u toku su rekonstrukcije vrijedne preko sedam miliona eura, i to: Srednje ekonomske škole u Nikšiću, Gimnazije u Tuzima i Osnovne škole „Njegoš“ u Kotoru. Radovi su u završnoj fazi. U narednom periodu još tri škole će biti rekonstruisane u okviru višegodišnjeg projekta sa KfW bankom, koji Ministarstvo prosvjete uspješno realizuje s Ministarstvom za kapitalne investicije. Za oko deset godina trajanja ovog projekta više od 30 školskih objekata je rekonstruisano i uloženo je preko 40 miliona eura.

Ministarstvo svake godine u okviru svog tekućeg budžeta finansira rekonstrukcije i adaptacije postojeće infrastrukture, kao i redovna godišnja održavanja postojećih objekata. Tekućim budžetom za 2023. godinu za tu namjenu planirano je oko 3,9 miliona eura. Finansirani su različiti nivoi adaptacija, rekonstrukcija ili izrada tehničke dokumentacije za rekonstrukcije objekata i adaptaciju termotehničkih instalacija.

Uskoro će biti završeni projekti adaptacije kotlarnica više obrazovno-vaspitnih ustanova: JPU „Radmila Nedić“ u Beranama (vrijednost radova je oko 127.000 eura), osnovnih škola „Marko Miljanov“ u Bijelom Polju (oko 143.000 eura), „Srbija“ u Baru (oko 115.000 eura), „Radoje Čizmović“ u Nikšiću (oko 50.000 eura), OŠ „Štampar Makarije“ u Podgorici (oko 80.000 eura), „Mirko Srzentić“ u Petrovcu (oko 89.000 eura) i „Jedinstvo“ u Tuzima (oko 50.000 eura). Adaptacije kotlarnica završene su u: SMŠ „Ivan Goran Kovačić“ u Hercegu Novom (vrijednost radova oko 102.000 eura) i OŠ „Sutjeska“ Podgorica (oko 113.000 eura), kao i adaptacija radijatorskog grijanja koja je koštalo oko 133.000 eura.

Adaptirali smo toaleta, krovove i zamijenili fasadnu bravariju u nekoliko škola: OŠ „Ivo Visin“ Kotor (adaptacija toaleta – vrijednost radova oko 38.000 eura), OŠ „Kekec“ u Sutormoru (zamjena fasadne bravarije – oko 42.000 eura); OŠ „Braća Bulajić“ u Nikšiću (adaptacija krova – oko 64.000 eura), a u završnoj su fazi radovi na rekonstrukciji krova i plafona u OŠ „Aleksa Bećo Đilas“ u Mojkovcu (procijenjena vrijednost oko 64.000 eura), Domu učenika i studenata Podgorica (adaptacija krova na I i II fazi domova, kao i na Plavom dvoru i učeničkom domu – vrijednost radova oko 240.000 eura) i Domu učenika i studenata „Braća Vučinić“ u Nikšiću (adaptacija kuhinje i restoranskog dijela čija je vrijednost oko 95.000 eura).

Opremljenost osnovnih škola u Crnoj Gori

NEDOSTATAK PROSTORA I SAVREMENIH UČILA

- U većini škola nijesu zadovoljni didaktičko-tehničkom opremljenošću
- Nedopustivo je da u 21. vijeku škola nema fiskulturnu salu, i ima neuslovan toalet...
- I dalje su osnovna sredstva za rad u nastavi tabla i kreda, uprkos visokoj digitalnoj pismenosti nastavnika

Za sticanje primjenljivih znanja i kompetencija koje zahtijeva 21. vijek potrebno je da škola bude snabdjevena savremenim nastavnim sredstvima. To posebno znači da su neophodni dobro opremljeni kabineti iz prirodnih nauka, informatike, likovnog, muzičkog, ali i moderna fiskulturna sala, biblioteka...

O tome kakvo je stanje u crnogorskim osnovnim školama razgovarali smo s direktorima, nastavnicima i učenicima.

U OŠ „Risto Ratković“ u Bijelom Polju ističu da nijesu zadovoljni didaktičko-tehničkom opremljenošću i da u narednom periodu treba uložiti dosta truda da se obezbijede odgovarajuća nastavna sredstva i pomagala.

Prema riječima direktora mr **Sreta Popovića**, u oba paviljona ove obrazovno-vaspitne ustanove ukupno je 15 učionica i kabineta u kojima je potrebno zamijeniti vrata i rekonstruisati podove.

„Neophodno je obezbijediti nove računare za informatičku učionicu, jer su postojeći nabavljeni prije desetak godina i ne omogućavaju upotrebu naprednih programa. U biblioteku treba dodati jedan novi računar, kao i police za knjige, a neophodno je sagraditi fiskulturnu salu, čija se gradnja planira godinama“, smatra on.

„Nedopustivo je da u 21. vijeku jedna gradska osnovna škola nema fiskulturnu salu. Veoma je dobro poznat značaj fizičke aktivnosti na ukupan psihofizički razvoj mladih. Ovo je gorući problem, koji je neophodno riješiti što prije“, kaže **Dragan Marković**, profesor fizičkog vaspitanja.

U školi ukazuju i na činjenicu da je potrebno raditi na uređenju školskog dvorišta i sportskih poligona, kako bi bili pogodniji za nastavne i vannastavne aktivnosti.

Ova škola ima područno odjeljenje u Pripčicama koje je, kako ocjenjuje direktor

Pavićević, u veoma lošem stanju. Zbog dotrajalosti ga je nemoguće rekonstruisati, pa je potrebno izgraditi novu školsku zgradu, za šta je obezbijedena projektna dokumentacija i građevinska dozvola. Ova ustanova trenutno ima jednu učionicu i zbornicu koje su u dosta lošem stanju.

„Uslovi u područnom odjeljenju Pripčici, gdje radim više godina, veoma su loši. Nastava je organizovana u kombinovanim odjeljenjima od I do V razreda, što je dosta zahtjevno. Uprava škole se trudi da poboljša stanje, ali je taj posao gotovo uzaludan, s obzirom na to da je zgrada sagrađena još 1946. godine. Jedino rješenje je izgradnja novog školskog objekta“, ocjenjuje učiteljica **Jasmina Halilović**.

Ni đaci nijesu zadovoljni uslovima za nastavu.

„Potrebno je da se nabave novi računari, ovi stari su jako spori i ne podržavaju zahtjevnije programe. Takođe, dobro bi bilo i da se obezbijedi još sportskih rekvizita: lopti, vijača, čunjeva... Naravno, izgradnja sale za fizičko vaspitanje je najbitnija od svega kako bismo mogli da održavamo časove fizičkog i treninge“, kaže jedna učenica VIII razreda.

Čekaju fasadu i novu stolariju

„Škola je ušla u projekat 'Poboljšanje energetske efikasnosti u javnim ustanovama' čiji su nosioci Vlada Crne Gore, Ministarstvo prosvjete i njemačka KFW banka. Prema planu, tokom ljeta 2024. godine biće urađena termofasada na oba paviljona škole, zamijenjena vanjska stolarija na posljednjem spratu II paviljona, urađena potpuna rekonstrukcija elektromreže. Biće urađena kotlarnica, kao i kompletna rekonstrukcija toaleta i njihovo prilagođavanje osobama s invaliditetom.

U OŠ „Marko Miljanov“ u Bijelom Polju uslovi su mnogo bolji.

„Škola ima 22 kabine- ta/učionice koje koriste

USLOVI ZA RAD UTIČU NA KVALITET NASTAVE

O uticaju opremljenosti škole na postignuća učenika razgovarali smo s direktoricom OŠ „Njegoš“ u Spuzi **Tatjanom Jokić**, koja smatra da na kvalitet vaspitno-obrazovnog rada utiče mnogo činilaca.

„Svakako da je veoma važna stručnost nastavnog kadra, potom dobra organizacija procesa rada, kao i različite vannastavne aktivnosti koje se u školi realizuju. Veoma veliku ulogu i uticaj na kvalitet vaspitno-obrazovnog procesa, a time i na postignuća učenika, ima opremljenost škole. Bezbjedan, uređen i adekvatno opremljen prostor pozitivno utiče na učenike, dodatno ih motiviše i stimuliše za rad. S obzirom na to da smo i te kako svjesni ove činjenice, činimo sve što je u našoj moći da školski prostor bude po mjeri sadašnjeg đaka, što podrazumijeva dobru materijalno-tehničku opremljenost. Nedovoljno novca kojim škola raspolaže usporava proces, ali se trudim da različitim donacijama obezbijedim što više i bolje za ovu ustanovu i njene đake“, ističe Jokić.

Tako je, u protekle dvije godine, zahvaljujući donacijama i pomoći određenih preduzeća, promijenjen školski inventar. Stari i dotrajali ormari, katedre i stolice u učionicama, kao i namještaj u kancelarijama i zbornici su zamijenjeni novim. Uz pomoć roditelja učionice su opremljene pametnim (smart) televizorima.

„Praksa je pokazala da učenici vole inovacije, da lako prihvataju i usvajaju znanja iz oblasti digitalizacije, te da se u njima vrlo dobro snalaze, tako da se ovaj vid ulaganja pokazao veoma dobrim“, naglasila je naša sagovornica.

Prema njenim riječima, u dvije učionice su promijenjeni podovi, a tri učionice su okrečene. U toku je i opremanje kabineta za informatiku, koji će umnogome unaprijediti nastavu iz tog predmeta. Tokom raspusta je renovirana i sredena fiskulturna sala, tako da će nastava fizičkog vaspitanja biti kvalitetnija.

„Na sve urađeno đaci i roditelji pozitivno reaguju, što je pokazatelj da radimo dobre stvari. To nam je dodatna motivacija da nastavimo dalje do željenog cilja, a to je moderno opremljena škola koja će pružiti sve neophodne uslove za dobar, kvalitetan i uspješan rad“, poručila je Jokić.

PU u Pripčicama (OŠ „Risto Ratković“)

učenici od I do IX razreda u dvije smjene. Kabineti su osavremenjeni smart televizorima, a pojedini i novim inventarom. U funkciji je

i specijalizovana 'pozitivna učionica', koja je namijenjena projektnoj nastavi, a opremljena je u skladu s evropskim standardima. Internet konekcija obezbijedena je na cjelokupnom prostoru škole uz dodatni internet paket koji se koristi u dva kabineta informatike. Školska biblioteka radi u solidnim uslovima, ali je obavezno proširenje prostora zbog velikog fonda knjiga koji se stalno dopunjuje novim naslovima, a u skladu s potrebama savremene škole. Biblioteka sadrži preko 20.000 hiljada knjiga, od kojih je većina obavezna lektira i literatura programske sadržine“, kaže direktorica **Tatjana Damjanović**.

Ona ukazuje da je fiskulturna sala kompletno rekonstruisana 2019. godine uz podršku Ministarstva prosvjete i lokalne samouprave. Opremljena je u skladu sa standardima za izvođenje nastave, kao i za organizovanje takmičenja.

Škola ima i dva područna odjeljenja – u Cerovu i Banjem Selu, koja imaju ukupno šest učenika. Prostorni, tehnički i higijenski uslovi u njima su, kako ocjenjuje direktorica, na zadovoljavajućem nivou. Škola u Banjem Selu posjeduje biblioteku u kojoj se povremeno

održavaju promocije knjiga, uglavnom zavičajnih pjesnika. Oba područna odjeljenja nimalo ne zaostaju, u bilo kom smislu, u odnosu na organizaciju nastave u matičnoj školi.

„Trudićemo se da osavremenimo uslove za rad u školskoj 2023/2024. godini, prvenstveno za učenike s posebnim obrazovnim potrebama kroz veće angažovanje i nabavku digitalnih asistivnih tehnologija“, poručuje direktorica.

Nastavnici su uglavnom zadovoljni. Profesorica engleskog jezika **Branka Jeremić**, ističe da u ovoj školi, u kojoj radi više od 30 godina, prate savremene trendove kako u oblasti vaspitanja i obrazovanja učenika, tako i u poboljšanju prostornog ambijenta škole.

„Posvećenost i entuzijizam uprave škole naročito je prepoznatljiv u posljednjem periodu, a fokus je stavljen na osavremenjavanje nastave kroz nabavku digitalnih uređaja, didaktičkog materijala novije tehnologije, čime se kvalitet nastave značajno poboljšava“, kaže ona.

Prema mišljenju nastavnika informatike **Mila Miladinovića**, ICT koordinatora u školi, neophodno je da računarska oprema i opremljenost kabineta za izvođenje

nastave informatike budu u skladu sa stalnim napretkom visokih tehnologija iz IC sektora. On smatra da nastavnici moraju kontinuirano pratiti trendove i profesionalno usavršavati digitalne kompetencije, a to uprava škole omogućava.

Učenici su takođe zadovoljni.

„Uslovi za nastavu su izuzetno važni za postizanje dobrih rezultata, a onu su u našoj školi uglavnom prilagođeni potrebama učenika. U učionicama se nalaze projektna platna, imamo pristup internetu, što nam je važno za naša istraživanja. Zbog toga je dobro opremljena biblioteka pretvorena u učionicu za prvi ciklus. Ovu školu pohađaju 1.744 učenika podijeljena u 66 odjeljenja. Rađe u dvije smjene i tri međusmjene.

Njena primjedba je da treba vratiti kabinetnu nastavu.

Manjak učionica

Najveći problem OŠ „Pavle Rovinski“ u Podgorici je nedostatak prostora. Zbog toga je dobro opremljena biblioteka pretvorena u učionicu za prvi ciklus. Ovu školu pohađaju 1.744 učenika podijeljena u 66 odjeljenja. Rađe u dvije smjene i tri međusmjene.

Iz OŠ „Pavle Rovinski“

Kako navodi v. d. direktorice mr **Nataša Popović**, ova obrazovno-vaspitna ustanova ima sedam kabineta (fizika, hemija, biologija, likovna kultura, muzička kultura i dva kabineta informatike), sedam učionica za prvi ciklus i 14 učionica za drugi i treći ciklus, kao i fiskulturnu salu s dvije svlačionice. Trenutno se montira i lift za djecu s teškoćama u kretanju.

„Škola ima 46 računara, sedam laptopova, 14 štampača, jedan 3 D štampač, četiri projektora, 27 televizora (svaka učionica ima TV uređaj), dvije pametne table (koje nijesu ispravne) i osam CD plejera“, kaže direktorica Popović. Zbog nedostatka prostora škola je uradila projekat za dogradnju šest učionica, a sredstva su odobrena još 2019. godine. Međutim, objekat nije bio legalizovan, pa se dogradnja nije mogla realizovati. Sada je proces legalizacije završen, pa se nadaju da će se pristupiti radovima.

„Školski namještaj je veoma dotrajan jer se nije mijenjao od otvaranja ove ustanove. Neophodne su i zavjese za učionice. U nekoliko učionica je postavljen novi parket, ali je to potrebno uraditi još u i velikom broju njih“, ocjenjuje ona.

Prema riječima profesorice razredne nastave **Maje Kovačević**, za učionice prvog ciklusa neophodno je nabaviti štampače zato što se u nižim razredima često koriste radni listići. „Bilo bi poželjno da svaki nastavnik ima svoj ormarić gdje bi odlagao svoje lične stvari, kao i nastavni materijal“, navodi ona.

U OŠ „Veljko Drobnjaković“ u Risnu učionice su opremljene računarima i TV uređajima, a na raspolaganju su im i dvije pametne table s projektorima.

„Najveći problem, kada govorimo o infrastrukturi, jeste krov na fiskulturnoj sali koji prokišnjava. S tom poteškoćom je upoznato i Ministarstvo prosvjete tako da očekujemo pomoć i nadamo se trajnom rješenju“, kaže direktorica **Marina Ćirković**.

OŠ „Vuko Jovović“

Nefunkcionalne učionice, zidovi puni vlage, star i oštećen namještaj i stolarija, vlažni zidovi, neuslovni toaleti... samo su neki od problema s kojima se suočavaju u OŠ „Njegoš“ u Kotoru. Matična zgrada škole na Benovu pretrpjela je zemljotres 1979. godine, nakon čega nije izvršena nijedna značajna investicija na tom objektu osim saniranja posljedica potresa. Godinama se održavanje kompletne zgrade svodilo samo na sitne popravke koje su proizvod „zuba vremena“. Škola se nalazi na području između dva toka rijeke Škurde što betonsku konstrukciju zgrade dodatno devastira, jer zidovi nemaju ni termoozolaciju ni hidroizolaciju, ističu u toj obrazovno-vaspitnoj ustanovi.

Ova škola je ušla u program „Unapređenje energetske efikasnosti u javnim zgradama“ i radovi su počeli krajem avgusta. Dio prostora je renoviran početkom septembra.

Škola ima jednu računarsku učionicu sa 16 računara (od kojih je 11 u funkciji) starosti 13 godina. I pored velikih ulaganja u njihovo održavanje, oni su zastarjeli, imaju

operativni sistem *Windows 7* koji nije moguće nadograditi, tako da i nijesu više pogodni za realizaciju nastave.

Nedostaju savremena učila

Profesori stranih jezika u toj ustanovi ističu da nemaju dovoljno kabineta za kvalitetno izvođenje nastave, a postojeći nijesu dovoljno opremljeni. I dalje su osnovna sredstva za rad u nastavi tabla i kreda, uprkos visokoj digitalnoj pismenosti nastavnika. Kako kažu, neophodno je da se u svakom kabinetu nalazi televizor, projektor, laptop i pametna tabla. Ovo bi omogućilo osavremenjavanje nastave stranih jezika, kao i češću upotrebu digitalnih alata, što je neophodno radi praćenja tehnološkog razvoja. Bilo bi poželjno da svaki nastavnik stranog jezika ima kvalitetan blutut zvučnik, poručuju, uz ostalo, članovi stručnog aktivna stranih jezika **Juliana Kaščelan**, **Dijana Francešković**, **Lidija Vasić**, **Dinka Dina Ćekić**, **Violeta Vujković**, **Jasmina Lalošević**, **Gordana Franović** i **Maja Brkanović-Dončić**.

Profesori istorije i geografije ocjenjuju da je stanje u učionicama dosta loše. Godinama se puno toga nije promijenilo, a nemaju ni osnovna nastavna sredstva koja bi pomogla u svakodnevnom radu s djecom.

„S obzirom na to da su istorija i geografija predmeti koji se lakše uče uz razne slikovne materijale i određene filmove u skladu s nastavnom temom, mislimo da je veoma bitno da imamo barem jedan projektor i platno. Poželjni su i CD-ovi s dokumentarcima o važnim istorijskim događajima, raznim državama, značajnim regijama, slike određenih geografskih predjela i sl. Smatramo takođe da nastava iz istorije, a posebno geografije, bez karata nikako ne funkcioniše, a nažalost većina postojećih je u vrlo lošem stanju“, naglašavaju naši sagovornici.

I nastavnici matematike, fizike i informatike nijesu zadovoljni opremljenošću kabineta u kojima rade. Kako kažu, potrebno je više računara, laptopova, kao i drugih nastavnih sredstava za kvalitetno izvođenje kabinetske nastave.

U Osnovnoj školi „Radoimir Mitrović“ u Beranama, prema riječima pomoćnice direktora te ustanove **Marijane Korać**, neophodno je nabaviti smart televizore za kabinete hemije, likovne kulture i biologije, kao i nove računare i štampače za kabinete hemije, biologije, fizike, engleskog i ruskog jezika, jer su postojeći veoma stari i skoro neupotrebljivi.

„Kabinet hemije nije adekvatno opremljen – nedostaju hemikalije, a i tehnička opremljenost nije na zavidnom nivou, kako bi se nastavila kvalitetnije odvijala“, dodaje profesorica **Nataša Trnčić**.

Teodora Ugrenović, učenička VIII-5, ističe: „Kabinet hemije je mjesto gdje učenički imaju priliku da se upoznaju s eksperimentima. Naš raspoloživi malim brojem hemikalija i posuda, nije dovoljno tehnički opremljen, što otežava rad.“

Časovi fizičkog vaspitanja u učionici

Budući da škola nema fiskulturnu salu, časovi fizičkog vaspitanja nijesu adekvatno zastupljeni. Uglavnom se održavaju u školskom dvorištu kada vremenske prilike dozvoljavaju, u suprotnom u učionici koja je namijenjena za tu nastavu umjesto fiskulturne sale.

U upravi škole ističu da bi za sva područna odjeljenja (Dapsiće, Petnjik, Donje Luge i Budimlja) trebalo

OŠ „Mustafa Pećanin“

nabaviti nove laptopove, računare i štampače.

„U OŠ „Vuk Karadžić“ u Beranama opremljenost kabineta i učionica savremenim nastavnim sredstvima je dosta dobra, mada neki sadržaji i nedostaju, a pomogli bi unapređenju nastave. Većina pomenutih prostora ima smart televizore i računare. Kompletna škola je pokrivena internetom, ali je zbog debljine zidova u nekim učionicama signal slabiji. Kabinet informatike i zbornica imaju zastarjele računare i treba ih zamijeniti“, naglašava ICT koordinator u toj školi **Ljubiša Dobrašinović**.

U OŠ „Mustafa Pećanin“ u Rožajama nastavnici stranih jezika već duži niz godina ukazuju na potrebu formiranja kabineta u kojem bi izvodili nastavu. Kako kažu u toj ustanovi, prostor bi mogli obezbijediti, ali je neophodna pomoć za opremanje adekvatnim učilima.

Fatima Seferović, profesorica fizičkog vaspitanja, ukazuje da je fiskulturna sala mala za broj učenika koji škola ima. „Nedostaju karike, dvovisinski razboj, vratilo, košarkaške, rukometne, odbojkaške, fudbalske i medicinske lopte, mala i velika kugla i koplje. Svlačionice su male i nedovoljne za preuslavljanje većeg broja učenika. Kabinetu nedostaju roletne i plakar za nastavnike“, ističe ona.

„Knjižni fond u biblioteci je dotrajan i oštećen. Nema dovoljno lektire, jer se ne nabavlja redovno, osim po potrebi kad neki naslovi nedostaju. U prostoriji gdje su knjige ima vlage i krov

prokišnjava, tako da je knjižni fond ugrožen“, riječi su bibliotekarke **Fikrete Brđanin**.

Učenička **Damijana Hadžić** i **Fatima Pepić** napominju da su im školske torbe teške, te da im u školi nedostaju ormarići u kojima bi mogle da ostave knjige kad pođu kući. „U sali za fizičko vaspitanje potrebne su nove svlačionice. Kabineti i fiskulturna sala u našoj školi nijesu dovoljno opremljeni. Neophodne su i elektronske pametne table u svakoj učionici i projektori kako bi naši nastavnici više koristili digitalne medije u nastavi, a mi bolje usvajali gradivo kroz multimedijalne sadržaje“, smatraju one.

Osnovnoj školi „Vuko Jovović“ u Danilovgradu nedostaje još jedna kompjuterska učionica i računarska oprema za nastavnike. Takođe, nemaju sredstava za izvođenje eksperimenata u kabinetskim učionicama, hemije i fizike. Područnim odjeljenjima u Ždrebaoniku i Donjem Selu fale kompjuteri i druga tehnološka sredstva, kao i rekviziti za nastavu fizičkog vaspitanja.

Ovo su samo neke od škola u Crnoj Gori s ovakvim ili sličnim problemima. Na vaspitno-obrazovni proces i postignuće učenika utiču različiti faktori, među kojima i opremljenost, odnosno materijalno-tehnički uslovi za izvođenje nastave. Radi unapređenja obrazovnog procesa i uspjeha učenika, prosvjetne vlasti bi trebalo ubuduće da obrate posebnu pažnju na navedene probleme.

Lj. Vukoslavić
O. Đuričković

SEOSKE ŠKOLE

Seoske škole uglavnom imaju dovoljno prostora za izvođenje nastave i da se najčešće održava u jednoj smjeni. Kada je riječ o opremljenosti, situacija je različita.

U OŠ „Jovan Gnjatović“ u Vračevnicima ističu da je obezbijedjenost savremenim nastavnim sredstvima na zadovoljavajućem nivou i u skladu s brojem učenika.

„Pored pametne table imamo četiri novija laptopa i dva smart televizora. Imali smo i dva profesionalna projektora, ali usljed kvara izazvanog vremenskim nepogodama više nijesu u funkciji. Škola raspolaže sa pet kabineta i dvije učionice“, ističe direktor **Vuk Nikolić**. Imaju i biblioteku koju stalno obogaćuju novim naslovima.

Nastavnica biologije i hemije **Ismeta Fatić** ocjenjuje da je zadovoljstvo raditi u školi na selu, jer djeci može da prilagodi i časove u prirodi. Prema njenim riječima, neophodan im je novi mikroskop.

Nastavnici fizičkog vaspitanja **Rajko Biberdžić** ukazuje na problem nedostatka fiskulturne sale i novijih sportskih rekvizita (različite strunjače i rekviziti za gimnastiku).

Učenički **Vidak Aleksić** (VII razred), **Aleksa Mrkaić** (VIII razred) i **Ljubica Šupić** (IV razred) uglavnom su zadovoljni uslovima za rad, ali im nedostaje fiskulturna sala. Zbog toga, kako kažu, zimi često nijesu u mogućnosti da izvode nastavu iz fizičkog vaspitanja.

U OŠ „Dušan Bojović“ u Župi Nikšićkoj nijesu zadovoljni uslovima za rad.

„Više od dvije godine čekamo na realizaciju projekta grijanja i adaptacije fasade. Učionice su hladne jer koristimo stare TA peći. Činjenica da se rekonstrukcija u kontinuitetu prolongira, kao i da u posljednje vrijeme ne možemo doći ni do informacija o mogućem početku radova, izaziva opravdani revolt učenika, roditelja, kolektiva škole, kao i šire lokalne zajednice“, navodi direktorica **Ljiljana Papić**.

Ona dodaje da na pojedinim mjestima prokišnjava krov. Kako kaže, u više navrata su, u skladu s mogućnostima, parcijalno sanirali taj problem. I fiskulturna sala je, dodaje, u prilično haotičnom stanju i kao takva ne omogućava učenicima i nastavnicima adekvatne uslove za rad. Uz pomoć Opštine Nikšić, koja je donirala 30 hiljada eura, i Ministarstva prosvjete, koje je pomoglo sa 8.381,99 eura, uskoro će biti rekonstruisane svlačionice. To je svakako korak naprijed u odnosu na zatečeno stanje. Ali se i svi ostali dijelovi fiskulturne sale moraju renovirati, što zahtijeva dosta novca.

„U školskoj 2022/2023. godini smo uz pomoć donacija i školskih sredstava kupili nove i popravili stare kompjutere, tako da su u kabinetu informatike funkcionalni. Takođe smo riješili problem umreženosti i povezanosti kompjutera na internet kako u kabinetu informatike, tako i u cijeloj školi. Računare imamo u kabinetu informatike, kabinetu hemije i biologije, zbornici, biblioteci i u kancelarijama direktora, pedagoga i sekretara“, ističe direktorica Papić, i dodaje da škola ima četiri kabineta (fizika, biologija i hemija, informatika, te muzička kultura), deset učionica, biblioteku, zbornicu.

„U školi radim 25 godina i ovako loše uslove sam zatekla. Najveći problem je grijanje koje je u proteklih 17 godina pomoću TA peći, dok se veliki hodnik nikada nije zagrijavao. Boravak u školi od novembra do marta je moguć samo uz zimske jakne, ponekad i uz kape i rukavice. Osim hladnoće, imamo buđ i vlagu u učionicama i u fiskulturnoj sali, gdje sve veći broj djece sa astmatičnim oboljenjima ne bi smio boraviti. Krov prokišnjava na više mjesta“, kaže Željka Tomašević, profesorica razredne nastave.

Srednja stručna škola u Baru važi za jednu od opremljenijih u Crnoj Gori

ZAOKRUŽEN PROCES PRUŽANJA I USVAJANJA ZNANJA

- **Vučko Asović, v. d. direktora:** Posebno bih istakao podršku i saradnju u realizaciji nastave, pogotovo praktične nastave, koju imamo sa lokalnim poslovnim partnerima i privrednim subjektima
- **Merima Đukić-Savić, profesorica biologije:** Prostor škole treba da bude opremljen adekvatnim namještajem i opremom i da doprinosi stvaranju bezbjednog, prijatnog i stimulativnog okruženja. Istraživanja pokazuju da okruženje u kojem se uči, odnosno ambijent u učionici, ima bitan uticaj na postignuće učenika
- **Mirko Savić, profesor nautičke grupe predmeta:** Opremljenost škole može varirati tokom vremena i može zavisiti od različitih faktora, uključujući budžet škole, donacije, kao i planove za unapređenje

Vučko Asović

Merima Đukić-Savić

Srednja stručna škola u Baru spada u red najstarijih vaspitnoobrazovnih ustanova u našoj zemlji. Osnovana prije gotovo vijek i po, prolazila je kroz različite faze razvoja da bi se s vremenom etablirala kao prestižna adresa za sticanje srednjoškolskog znanja, kako u kontekstu teorije, tako i prakse. Učenici mogu da odaberu jedan od čak 12 obrazovnih programa, pa ova široka paleta ponude iz godine u godinu privlači sve veći broj polumaturanata.

„Svake školske godine sve je veće interesovanje za upis učenika u našu školu, što govori o mogućnosti kvalitetnog izbora obrazovnih programa i profesionalne orijentacije učenika, kvalitetnom radu sa učenicima i mogućnosti daljeg napredovanja“, kaže vršilac dužnosti direktora mr **Vučko Asović**. „Ove školske godine u 26 obrazovnih grupa (odjeljenja) upisana su 654 učenika. Naravno da nas to obavezuje i motiviraju na veću posvećenost, kako nastavnim, tako i vannastavnim obavezama, na uređenost i opremljenost škole, interakciju ne samo sa lokalnim, već i regionalnim partnerima i poslovnim subjektima, kao i lokalnom samoupravom, ali i posvećenost regionalnoj saradnji. Srednja stručna škola u Baru zasigurno spada u red opremljenijih škola u Crnoj Gori. Ipak, imajući u vidu veliki broj obrazovnih programa i zanimanja,

što iziskuje odgovarajuću programsku opremljenost, može se zaključiti da je prije potrebno uložiti dodatni napor i materijalna sredstva da se prošire učionički, radionički i kabinetski kapaciteti, te da se opreme nastavnim učilima i alatima kako bi se još više unaprijedio kvalitet rada.“

Prvi čovjek Srednje stručne škole ukazuje na pozitivne i negativne strane trenutnog stanja, kada je riječ o opremljenosti ove ustanove.

„Posebno bih istakao podršku i saradnju u realizaciji nastave, pogotovo praktične nastave, koju imamo sa lokalnim poslovnim partnerima i

privrednim subjektima. Tu bih spomenuo farmaceutске kuće i apoteke u Baru, bolnicu Bar, Dom zdravlja Bar, Luku Bar, Barsku plovidbu, Marinu Bar, kozmetičke i frizerske salone, auto kuće i automehaničarske radionice, špeditersko-agencijske firme, Lučku kapetaniju, Upravu pomorske sigurnosti i upravljanja lukama, lokalnu upravu, veterinarsku stanicu i mnoge druge. Naravno, u cilju kvalitetnog izvođenja svih oblika nastavnog procesa, uz prostorno proširenje neopходna je nabavka velikog broja očiglednih nastavnih sredstava, laboratorijskih sredstava i druge prateće

opreme. Cjelokupna škola je pokrivena internet mrežom, postoje dvije računarske učionice i u skoro svim učionicama su zastupljeni računari, a po potrebi se koriste laptop računari i projektori. U dva kabineta instalirane su interaktivne (pametne) table i učionice koje nautičkim i brodomašinskim tehničarima omogućavaju kvalitetno praćenje nastave i potrebnu simulaciju procesa. Za potrebe mašinske i brodomašinske struke opremljena je radionica u okviru školskog objekta. Kabineti hemije, biologije i fizike su donacijom ruske vlade opremljeni brojnim nastavnim sredstvima, kabinet hemije je

dodatno opremljen nastavničkim stolom, uz dva demonstraciona stola“, naglašava on, dodajući da je evidentan problem realizacije vježbi i praktične nastave iz dva nova obrazovna programa: Agrotehničar i Poljoprivredni proizvođač, „zato što je nastavno-proizvodni objekat Školska ekonomija takoreći potpuno uništen izgradnjom hotelskog kompleksa i ubrzanom urbanizacijom tog prostora.“

Krenuti od materijalne osnove

Postavlja se pitanje koji su to načini unapređenja aktuelne situacije.

„Na unapređivanju obrazovno-vaspitanog rada škole angažovane se svi učesnici obrazovno-vaspitanog procesa. Da bi se ovaj rad unaprijedio, mora se početi od materijalne osnove. Pošto se nastavni programi i planovi često mijenjaju, a sa njima i normativ nastavnih sredstava, većina postojećih nastavnih sredstava nije više primjenljiva, pa je potrebno uložiti velika sredstva da bi se kabineti opremili potrebnim sredstvima. Upravo iz tog razloga održavanje nastavnog procesa, pogotovo praktične nastave, predstavlja veliki izazov zbog prostorne ograničenosti i nedostatka nastavne i prateće opreme. U tom cilju škola nije u mogućnosti da sama prevaziđe aktuelne probleme. To se zasada u velikoj mjeri nadoknađuje izvođenjem praktične nastave kod lokalnih privrednih subjekata, lokalnih partnera i organa lokalne uprave. Ipak, da još jednom napomenem, za još kvalitetniji nastavni proces potrebna je bolja prostorna i tehnička opremljenost škole“, ističe Asović.

Na kraju, v. d. direktora SSŠ Bar ukazuje na planove za budući period, kad je u pitanju podizanje nivoa opremljenosti škole.

„Planiramo da u narednom periodu radimo na nabavci simulatora za obavljanje praktične nastave nautičke i brodomašinske struke. Osim toga, u planu je opremanje kabineta

O ŠKOLI

Srednja stručna škola u Baru ove školske godine slavi 148 godina postojanja. Nastavlja tradiciju prve poljoprivredne škole u Crnoj Gori, osnovane daleke 1875. godine u Danilovgradu, čiji je naziv bio „Knjaževska crnogorska zemljodjelska škola“. Počela je sa radom 13. maja 1875. godine pod neposrednim nadzorom Prosvjetnog odjeljenja na Cetinju. Nakon nekoliko prekida rada i preseljenja u druge gradove Crne Gore, početkom 1933. godine škola nastavlja rad u Baru, pod nazivom Specijalna poljoprivredna škola za južne kulture „Topolica“. Od tada škola djeluje u kontinuitetu.

Srednja poljoprivredna škola u Baru formirana je 29. maja 1946. godine i imala je različite nazive tokom svog postojanja: Srednja poljoprivredna škola, Poljoprivredni školski centar „Dušan Vlahović“, od 1976. godine Biotehnički obrazovni centar „Dušan Vlahović“, a od 1993. godine ponovo Srednja poljoprivredna škola.

Zbog smanjenog interesovanja učenika za sektor poljoprivrede, otvaraju se novi obrazovni programi pomorskog saobraćaja, špeditersko-agencijskog i carinskog tehničara, a kako se obrazovna politika usmjeravala sve više prema novim programima, dovela je do upisa prve generacije farmaceutskih tehničara 2017/18. i zdravstvenih tehničara 2018/19. godine.

Odlukom Ministarstva prosvjete od 16. juna 2016. godine škola nosi naziv JU Srednja stručna škola.

Srednja stručna škola obavlja obrazovnu djelatnost u više sektora, a time raspolaže i velikim brojem obrazovnih programa. U Školi su obuhvaćena razna područja rada u okviru sektora: saobraćaj i komunikacije, interdisciplinarna područja rada, zdravstvo i socijalna zaštita, mašinstvo i obrada metala, lične usluge i poljoprivreda, prehrana i veterina.

Školske 2023/24. godine školuju se učenici iz sljedećih obrazovnih programa: Farmaceutski tehničar, Zdravstveni tehničar, Tehničar za špediciju, carinu i organizaciju transporta, Nautički tehničar, Brodomašinski tehničar, Veterinarski tehničar, Kozmetičar, Frizer, Automehaničar, Instalater termotehničkih sistema, a od ove školske godine upisana je prva generacija agrotehničara i poljoprivrednih proizvođača.

(radionica) za kozmetičare i frizere. Kako je prethodne godine postavljena kablovska internet mreža, radićemo na nabavci novih računara i projektora za kabinete koji nijesu opremljeni. Ono što sam i prije naglasio, kada je riječ o proizvodnom objektu Školska ekonomija, potrebno je stavljanje u funkciju malog staklenika i preostale opreme na devastiranom dijelu ovog objekta, za potrebe agrotehničara i poljoprivrednog proizvođača", zaključuje Vučko Asović.

Prostor koji je podsticajan za učenje

Mr **Merima Đukić-Savić**, profesorica biologije, svjedoči da je kabinet u kom se odvija nastava iz njenog predmeta veoma podsticajan za učenje.

„Nastavnica sama ili u saradnji sa učenicima izrađuje nastavna sredstva i didaktički materijal. Ona pokreće inicijative za nabavku nastavnih sredstava potrebnih za realizaciju obrazovnih ciljeva. Nastava u kabinetu biologije odvija se kroz rad u grupi i interaktivne metode. Kabinet je prilagođen tom načinu rada. Međutim, mora se reći da je oskudno opremljen laboratorijskim priborom i hemikalijama pogodnim za uzrast i nastavni plan i program. Opremljen je tehničkim sredstvima potrebnim za vizuelni tip nastave, a sve u cilju dugoročnog sticanja znanja iz biologije. Nedostaju moderni svjetlosni mikroskopi i barem jedan elektronski. Za rad su, takođe, neophodni trajni preparati iz mikrobiologije, citologije, histologije, pribor i aparatura za disekciju itd. Ono što svakako poboljšava kvalitet nastave jesu video-konferencije, simulacije i igre u nastavi biologije“, navodi ona i dodaje: „Školski prostor pri kabinetu biologije bi se mogao unaprijediti izgradnjom biološke laboratorije, između kabineta fizike i biologije. Ova laboratorija bi raspolagala svim laboratorijskim priborom, aparaturom i hemikalijama koji su neophodni za izvođenje modernog vaspitno-obrazovnog procesa.“

Prema njenom mišljenju, šire gledano, polazeći od ideje otvorenog sistema vaspitanja, „smatra se da škola nije sama sebi dovoljna već da ona može da funkcioniše samo kao sastavni dio zajednice u kojoj se nalazi.“

„U tom smislu, nastavu i proces učenja moguće je

unaprijediti korišćenjem resursa lokalne zajednice, odnosno prostora i ljudi iz bližeg i daljeg okruženja škole (laboratorije Doma zdravlja, barske bolnice, Centra za suptropske kulture, ali i saradnjom sa nekim privatnim bolničkim i farmaceutskim ustanovama). Podaci nekih istraživanja pokazuju da na vaspitno-obrazovni proces i postignuće učenika utiču različiti školski faktori, među kojima se najčešće pominju lične i profesionalne karakteristike nastavnika, vaspitno-obrazovni program, kvalitet nastave i vannastavnih aktivnosti. Pored navedenih faktora, kvalitet vaspitno-obrazovnog procesa može se dovesti u odnos i sa opremljenošću odnosno materijalno-tehničkim uslovima u školi“, naglašava Đukić-Savić.

Značaj otvorenih odjeljenja

Pod opremljenošću škole najčešće se, kako kaže, podrazumijevaju školski prostor, oprema, namještaj i nastavna sredstva.

„Prostor škole treba da bude opremljen adekvatnim namještajem i opremom i da doprinosi stvaranju bezbjednog, prijatnog i stimulativnog okruženja. Istraživanja pokazuju da okruženje u kojem se uči, odnosno ambijent u učionici, ima bitan uticaj na postignuće učenika. Organizacija prostora u učionici i van nje trebalo bi da podstiče učenike na rad, da ih motiviše, da kod učenika izaziva potrebu za istraživanjem i sticanjem znanja. Nasuprot tradicionalno organizovanim odjeljenjima, sa klupama u nizu, sve više se ističe značaj otvorenih odjeljenja sa fleksibilnom organizacijom načina sjedenja. U ovako organizovanim odjeljenjima, učenici imaju raznovrsnije socijalne kontakte, pozitivne stavove prema školi, aktivnim aktivnostima i pokazuju više samopouzdanja i kooperativnosti. Kvalitet nastave i učenja zavisi od materijalno-tehničke opremljenosti škole. Proces nastave umnogome može biti olakšan i unaprijeđen korišćenjem školske opreme i raznovrsnih nastavnih sredstava“, ističe ona, dodajući: „Naša škola, sa svojom tradicijom postojanja, može istaći da posjeduje neophodna nastavna sredstva za normalno odvijanje nastave. Posjedujemo adekvatan broj učionica, kabineta i fiskalturnu salu sa dovoljno

■ Mirko Savić

funkcionalnim nastavnim sredstvima za obavljanje nastavnog programa. Međutim, usljed kontinuiranog povećanja broja učenika, trebalo bi razmišljati o eventualnom proširivanju učeničkog prostora, boljoj informatičkoj opremljenosti kabineta ili tablet uređajima i slično.“

Naša sagovornica osvrnula se i na važnost tehnološkog osavremenjivanja procesa rada sa učenicima.

„Modernizacija u nauci, tehnologiji, komunikaciji i, uopšte, stilu života (a to je jedna od glavnih odlika vremena u kojem živimo) uslovljava i niz promjena u nastavnom procesu. Ove promjene se prvenstveno ogledaju u implementaciji savremenih nastavnih sredstava“, pristupa i sredstava, u stalnom nastojanju da se učenicima obezbijede povratne informacije o aktivnostima u kojima učestvuju, kao i u prilagođavanju nastavnog procesa učenicima sa različitim obrazovnim potrebama“, zaključuje Đukić-Savić.

Pomaci mogući i u izazovnim vremenima

Iskustvo o ovoj problematici sa nama je podijelio i **Mirko Savić**, mornarički oficir, profesor nautičke grupe predmeta.

„Opremljenost škole može varirati tokom vremena i može zavisiti od različitih faktora, uključujući budžet škole, donacije, kao i planove za unapređenje. Kvalitet vaspitno-obrazovnog procesa može se dovesti u odnos i sa opremljenošću odnosno materijalno-tehničkim uslovima u školi. Škola, iz ugla profesora nautičke grupe predmeta, uglavnom je dobro opremljena. Ima dovoljno prostora za odvijanje nastavnog procesa. Prostor je humanizovan sa prirodnim osvjetljenjem, uglavnom klimatizovan (uređeno

grijanje i hlađenje). Školski enterijer je dosta star, ali takođe i očuvan“, kaže on.

Kad je u pitanju mogućnost unapređenja situacije, profesor Savić naglašava da su pomaci mogući i u izazovnim vremenima, te ukazuje na načine kojima se situacija može poboljšati:

„Unapređenje tehnološke infrastrukture: škola je opremljena optičkim internetom, ali investiranje u modernu tehnološku infrastrukturu i kvalitetniji pristup internetu profesorima i đacima omogućava efikasniju nastavu na daljinu i integraciju tehnologije u učionici. Profesionalni razvoj prosvjetnih radnika: redovni treninzi i obuke za nastavnike omogućavaju im da se bolje prilagode novim nastavnim metodama i tehnologijama. Mentalno zdravlje učenika: pružanje podrške i resursa za emocionalno i mentalno zdravlje učenika je ključno u procesu usvajanja znanja. Individualizovani pristup: razvijanje individualizovanih planova za učenje za svakog učenika može pomoći u prilagođavanju obrazovanja njihovim potrebama i interesovanjima. Saradnja sa roditeljima i zajednicom: jačanje veza između škole, roditelja i zajednice može doprinijeti boljem razumijevanju potreba učenika i stvaranju podrške. Inovativne nastavne metode: biti u toku sa svjetskim trendovima u inovativnim pristupima nastavi, kao što su aktivna nastava, projektno učenje, ili upotreba virtualne stvarnosti. Sve to može unaprijediti angažovanje učenika.“

Savić naglašava da je nastava iz navigacije izazovna „i zahtijeva određena nastavna sredstva i resurse kako bi se omogućilo efikasno učenje o ovoj temi“.

„Nautičke karte su osnovni alat za navigaciju na moru. One prikazuju obalu, dubine vode,

podvodne opasnosti, plovidbene staze i druge relevantne informacije. Karte se često koriste za učenje o planiranju rute i identifikaciji navigacionih tačaka. Potrebne su karte važnijih luka i prolaza, kao i karte Crnogorskog primorja. Učenici se, takođe, mogu upoznat sa različitim navigacionim instrumentima kao što su kompas, sekstanti i GPS uređaji. Ovi instrumenti se koriste za određivanje položaja broda ili plovila na moru. Postoje različite navigacione simulacije i softveri koji omogućavaju učenicima da vježbaju navigaciju u kontrolisanom okruženju. Ovi alati pružaju priliku za vježbanje bez stvarnih rizika. Mi koristimo resurse pomorskog fakulteta. Kada bismo posjedovali svoj simulator, učinci bi bili daleko veći“, ističe on. „Osim toga, modeli brodova i plovila mogu se koristiti za ilustraciju različitih aspekata navigacije, kao što su rute, sidrišta i signali za bezbjednost. Udžbenici, članci, specijalizovani video-materijali i onlajn resursi pružaju teoretsko znanje i praktične informacije o navigaciji. Nastava navigacije često uključuje praktičnu obuku na vodi ili u simulatorima za navigaciju. Tokom ovih vježbi, učenici primjenjuju teorijsko znanje u stvarnim uslovima.“

Prenošenje stvarnih iskustava i praktičnih savjeta

Naš sagovornik ukazuje i na činjenicu da pozivanje iskusnih navigacionih stručnjaka (starih, iskusnih pomoraca) kao gostujućih predavača „može doći do vrijednosti nastavi pružanjem stvarnih iskustava i praktičnih savjeta“.

„Takođe, tu je još nekoliko korisnih vidova unapređenja znanja. Posjete Luci Bar, brodskim terminalima

i navigacionim centrima (pomorski muzej) mogu pružiti učenicima priliku da vide kako se navigacija primjenjuje u stvarnom svijetu. Interaktivne radionice i vježbe pomažu učenicima da razviju praktične vještine u vezi sa navigacijom, kao što su crtanje kursa i rute na nautičkim kartama. Profesori mogu koristiti onlajn kurseve i platforme za učenje kako bi omogućili učenicima pristup dodatnim materijalima i vježbama (kao kurs za EGDIS)“, ističe Savić.

Mnoge obrazovne ustanove suočavaju se sa izazovima u prilagođavanju savremenim trendovima i tehnologijama, pa tako i Srednja stručna škola Bar.

„Nedostatak adekvatne tehnološke infrastrukture i pristupa internetu svim akterima procesa učenja može otežati primjenu savremenih tehnologija u nastavi“, naglašava profesor Savić, dodajući: „Naša škola je ostvarila brzu tranziciju ka nastavi na daljinu tokom pandemije kovid 19. Primijećene greške i nedostatke potrebno je otklanjati kroz stalni trening. Prosvjetni radnici i učenici mogu zaostajati u digitalnoj pismenosti, što otežava upotrebu modernih alata i tehnologija u učenju, a dešava se i da su tradicionalne metode nastave i učenja manje usklađene sa savremenim pristupima, kao što su aktivno učenje i interdisciplinarni pristupi. Važno je da škole i prosvjetni radnici rade na kontinuiranom profesionalnom razvoju i prilagođavanju kako bi ispratili savremene trendove u obrazovanju. To uključuje obuke, istraživanje novih metoda, kao i saradnju s kolegama i stručnjacima iz oblasti obrazovanja pomoraca, kako bi se postigao napredak i unaprijedio kvalitet nastave.“

Na kraju, profesora Savića pitali smo koliko savremena sredstva pomažu u izvođenju nastave, odnosno da li u nekim aspektima i odmažu.

„Upotreba savremenih sredstava u nastavi može biti od velike koristi, ali takođe može predstavljati i izazov“, navodi on. „Interaktivni multimedijalni sadržaji, edukativni softveri i onlajn alati mogu učiniti nastavu privlačnijom za učenike i povećati njihovu motivaciju za učenje. Tehnologija omogućava personalizaciju nastave, prilagođavanje sadržaja i tempa učenja svakom učeniku na osnovu njihovih potreba i sposobnosti. Takođe, virtualne simulacije omogućavaju učenicima da primijene svoje znanje u realnim scenarijima, čime se poboljšava razumijevanje i zadržavanje informacija. No, treba spomenuti i izazove. Nejednaka dostupnost tehnologije i interneta može izazvati nejednakost u obrazovanju, sa učenicima koji nemaju pristup potrebnim resursima. Učenici mogu biti skloni distrakcijama, rasijanosti i nepažnji na internetu tokom onlajn nastave, što loše utiče na njihovu koncentraciju i produktivnost. Praćenje i zaštita ličnih podataka učenika postaje sve važnija, posebno tokom onlajn nastave. Prevelika zavisnost od tehnologije može dovesti do nedostatka fizičke aktivnosti, smanjenja socijalnih interakcija i drugih problema kod učenika.“

N. N.

ZNAČAJ INOVATIVNIH TEHNOLOGIJA

Prema Asovićevim riječima, inovativne tehnologije su i te kako poželjne u radu sa učenicima, ali istovremeno podrazumijevaju, pored tehničko-tehnološke primjene, „i ozbiljnu kadrovsku, organizacionu i metodičko-pedagošku pripremu“.

„I ove godine nastavljamo sa edukacijom svih nastavnika za upotrebu računara u nastavi. Kada se kabineti opreme potrebnim sredstvima, nastavnici i stručni aktivni u svojim planovima mogu predvidjeti njihovu primjenu. Cilj primjene inovativnih nastavnih sredstava je da se nastava učini očiglednijom, a nastavni sadržaji pristupačnijim i prihvatljivijim za učenike. Aktivni su u svojim planovima rada predvidjeli međusobno posjetu časovima, održavanje oglednih časova, razmatranje stručnih i didaktičkih tema“, kaže Asović. „Zato se vrši planiranje, priprema, realizacija i praćenje svih oblika obrazovno-vaspitanog rada nastavnika u sastavu komisije za razvojno planiranje – izrada oglednih planova, programa i priprema za sve oblike obrazovno-vaspitanog rada. S obzirom na to da je većina nastavnika pohađala seminare i radionice o primjeni savremenih metoda i tehnologije u nastavi, realizovaćemo u školi više oglednih časova.“

Osnovna škola „Boško Strugar“ u Ulcinju najstarija je obrazovno-vaspitna ustanova u toj opštini. Ove godine proslavila je 141. rođendan. O aktuelnostima situaciji i planovima razgovarali smo sa direktoricom **Mladenkom Majem Perić**.

Škola „Boško Strugar“ obavlja uspješno prosvjetnu misiju više od vijek i četiri decenije. U tom periodu ostvareni su značajni rezultati. Podsetite naše čitaoce na neke najvažnije segmente iz njene istorije.

– Škola je počela da radi 1882. godine. Kao prvi učitelj pominje se Mitar Ivelić, a zatim slijedi plejada izuzetnih prosvjetnih radnika. Prošla je od tada 41 godina, mijenjale se države, gradili i nestajali arhivi. Riječi koje je školski nadzornik napisao 1887. ostale su vrijedne za školu i njene đake: „Svi učenici imaju ljubav i naklonost prema nauci i privrženost učiteljima bez obzira na konfesiju“. Škola je 1959. dobila novu zgradu, a od 1961. nosi ime narodnog heroja Boška Strugara. Godine 1970. izgrađen je novi dio zgrade. Kroz ovu školu prošle su hiljade učenika, ali ostale su nagrade kao svjedočanstva izuzetnosti koja se njeguje decenijama, od Orde na bratstva i jedinstva do najvažnijeg priznanja „Oktoiha“.

U posljednje vrijeme izdvajaju se uspjesi učenika kolegice Radmile Đačić, nastavnice muzičkog vaspitanja. Čuveni troglasni hor OŠ „Boško Strugar“ takmičio se sa horovima muzičkih škola tadašnje Jugoslavije. Sa republičkih i saveznih takmičenja vraćao se sa „Zlatnom lirom“, medaljama i priznanjima.

Po uzoru na prošlost gradimo budućnost, a nagrade se nižu.

Školu danas pohađa oko 370 učenika. Kako organizujete nastavu, i da li je broj učenika u odjeljenjima u skladu sa pedagoškim standardima?

– Nastava se odvija u dvije smjene kako u matičnoj, tako i u područnoj školi u Krutama. Broj učenika odgovara pedagoškim standardima, jer je prosjek u odjeljenjima 17 učenika. To je optimalan broj djece za izvođenje svih oblika nastave.

Za kvalitetnu nastavu potrebni su dobro opremljeni kabineti. Kakva je situacija u vašoj školi?

– Većina učionica opremljena je audio-vizuelnim nastavnim sredstvima, što omogućava da se nastava izvodi u skladu sa savremenim trendovima. Donacijama roditelja i prijatelja škole, prošle školske godine obezbijedeni su pametni televizori za učionice u

kojima se izvodi nastava od I do V razreda, kao i za zbornicu, koja je takođe renovirana.

Kabineti biologije, hemije i fizike opremljeni su kompletna nastavnim sredstvima dobijenih iz donacije Ruske Federacije.

Zahvaljujući učešću u projektu Savjeta Evrope „Kvalitetno obrazovanje za sve u Crnoj Gori“, škola je dobila video-konferencijsku opremu, dok je iz IPA fonda obezbijedena IT oprema za djecu sa posebnim obrazovnim potrebama.

Problem je zastarjela kompjuterska oprema u informatičkom kabinetu, kao i neuslovna fiskulturna sala sa dotrajalim i nedostajućim sportskim rekvizitima, te se nadamo da ćemo uz pomoć resornog ministarstva i razvojnih fondova riješiti i taj problem.

Koliko škola ima zaposlenih, da li je nastava stručno zastupljena? Koliko je pažnje posvećeno stručnom usavršavanju nastavnika?

Intervju: Mladenka Maja Perić, direktorica OŠ „Boško Strugar“ u Ulcinju

PO UZORU NA PROŠLOST GRADIMO BUDUĆNOST, A NAGRADE SE NIŽU

■ Većina učionica opremljena audio-vizuelnim nastavnim sredstvima, što omogućava da se nastava izvodi u skladu sa savremenim trendovima. Problem je zastarjela kompjuterska oprema u informatičkom kabinetu, kao i neuslovna fiskulturna sala

■ Daroviti učenici uvijek u fokusu. Učitelji i nastavnici kontinuirano prate njihove afinitete

■ Spisak nagrada sa takmičenja veoma dug – i u sportu i u drugim oblastima

– Nastavu izvodi 40 nastavnika, stručno je zastupljena iz svih predmeta sem iz fizike na oba jezika, što inače predstavlja problem i na nivou Crne Gore. Uprava škole i nastavnici posvećuju veliku pažnju kontinuiranom profesionalnom usavršavanju. Važno je napomenuti da je OŠ „Boško Strugar“ prepoznata kao dobar domaćin za realizaciju edukativnih aktivnosti. U protekle dvije školske godine bili smo organizatori brojnih različitih seminara, obuka i radionica u organizaciji Zavoda za školstvo, ELTAM-a, NVO sektora, kao i lokalne uprave. Unutar škole se na sjednicama stručnih organa redovno razmjenjuju stečena znanja i vještine, a zastupljena je i međusobna hospicijacija.

Razmjena iskustava sa kolegama veoma je važna. Kakva je saradnja sa školama u Crnoj Gori i u regionu?

– Saradnja se odvija najčešće kroz rad strukovnih udruženja, gdje prednjači Udruženje nastavnika engleskog jezika, čijim aktivnostima naše kolegice daju veoma velik doprinos. Planiramo da uspostavimo ponovnu saradnju sa nekadašnjim, kao i uspostavljamo partnerstva sa školama u inostranstvu.

Važan segment rada svake škole jeste rad sa talentovanim djecom. Na koji se način u vašoj

PRILAGOĐAVANJE NASTAVE UČENICIMA IZ DRUGIH GOVORNIH PODRUČJA

U vašoj školi ima i dosta učenika iz Ukrajine, Njemačke i Rusije. Koliko je teško organizovati nastavu za njih? Kako ste zadovoljni radom nastavnika sa njima?

– Naša škola je prepoznata po svojoj inkluzivnosti. S tim u vezi, nastavnici su obučeni i spremni za prilagođavanje nastave učenicima koji dolaze iz drugih govornih područja. Oni redovno organizuju dopunsku nastavu, koja uključuje i te učenike, radi poboljšanja njihove adaptacije kako iz Crnogorskog – srpskog, bosanskog, hrvatskog jezika i književnosti, tako i iz drugih predmeta. Učenicima se pruža šansa da predstavu svoju kulturu, tradiciju i specifičnosti zemlje porijekla, tako su, između ostalog, roditelji i prijatelji djece iz Njemačke na Novogodišnjem bazaru organizovali štand sa tradicionalnim jelima iz te države, dok su se na ostalim školskim priredbama ti učenici predstavljali programskim tačkama na svom jeziku.

Tri nastavnika naše škole učestvovala su na dvodnevnoj radionici „Podrška višjezičnim učionicama“ u okviru bilateralne podrške Savjeta Evrope i Evropskog centra za moderne jezike u Gracu. Edukacija je bila fokusirana na inkluzivne, višjezične i interkulturalne pristupe, sa ciljem unapređivanja kvaliteta nastave i stvaranja preduslova za razvoj višjezičnih kompetencija učenika. Oni će stečena znanja i iskustva prenijeti kolegama kako bi se nastava bolje prilagodila učenicima iz drugih zemalja.

obrazovno-vaspitanj u ustanovi pruža podrška tim učenicima, koje vannastavne aktivnosti organizujete?

– U školi je formirana baza darovitih učenika koja se redovno ažurira. Učitelji i nastavnici kontinuirano prate afinitete i talente učenika. U tu svrhu koriste najnovije instrumente procjenjivanja,

takozvane skale za identifikaciju darovitosti, po različitim nastavnim oblastima i ciklusima, kao i opštim sposobnostima.

Podrška darovitim učenicima pruža se na više načina. Prije svega, kroz redovnu nastavu – diferenciranim radom i dodatnim materijalom koji se nudi na samom času, kao i osmišljavanjem dodatnog

materijala za samostalan rad kod kuće. Ti učenici podstiču se i kroz ostale oblike vaspitno-obrazovnog rada u školi, kao što su dodatna nastava i sekcije (literarna, ekološka, dramska, horska).

Tim za podršku darovitim učenicima podstiče realizaciju kvizova i školskih takmičenja. Djecu motivišemo da učestvuju na državnim takmičenjima, kao i literarnim, likovnim i drugim konkursima, na kojima postižu zavidne rezultate. Radi podsticanja učenika da razvijaju svoje talente, škola promovise postignuća darovitih na školskim proslavama, Facebook stranici i u školskom godišnjaku, ali i nagrađivanjem i pohvalama.

Radi modernizacije nastave, jačanja kompetencija nastavnika i podsticanja učenika da razvijaju različite vještine, škola je uključena u više projekata. Koji su najbitniji?

– Razmatrajući aktuelnu situaciju, na sjednicama stručnih organa škole utvrdili smo da je potrebno veće angažovanje na sprečavanju nasilja u školi. Odlučili smo se da realizujemo UNICEF-ov program „Škola bez nasilja – ka sigurnom i podsticajnom okruženju“, a sprovodi ga pedagog škole. Program obuhvata razvoj vještina nenasilne komunikacije, tolerancije, empatije, kooperacije i drugih životnih vještina.

Učestvovali smo i u pilot-projektu „Kvalitetno obrazovanje za sve“ u organizaciji Evropske unije i Savjeta Evrope. U saradnji sa NVO „Drug“ realizovane su radionice u okviru projekta „Prepoznaj, razumi i ne učestvuj u govoru mržnje“.

Posvećen rad daje rezultate. Vaši učenici stalno bilježe uspjehe na takmičenjima...

– Spisak nagrada sa takmičenja veoma je dug – i u sportu i u drugim oblastima.

Učenici su veoma uspješni na literarnim konkursima. **Helena Đakonović** osvojila je prvo mjesto na državnom

PARTNERSKI ODNOS SA LOKALNOM ZAJEDNICOM

Za funkcionisanje škole bitan je partnerski odnos sa lokalnom zajednicom. Kako taj segment funkcionise u vašoj školi?

– Od prošle školske godine znatno je intenzivirano partnerstvo i saradnja sa organima lokalne zajednice i NVO sektorom. Učestvovali smo u obilježavanju svih značajnih datuma u gradu. Povodom Dana opštine, škola je poklonila gradu pjesmu o Ulcinju, dok su učenici svih razreda učestvovali u maskenbalu. Donacija Opštine Ulcinj obogatila je našu školsku biblioteku novim naslovima knjiga, a uslijedile su i druge donacije. Predstavnici lokalne uprave redovni su gosti na svim školskim manifestacijama.

Imamo odličnu saradnju sa preduzećem DOO „Komunalne djelatnosti“, koje je zaslužno za lijep izgled našeg dvorišta.

Uspješno saradujemo i sa predstavnicima Odjeljenja bezbjednosti, te lokalne privrede i NVO sektora, kao i sa medijskim kućama.

takmičenju Pošte Crne Gore za najljepše pismo. Njen rad će predstavljati našu zemlju na međunarodnom takmičenju na istu temu. **Dajana Milić** je bila druga u Crnoj Gori na literarnom konkursu „Mama je glagol od glagola raditi“. Specijalna nagrada na literarnom konkursu Agencije za elektronske medije pripala je **Katarini Franeta** i **Mladenu Vlahoviću**. **Stefan Mirović** bio je prvi na opštinskom takmičenju literata na temu „Sloboda govora mržnje ne znači govor mržnje“, dok je drugo mjesto na istom nadmetanju pripalo takođe učenici naše škole **Bjanki Bojanović**. **Mia Živanović** osvojila je na opštinskom takmičenju literata drugo mjesto. Na literarnom konkursu Opštinskog odbora Crvenog krsta Ulcinj nagrađeni su **Armin Peku** i **Helena Đakonović**, dok su na likovnom konkursu te organizacije nagrade osvojile **Matea Mirović**, **Angelina Smiljić** i **Hesa Gorana**.

Rezultate postižu i mladi šahisti. **Mihailo Vojvodić** bio je prvi na školskom turniru u šahu.

Uspjeh nije izostao i u kvizu znanja na temu „Zanimljiva geografija Ulcinja“. Prvo mjesto u pojedinačnoj konkurenciji osvojila je **Katarina Franeta**, dok je u ekipnoj prva nagrada pripala učenicima odjeljenja VII-1.

Ponosimo se rezultatima na Državnom takmičenju u školskoj 2021/2022. godini. Prvo mjesto iz matematike pripalo je **Dinu Kapidaniju**. Treće mjesto iz njemačkog jezika osvojila je **Arlinda Peku**. Pobjednica u kategoriji osnovnih škola u svojoj regiji na nacionalnom takmičenju „Think globally, teach locally“ je **Lana Đakonović**, dok je **Isidora Popović** osvojila treće mjesto na Međunarodnom takmičenju talentovanih učenika iz informatike – INFOS.

Ove uspjehe na takmičenjima daći ne bi mogli ostvariti bez pomoći nastavnika, koji odgovoran i zahtjevan posao prosvjetnog radnika obavljaju stručno i posvećeno.

Za uspjeh u radu sa učenicima veoma je važna saradnja sa roditeljima. Kako ste zadovoljni tim aspektom, i koji su najčešći vidovi saradnje?

– Otvoreni smo za sve vrste saradnje, sugestije, inicijative i dobronamjerne kritike roditelja. Veoma smo zadovoljni njihovim angažmanom u aktivnostima koje doprinose poboljšanju rada škole.

Savjet roditelja doprinosi organizaciji svih manifestacija po kojima je naša škola prepoznata. Naravno, posebno smo zahvalni roditeljima na organizaciji i kupovini proizvoda na tradicionalnom Novogodišnjem bazaru. Ove godine uspjeli smo da od prikupljenog novca kupimo binu za realizaciju dječjih priredbi. Takođe, posebnu zahvalnost dugujemo roditeljima koji su školi donirali multifunkcionalne televizore radi modernizacije nastave.

Naravno, prostora za unapređivanje saradnje ima uvijek, i na tome ćemo insistirati.

Šta planirate da uradite radi poboljšanja kvaliteta nastave?

– Primat je renoviranje fiskulturne sale, koja je neuslovna i prokišnjava. Takođe, s obzirom na značaj sporta za rast i razvoj djece, potrebna je nabavka adekvatnih sportskih rekvizita. Akcenat je i na kupovini savremenih računara za informatičku učionicu, jer je potrebno obezbijediti uslove za izvođenje nastave u skladu sa kurikulumom.

Neophodno je nastaviti i kontinuirani profesionalni razvoj nastavnika u cilju poboljšanja nastavnog procesa i praćenja savremenih oblika rada.

Lj. Vukoslavović

Počela realizacija projekta „Funkcionalna analiza obrazovne infrastrukture sa preporukama za unapređenje“

EFIKASNIJE PLANIRANJE ULAGANJA U ODRŽAVANJE POSTOJEĆIH I IZGRADNJU NOVIH OBJEKATA

- Do kraja februara 2024. godine biće razvijeni neophodni kapaciteti za sprovođenje funkcionalne analize svake pojedinačne škole u Crnoj Gori i pripremljeni izvještaji o stanju infrastrukture na nivou prvih 40 škola
- Za realizaciju ovog projekta neophodno 600.000 eura, od čega je Ministarstvo prosvjete u ovoj godini obezbijedilo 300.000 iz budžeta

Analiza sektora obrazovanja u Crnoj Gori pokazala je da je nedostatak školske infrastrukture, tj. njena neravnomjerna opterećenost jedan od najvećih problema. U cilju rješavanja ovog izazova započeta je realizacija projekta „Funkcionalna analiza obrazovne infrastrukture sa preporukama za unapređenje“.

Program finansira Vlada Crne Gore, a sprovodi ga Kancelarija Ujedinjenih nacija za projekte usluge

(UNOPS) u Podgorici sa kojom je Ministarstvo prosvjete potpisalo Memorandum o razumijevanju.

Iz resora prosvjete ukazuje da implementacija ovog projekta treba da omogući postavljanje boljih osnova za planiranje ulaganja u održavanje i izgradnju obrazovne infrastrukture, što će u krajnjem doprinjeti i kvalitetnijem procesu obrazovanja.

Prema riječima ministra prosvjete mr **Miomira Vojnovića**, cilj je da se

obezbjeđivanjem obrazovne infrastrukture koja treba da odgovori zahtjevima novih nastavnih planova i programa, unaprijedi kvalitet predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja u Crnoj Gori.

„UNOPS je počastvovan prilikom da, kao agencija UN, specijalizovana za unapređenje fizičke infrastrukture, vodi projekat koji će unaprijediti planiranje, izgradnju i upravljanje školskom infrastrukturom u Crnoj Gori.

Ovaj projekat je ujedno i dio napora agencije UN u okviru podrške Crnoj Gori ka ostvarenju ciljeva održivog razvoja“, istakla je predstavnik Kancelarija Ujedinjenih nacija za projekte usluge (UNOPS) **Mikela Telatin**.

Kako je saopšteno iz Ministarstva prosvjete, projekat će biti realizovan u tri faze. U okviru prve koja će trajati do kraja februara 2024. godine biće razvijeni potrebni kapaciteti za sprovođenje funkcionalne analize svake pojedinačne škole u Crnoj Gori, ali i završeni izvještaji o stanju infrastrukture na nivou prvih 40 škola.

U periodu nakon toga biće sprovedena procjena funkcionalnosti infrastrukture svih preostalih školskih objekata u Crnoj Gori, a u međuvremenu se planira i pokretanje investicionih ciklusa ulaganja u obrazovnu infrastrukturu, u saradnji sa međunarodnim partnerima.

Procijenjeno je da je za realizaciju ovog projekta neophodno 650.000 eura, od čega je Ministarstvo prosvjete u ovoj godini obezbijedilo 300.000 eura iz budžeta.

Lj. V.

Direktorica OŠ „Njegoš“ u Spuzi Tatjana Jokić

CILJ JE DA NASTAVA BUDE SAVREMENA I FUNKCIONALNA

- Planirano je da se u toku školske godine u učionicama djelimično zamijeni školski mobilijar, kao i da se realizuju neki veći projekti koji imaju za cilj udobniji, kreativniji i sigurniji boravak učenika i nastavnika u školi

Period od imenovanja za direktoricu OŠ „Njegoš“ u Spuzi (2021) do sada **Tatjana Jokić** bio je ispunjen mnogim radnim zadacima kojima je pristupala veoma posvećeno. S timom saradnika, s kojima ima izuzetnu saradnju, konstantno unapređuje nastavni proces kako bi se svi koji u školi borave lijepo osjećali.

Gdje ima volje, ima i načina, potvrđuje radom direktorica Jokić. Ona je posvećenim radom postigla da u školi na čijem je čelu nastava bude efikasna, savremena, funkcionalna i prilagođena potrebama i interesovanjima učenika i nastavnika.

Protekli ljetnji raspust uprava škole je iskoristila da poboljša uslove rada u toj obrazovno-vaspitnoj ustanovi.

„Zahvaljujući Ministarstvu prosvjete adaptirali smo fiskulturnu salu, koja je bila u dosta lošem stanju. Sada je okrećena, promijenjen je pod, odrađena je izolacija i zamijenjena su vrata na svlačionicama. Uz podršku prijatelja škole, firme ‘Eurozoks’, prošle godine je u dvije učionice promijenjen pod, a u toku raspusta je još jedna učionica preuređena. Učionice su opremljene televizorima, kao i klima-uređajima, a napravljena je i ograda na rampi za osobe s invaliditetom.

Preuredili smo kancelarije i nabavili alate i mašine za lakše održavanje školskog prostora“, istakla je Jokić.

„Planirano je da se u toku školske godine u učionicama djelimično zamijeni školski mobilijar, kao i da se realizuju neki veći projekti koji imaju za cilj udobniji, kreativniji i sigurniji boravak učenika i nastavnika u školi“, dodala je ona.

Devetoljetku „Njegoš“ u Spuzi pohađa 700 učenika, od toga je u matičnoj školi upisano 70 prvaka, a u područnoj ustanovi Novo Selo

njih 12. Nastava se odvija u dvije smjene, dok su prvaci u međusmjerni. U Novom Selo do ove godine postojala su dva kombinovana odjeljenja, a od septembra su odjeljenja odvojena zbog povećanog broja učenika. U tom područnom odjeljenju zbog nedostatka prostora nastava od prvog do petog razreda izvodi se u dvije smjene.

Što se tiče saradnje s roditeljima, Jokić ističe: „Trudimo se da roditelji postanu aktivni saradnici kako bi se stvarala što bolja radna i

kreativna atmosfera za naše učenike. Redovno sprovodimo ankete za roditelje, zatim analiziramo i razmatramo njihovo mišljenje, sugestije i predloge, i to nam je bitna smjernica prilikom organizacije mnogih aktivnosti u školi.“

Ona dodaje da je nedavno na sastanku uprave škole s predstavnicima lokalne zajednice razmijenjeno više ideja čija će realizacija doprinijeti obogaćivanju vannastavnih aktivnosti u školi, kao i van nje.

O. Đ.

Otvorena nova zgrada OŠ „Dušan Korać“ u Bijelom Polju VELELEPNO ZDANJE OD OSAM HILJADA METARA KVADRATNIH

- Svečanu vrpcu presjekli premijer Dritan Abazović i ministar prosvjete mr Miomir Vojinović
- Objekat urađen prema savremenim standardima, a u njemu će biti smještena i muzička škola. Sadrži 20 učionica opšte namjene, šest specijalizovanih kabineta, prostorije za cjelodnevni boravak, biblioteku i salu za fizičko vaspitanje s pratećim sadržajima

Nova školska godina za učenike i nastavnike u OŠ „Dušan Korać“ u Bijelom Polju počela je na najljepši način – useljenjem u novu školsku zgradu. Ovo velepno zdanje svečano su otvorili premijer **Dritan Abazović** i ministar prosvjete mr **Miomir Vojinović**. „Ne postoji ljepši način da se obilježi početak školske godine od ulaska u novu zgradu“, kazao je premijer Abazović. On je istakao da je ovo početak velikog investicionog ciklusa širom Crne Gore

zahvaljujući kome će se otvarati nove škole, vrtići i novi fakulteti, te da će 2024. biti godina realizacija brojnih projekata pripremljenih tokom ove godine. Abazović je učenicima čestitao početak nove školske godine. „Najvažnije je da stičete znanja i vještine, ali prije svega da učite da budete dobri ljudi“, poručio je on. Za ministra Vojinovića, koji je bio učenik OŠ „Dušan Korać“, otvaranje novog objekta je i veoma emotivan čin.

„Danas sam posebno počastvovan, jer sam u prilici da otvorim novo zdanje škole koja mi je pružila prva znanja. Stalno sam isticao da se u ovoj obrazovno-vaspitoj ustanovi stiču najbolja znanja i vještine a vrijedni nastavnički kadar ove škole uči djecu i na koji način da ostave u životu najvredniji trag – trag čovjeka“, kazao je on. Ministar se izvinio učenicima, njihovim roditeljima i kolektivu što radovi nijesu ranije završeni i zahvalio im na strpljenju.

„Neka ovo zdanje bude novi temelj obrazovanja našoj djeci i svim budućim generacijama. Siguran sam da smo na putu da iznjedrmo neku novu, bolju budućnost“, naglasio je Vojinović. Pozdravljajući prisutne, direktorica **Todora Popović** istakla je da će otvaranje ovog savremenog objekta biti imperativ da se nastavi stazama znanja, posvećenosti, što će

kao i do sada rezultirati brojnim uspjesima iz oblasti obrazovanja i vaspitanja. „Vjerujem da će novi objekat svojim uslovima umnogome olakšati obrazovno-vaspiti proces, te da će naši učenici imati najbolje uslove u okruženju, ali i visok stepen odgovornosti kako bi postizali najbolje rezultate“, kazala je ona. Školska zgrada urađena je prema savremenim

standardima, ima oko osam hiljada metara kvadratnih, a u njoj će biti smještena i muzička škola. Objekat je izgrađen na slobodnoj lokaciji postojeće škole, a, pored ostalog, sadrži 20 učionica opšte namjene, šest specijalizovanih kabineta, prostorije za cjelodnevni boravak, biblioteku i salu za fizičko vaspitanje s pratećim sadržajima. **Lj. V.** FOTO: Min. prosvjete

Rekonstruisana zgrada OŠ „Dacići“ u Rožajama

OBEZBIJEĐENI USLOVI ZA SAVREMENU NASTAVU

- Škola ima dva moderna objekta sa učionicama i ostalim prostorijama koje će koristiti 23 đaka ove obrazovno-vaspitne ustanove

Premijer dr **Dritan Abazović** i ministar prosvjete mr **Miomir Vojinović** otvorili su u Rožajama rekonstruisanu zgradu OŠ „Dacići“. Svečanosti su, pored ostalih, prisustvovali ministar javne uprave mr **Maraš Dukaj** i predstavnici lokalne uprave. „Danas je veliki dan za Rožaje, ali i za prosvjetu u Crnoj Gori. Ova škola nije velika po prostoru i broju učenika, ali ona nosi istorijsku simboliku jedina je škola u Rožajama na albanskom jeziku“, kazao je premijer Abazović, i dodao da vjeruje da je ovo samo početak velikog ulaganja u prosvjetu Crne Gore, a sjever će biti u fokusu. Čestitajući učenicima, kolektivnu i mještanima na renoviranom objektu, ministar

Vojinović je istakao da je Ministarstvo prosvjete realizovalo više projekata u Rožajama i podsjetio na projekat grijanja u OŠ „25. maj“, vrijedan 250.000 eura. On je najavio da će u najskorije vrijeme biti rekonstruisane i dvije srednje škole u vrijednosti više stotina hiljada eura. Ministar Dukaj je čestitao učenicima, nastavnicima, ali i svim građanima Dacića bolje uslove u školi koji će omogućiti djeci da uspješno savladaju školske, ali i životne lekcije. Pozdravljajući prisutne, direktor škole Šefket Dacić podsjetio je na istorijat ove obrazovno-vaspitne ustanove koja je osnovana 1943. godine. Školska zgrada izgrađena

je 1956. zahvaljujući mještanima koji su obezbijedili materijal i novac za izvođače radova. Škola je do 1974/1975. godine bila četvororazredna. Te školske godine prvi put je upisala učenike petog razreda. On je ocijenio da je ova obrazovno-vaspitna ustanova prethodne dvije godine, nakon požara 2020, radila u nehumanim uslovima, i ocijenio da renovirana škola ima sve uslove za izvođenje moderne nastave. Rekonstruisana škola ima dva moderna objekta sa učionicama i ostalim prostorijama koje će koristiti 23 đaka koji pohađaju nastavu u ovoj obrazovno-vaspitoj ustanovi. **Lj. V.** FOTO: Min. prosvjete

U CANU održan sastanak Međunarodnog naučnog savjeta

GLAVNI IZAZOV ZADRŽATI MLADE ISTRAŽIVAČE U CRNOJ GORI

■ **Ističući da su ljudi glavni resurs u svakoj aktivnosti, posebno u nauci, ministarka nauke prof. dr Biljana Šćepanović je kazala da Crna Gora ima kvalitetnu naučnoistraživačku zajednicu i srazmjerno populaciji, može se pohvaliti sjajnim istraživačima, cijenjenim širom svijeta**

U Crnogorskoj akademiji nauka i umjetnosti (CANU) održan je VI godišnji sastanak evropskih članova Međunarodnog naučnog savjeta. Uvodno obraćanje imao je profesor **Tarmo Somere**, predsjednik Estonske akademije nauka, dok je plenarno izlaganje o izazovima za nauku u Crnoj Gori održala prof. dr **Biljana Šćepanović**, ministarka nauke i tehnološkog razvoja u Vladi Crne Gore.

Ističući da su ljudi glavni resurs u svakoj aktivnosti, posebno u nauci, ona je kazala da naša zemlja ima kvalitetnu naučnoistraživačku zajednicu i srazmjerno populaciji, može se pohvaliti sjajnim istraživačima cijenjenim širom svijeta.

Prema riječima ministarke Šćepanović, glavni izazov je kako ih zadržati u zemlji.

„To se može postići obezbjeđivanjem dobrih uslova za rad i život“, navela je Šćepanović.

Ona se osvrnula i na budžet za nauku i međusobnu saradnju naučnoistraživačke zajednice i države.

„Iako Crna Gora iz godine u godinu povećava državna ulaganja u nauku, i dalje smo daleko ispod prosjeka EU i još uvijek moramo da uložimo

više napora u ovoj oblasti, ali i dodatno unaprijedimo saradnju sa privredom. To nije lako u maloj zemlji kakva je naša, bez jake industrije (i njenih jakih zahtjeva za istraživačkim aktivnostima) nije tako lako uspostaviti saradnju akademske zajednice i proizvodnog biznisa koja će rezultirati značajnim ulaganjem u nauku. Koncept pametne specijalizacije S 3, koji uspješno primjenjujemo, značajno nam pomaže i daje svoje rezultate. Veoma je važno slušati šta naučnoistraživačka zajednica kaže o svojim potrebama. To je ono što definiše položaj i ulogu nauke, naučnika i naučnih institucija u našem društvu. Stoga je neophodna snažna sinergija i međusobno

poštovanje između naučnoistraživačke zajednice i donosilaca odluka“, kazala je ona.

Govornici su razmatrali pitanja koja su u vezi s perspektivom nauke, njenog daljeg razvoja i uloge na nacionalnom i globalnom nivou, posebno imajući u vidu izazove s kojima se nauka i njeni nosioci suočavaju u savremenom društvu. Njihova izlaganja realizovana su u okviru tematskih sesija: Nauka i demokratija; Nauka u tranziciji; Šta se dešava na kontinentu; Nauka i diplomatija.

Nakon završnih napomena prof. Somerea skup je zaključen razmatranjem predloga za mjesto održavanja narednog godišnjeg sastanka.

O. Đ.

Elektrotehnički fakultet u Podgorici

OSNIVA SE LABORATORIJA ZA INTEGRISANE MIKROSISTEME

■ **„Osim finansijske koristi, očekujemo i da će se njenim formiranjem zaustaviti odliv mladih kadrova koji su profesionalno orijentisani prema elektroinženjeringu“, ocijenio je dekan ETF-a prof. dr Saša Mujović**

Na Elektrotehničkom fakultetu (ETF) Univerziteta Crne Gore (UCG) biće osnovana laboratorija za integrisane mikrosisteme, koja će omogućiti pokretanje inovacionih projekata u Crnoj Gori, saopštili su iz ove visokoškolske ustanove.

Kako je navedeno, riječ je o laboratoriji koja, obučavanjem kadra za projektovanje čipova (integrisanih kola) može privući predstavništva postojećih kompanija iz okruženja, Evrope i svijeta, koja se bave projektovanjem integrisanih kola, ili pokrenuti osnivanje startup kompanija.

Do sada, usljed nedostajanja infrastrukture, ETF je u ovoj oblasti imao naučnu saradnju s institutima i srodnim fakultetima u Beču.

Dekan ETF-a prof. dr **Saša Mujović** kazao je da je ovo veliki iskorak za UCG i za Crnu Goru, za koji je ETF imao snažnu podršku rektora prof. dr **Vladimira Božovića**.

„Za sada smo u fazi traženja investitora za osnivanje laboratorije, višestruko značajne za Crnu Goru. Osim finansijske koristi, očekujemo i da će se njenim formiranjem zaustaviti odliv mladih kadrova koji su profesionalno orijentisani prema elektronicima. Svakako, laboratorija će biti osnova za obuku kadrova koji nedostaju u Evropi. Aktivno uključivanje

kapaciteta laboratorije za integrisane mikrosisteme u nastavni proces na ETF-u biće na svim nivoima studija. Budući svršeni studenti će moći da u Crnoj Gori, kao samostalni dizajneri, rade u stranim kompanijama koje se bave visokim poluprovodničkim tehnologijama“, kazao je Mujović.

On je rekao da očekuje da se ti benefiti osjete u roku od dvije godine od puštanja u rad laboratorije za integrisane mikrosisteme.

„Prvi planirani projekat u laboratoriji za integrisane mikrosisteme 'Pametno navodnjavanje obradivih površina na bazi mjerenja vlažnosti tkiva biljke' započeo je 2015. godine, a u laboratoriji bi bio dovršen. Do sada u svijetu nije realizovan nijedan sistem za pametno navodnjavanje obradivih površina u otvorenom prostoru na bazi mjerenja vlažnosti tkiva

biljke. To će biti moguće primjenom kontrolabilnih generatora konstantne snage koje je dizajnirala grupa za integrisane mikrosisteme ETF-a u Podgorici“, istakao je dekan Mujović.

On je zaključio da je na ovaj način ulaganje države u obrazovanje mladih ljudi dobilo svoju svrhu – visoko obrazovani građani Crne Gore koji su profesionalno orijentisani prema vrhunskim tehnologijama ostaju da žive i rade u Crnoj Gori, čime će ulaganje u njihovo školovanje biti višestruko vraćeno državi.

U saopštenju je istaknuto da je projekat „Osnivanje laboratorije za integrisane mikrosisteme“ ocijenjen kao inovativan, te je rješenjem Ministarstva nauke i tehnološkog razvoja unesen u Registar inovacione djelatnosti, gdje je ETF upisan kao naučnoistraživačka ustanova, a sada je dodat i ovaj projekat. **Lj. V.**

Posjeta delegacije Univerziteta Crne Gore u Nikoziji

DVOJNE I ZAJEDNIČKE DIPLOME POSEBNA ŠANSA ZA SARADNJU

■ **Ovaj univerzitet je jedan od lidera na Mediteranu u onlajn obrazovanju, a posebno je poznat po master programu u oblasti blokčejn tehnologije**

Rektor Univerziteta Crne Gore (UCG) prof. dr **Vladimir Božović** primio je delegaciju Univerziteta u Nikoziji sa rektorom prof. dr **Filipposom Poijotesom** (Philippos Pouyioutas) na čelu. Saradnja ova dva univerziteta inicirana je na sastanku Mreže univerziteta malih zemalja i teritorija Evrope.

Na sastanku je UCG predstavljeno kao najstarija visokoškolska institucija u Crnoj Gori koja ima vrlo intenzivnu saradnju sa prestižnim univerzitetima Evrope i svijeta. Kroz intenzivnu internacionalizaciju teži se ka većoj globalnoj atraktivnosti.

„Mislim da će se vremenom umrežavanje sa većim i uticajnijim univerzitetima Evrope i svijeta značajno uticati na unapređenje kvaliteta obrazovanja i naučnog istraživanja manjih visokoobrazovanih institucija. Naš cilj je da budemo rame uz rame sa najprestižnijim među njima, te da visoki standardi budu

zajednički, a posebnu šansu vidim u kreiranju zajedničkih ili dvojnih diploma“, ocijenio je Božović.

Rektor Poijotes je predstavio Univerzitet u Nikoziji, jedan od najvećih u Kipru. Univerzitet ima oko 12.500 studenata koji studiraju na engleskom jeziku, a dolaze iz više od 70 zemalja svijeta. Ovaj univerzitet je jedan od lidera na Mediteranu u onlajn obrazovanju, a posebno je poznat po master programu u oblasti blokčejn tehnologije.

Na prethodno održanom sastanku sa prorektoricom za internacionalizaciju prof. dr **Sanjom Peković**, detaljnije je predstavljeno Univerzitet u Nikoziji, koji u svom sastavu ima šest fakulteta u oblasti biznisa, obrazovanja, humanističkih i društvenih nauka, medicine i inženjeringa. Medicinski fakultet, kako je objašnjeno, predstavlja franšizu prestižnog britanskog univerziteta američkog

Sent Džordž Univerziteta u Londonu. Kroz zajedničke/dvojne programe sa prestižnim univerzitetima Evrope posvećen je internacionalizaciji.

Univerzitet u Nikoziji je punopravni član evropske mreže univerziteta NEOLAIA (savez mladih evropskih univerziteta za digitalne nomade, koji se zalaže za inkluziju), zajedno sa još osam najprestižnijih institucija visokog obrazovanja u Evropi.

Prorektorica Peković je ukazala da se saradnja sa Univerzitetom u Nikoziji može uspostaviti i na osnovu internacionalnih i interdisciplinarnih programa cjelovitog učenja, kroz ljetnje škole. Ona je predstavila i primjere uspješnih ljetnjih škola koje su se već realizovale na UCG.

Tokom petodnevne posjete, delegacija Univerziteta u Nikoziji posjetila je organizacione jedinice UCG.

O. Đ.

Vrijedna investicija u zgradi tehničkih fakulteta

OTVOREN REKONSTRUISANI AMFITEATAR

■ **„U ovu salu, koju vrlo često nazivamo srcem Univerziteta, vraćamo se sa posebnim osjećajima koji su nam poznati iz vremena studentskih dana, a mnogima i prije toga, sa školskih takmičenja“, kazao je rektor UCG prof. dr Vladimir Božović**

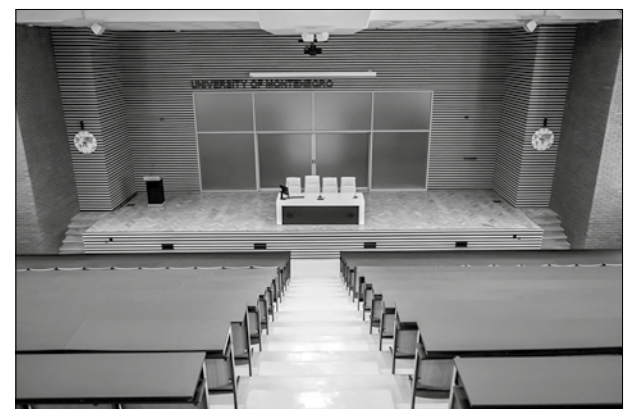
Na Elektrotehničkom fakultetu (ETF) u Podgorici otvoren je rekonstruisani Amfiteatar 106, u kojem se, prema riječima rektora Univerziteta Crne Gore (UCG) **Vladimira Božovića**, rađa budućnost Crne Gore.

On je poručio da je napravljen veliki poduhvat i da je otvaranje sale za čije rekonstruisanje je utrošeno skoro pola miliona eura, važan i svečan čin u životu Univerziteta.

„Na neka mjesta se vraćamo sa posebnim emocijama. U ovu salu, koju vrlo često nazivamo srcem Univerziteta, vraćamo se sa posebnim osjećajima koji su nam poznati iz vremena studentskih dana, a mnogima i prije toga, sa školskih takmičenja“, kazao je Božović.

Prema njegovim riječima, Amfiteatar 106 ima posebnu vrijednost za sve studente koji su makar jednom bili u njemu.

„Neki će reći da ova sala ima istorijski značaj za određene procese u društvu i

svakako su u pravu. Možemo da kažemo da je bila izvor brojnih društvenih pokreta, koji su obilježili jedno vrijeme. U ovoj sali se rađa budućnost ove zemlje“, smatra Božović.

On je zahvalio svima koji su na različite načine doprinijeli da sala izgleda onako kako izgleda danas.

„Sala je impozantna i lijepa. Svi ste to uradili na poseban način. Zahvaljujem arhitektici **Neveni Mašanović**, koja je uložila veliki napor.

Hvala svima koji su vodili računa o toku projekta. Zahvaljujem profesoru Raduloviću, jer je sa ovim projektom živio 24 sata, kao i dekanu ETF-a **Saši Mujoviću**, jer je inicirao da ovaj vrijedan projekat počnemo sami“, naveo je Božović.

Rektor je izrazio uvjerenje da će rekonstruisana sala budućim generacijama studenata značiti koliko i prethodnim.

O. Đ.

U Podgorici održan Evropski forum

DRŽAVNI UNIVERZITET PREDVODNIK U SAJBER BEZBJEDNOSNIM EDUKACIJAMA

■ Tokom foruma dr **Andreja Mihailović** i dr **Isidora Stanković** su predstavile aktivnosti UCG u domenu sajber bezbjednosti, koje, pored partnerstva sa Regionalnim Centrom za sajber bezbjednost (WB 3 C), uključuju i sprovođenje edukativnih programa Evropskog koledža za odbranu i bezbjednost

Univerzitet Crne Gore (UCG) bio je domaćin trodnevnog Evropskog foruma *Her Cyber Tracks* (Njene sajber staze), koji je finansiralo Federalno ministarstvo spoljnih poslova Njemačke a realizovan je u partnerstvu sa tamošnjom Agencijom za međunarodnu saradnju (GIZ) i Međunarodne unije za telekomunikacije (ITU), uz podršku Regionalnog centra za izgradnju sajber kapaciteta (WB 3 C).

Ovaj forum okupio je preko 50 učesnika iz zemalja Zapadnog Balkana, Švajcarske, Njemačke, Norveške,

Ukrajine, Moldavije i Gruzije. Cilj je unapređenje kapaciteta žena u oblasti sajber bezbjednosti, koje aktivno učestvuju u nacionalnim i međunarodnim procesima i pregovorima o sajber bezbjednosti. Fokus foruma bio je na prevazilaženju postojećih neravnoteža koje žene susrijeću u oblasti sajber bezbjednosti.

Tokom foruma dr **Andreja Mihailović** i dr **Isidora**

Stanković su predstavile aktivnosti UCG u domenu sajber bezbjednosti, koje, pored partnerstva sa Regionalnim centrom za sajber bezbjednost (WB 3 C), uključuju i sprovođenje edukativnih programa Evropskog koledža za odbranu i bezbjednost. Pod njihovim pokroviteljstvom će UCG zvanično početi obuke u januaru 2024. godine u saradnji sa ključnim evropskim

institucijama za pružanje obrazovanja na strategijskom nivou u oblasti Zajedničke politike bezbjednosti i odbrane (CSDP) Evropske unije.

Takođe su predstavljene inicijative UCG u domenu uspostavljanja strateških privatno-javnih partnerstava na nacionalnom nivou, sa ciljem modernizacije nastavnih sadržaja u skladu sa zahtjevima digitalne transformacije.

DOPRINOS RAZVOJU REGIONALNE I MEĐUNARODNE SARADNJE

Na otvaranju su govorili: **Jaroslav Ponder**, šef Međunarodne unije za telekomunikacije (ITU), ureda za Evropu, **Tadej Rupel**, sajber ambasador Slovenije, **Regina Griberger**, sajber ambasadorica Njemačke, **Johan Urhes**, prvi savjetnik Ambasade Francuske u Crnoj Gori, **Dušan Polović** iz Ministarstva javne uprave i **Peter Lundberg**, stalni predstavnik Ujedinjenih nacija u Crnoj Gori. Oni su istakli značaj ovog događaja, kao izuzetan doprinos razvoju regionalne i međunarodne saradnje u oblasti sajber bezbjednosti.

Na skupu je predstavljen i novi multidisciplinarni master program Informaciona bezbjednost, koji će se izvoditi na engleskom jeziku u okviru Centra za interdisciplinarnu i multidisciplinarnu studiju Univerziteta Crne Gore. Taj program je koncipiran u skladu sa standardima vodećih evropskih univerziteta. Ovim programom se obezbjeđuje obrazovanje visokokvalifikovanog kadra u oblasti koja se trenutno suočava sa nedostatkom stručnjaka, doprinoseći razvoju društvene otpornosti na bezbjednosne rizike i prijetnje, posebno u oblasti kibernetičke bezbjednosti.

Imajući u vidu izmijenjeni ambijent u kojem se drže sve intenzivnije suočavaju sa incidentima i prijetnjama u kibernetičkom prostoru, program korespondira zahtjevu za unapređenje institucionalnih kapaciteta javnog sektora kroz

obrazovanje stručnjaka za informacionu bezbjednost u skladu sa standardima NATO članica. Budući da digitalna transformacija i jačanje nacionalnih kapaciteta za suočavanje sa sajber kriminalom putem obrazovanja i istraživanja predstavljaju jedan od najznačajnijih razvojnih prioriteta Crne Gore, program je koncipiran sa ciljem da obrazuje inženjere informacione bezbjednosti, za čijim je profilom procijenjena potreba na tržištu rada EU od preko 883.000, sa tendencijom daljeg rasta.

Tokom foruma pozitivno su ocijenjeni ostvareni rezultati i posvećenost UCG obrazovanju visokokvalifikovanog kadra u oblasti informacione bezbjednosti, koji se reflektuje kroz spektar pozitivnih efekata na IT zajednicu, ekonomski razvoj i nacionalnu bezbjednost u kibernetičkom prostoru.

O. Đ.

14

Tribina na Univerzitetu Crne Gore

ZA OKRUŽENJE BEZ BARIJERA

■ „Osobe sa invaliditetom svakodnevno se suočavaju sa diskriminacijom, a uprkos dobrim zakonskim rješenjima, u praksi još uvijek nije obezbijeđen pristup svim javnim objektima i ustanovama na koje su upućene u svakodnevnom životu“, kazala je **Milijana Ćirković**, predsjednica Saveza udruženja paraplegičara Crne Gore

Univerzitet Crne Gore (UCG) u saradnji sa Savezom udruženja paraplegičara Crne Gore organizovao je u Univerzitetsko sportsko-kulturnom centru u Podgorici tribinu na temu „Okruženje bez barijera“.

Na tribini je ocijenjeno da je organizovanje ovakvih skupova važno za ukazivanje i rješavanje problema nepristupačnosti objekata, sa kojim se susrijeću osobe sa invaliditetom, te da je ova tema izuzetno važna i za studente arhitekture.

Dr **Sanja Savić**, sa Arhitektonskog fakulteta UCG, kazala je da nove generacije arhitekata, nakon završetka studija, posjeduju dovoljno znanja o ovoj vrlo značajnoj temi.

„Edukovani su da odgovorno planiraju i projektuju javne površine i objekte različitih tipologija, poštujući princip tzv. univerzalnog dizajna, vodeći računa o potrebama osoba sa

invaliditetom i da, na taj način, doprinesu stvaranju društva jednakih šansi u kome se uvažavaju različitosti. Tokom studiranja, u izradi semestralnih radova, studenti su u obavezi da koriste propisani pravilnik, odnosno da projektuju objekte poštujući zakonsku regulativu i stručnu literaturu, koja se odnosi i na poštovanje potreba osoba sa invaliditetom“, ocijenila je Savić.

Nepristupačnost objekata najveći problem

Ona je dodala da: „S obzirom na potrebu za inkluzivnošću i različitošću, poboljšanje edukacije studenata Arhitektonskog fakulteta zahtijeva holistički pristup, koji uzima u obzir različite aspekte obrazovnog iskustva: izmjenne kurikuluma studijskog programa u pogledu vježbi i predavanja, obuku

nastavnog osoblja, pristupačniji nastavni materijal, te konsultacije i povratne informacije od nevladinih organizacija osoba sa invaliditetom i sl. Ovi predlozi mogu dodatno doprinijeti stvaranju inkluzivnog obrazovnog okruženja.“

„Osobe sa invaliditetom svakodnevno se suočavaju sa diskriminacijom, a uprkos dobrim zakonskim rješenjima, u praksi još uvijek nije obezbijeđen pristup svim javnim objektima i ustanovama na koje su upućena ta lica u svakodnevnom životu“, kazala je **Milijana Ćirković**, predsjednica Saveza udruženja paraplegičara Crne Gore.

„Ovim događajem ukazali smo na problem

nepristupačnosti objekata sa kojim se susrijeću osobe sa invaliditetom. Želimo da utičemo na nadležne institucije, da motivišemo buduće arhitekte, da preduzmu odgovornost i obavezu da obezbijede u potpunosti objekte i javne površine i učine ih pristupačnim licima sa invaliditetom“, dodala je Ćirković.

Kontinuirano uklanjanje arhitektonskih prepreka

Predsjednik Udruženja paraplegičara Cetinje **Dejan Tmušić** smatra da se osobe sa invaliditetom i dalje suočavaju sa diskriminacijom i brojnim barijerama uprkos proklamovanoj Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima (da se sva

ljudska bića rađaju jednaka u pravima i dostojanstvu), kao i Konvenciji o pravima lica sa invaliditetom, i usvajanjem seta pozitivnih propisa.

„Skupština UN je usvajanjem Bečke deklaracije proklamovala da su sva ljudska prava opšta, nedjeljiva, međusobno zavisna i uzajamno povezana. Ovo načelo bi za osobe sa invaliditetom značilo da bez pristupačnosti, nema kvalitetnog obrazovanja, zapošljavanja, ali ni inkluzivnosti u drugim oblastima, jer ljudska prava ne možemo posmatrati parcijalno, kao što je bila dosadašnja praksa“, kazao je Tmušić.

Predstavnik Ministarstva ekologije prostornog

planiranja i urbanizma **Jelena Raičević** navela je da je Vlada Crne Gore, da bi se poboljšao položaj lica sa invaliditetom, zadužila ministarstva da obezbijede kontinuirano uklanjanje arhitektonskih i ostalih barijera na javnim i stambenim objektima, kao i javnim površinama i saobraćajnim komunikacijama.

„U cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom, prvenstveno u oblasti pristupačnosti, kao ključnog segmenta za zadovoljavanje njihovih osnovnih potreba i prava, Ministarstvo je stvorilo zakonske preduslove za omogućavanje pristupa, kretanja, boravka i rada licima smanjene pokretljivosti i licima sa invaliditetom u objektima u javnoj upotrebi, kao i stambenim objektima“, ukazala je Raičević.

„Pristupačnost objekata za lica sa invaliditetom tretirana je kroz niz zakonskih odredbi Zakona o planiranju prostora i izgradnji objekata, na osnovu koga je donijet Pravilnik o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica sa invaliditetom, koji sadrži norme pristupačnosti objekata. Na taj način stvorena je zakonska osnova da se ispoštuje Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom“, ocijenila je ona.

Nakon uvodnih izlaganja govornici su odgovorili i na brojna pitanja prisutnih na skupu.

O. Đ.

Prosvjetni rad

SEPT. 2023
BROJ 65

U Tirani održana Konferencija o nauci u okviru Berlinskog procesa

SARADNJA UNIVERZITETA REGIONA JE PARTNERSTVO ZA EVROPU

„Skup je bio dobra osnova za razmjenu ideja i uspostavljanje veza koje su od suštinskog značaja za unapređenje zajedničkog akademskog, istraživačkog i inovativnog potencijala“, istakao je rektor UCG prof. dr Vladimir Božović

Rektor Univerziteta Crne Gore (UCG) prof. dr **Vladimir Božović** učestvovao je u Tirani na zajedničkoj godišnjoj Konferenciji o nauci u okviru Berlinskog procesa. Konferencija pod nazivom „Partnerstvo za izvrsnost – partnerstvo za Evropu“ okupila je predstavnike institucija Zapadnog Balkana, čije su djelatnosti nauka, obrazovanje, istraživanje i inovacije.

Ove godine Albanija je domaćin samita Berlinskog procesa, koji je od 2014. godine uspostavljen kao platforma za saradnju zemalja regiona na nivou visokih zvaničnika, sa ciljem razvoja regiona u skladu sa evropskim vrijednostima. Od 2015. godine Berlinski proces uključuje posebno poglavlje koje se bavi naukom, obrazovanjem, istraživanjem, inovacijama, transferom tehnologije,

kojim koordinira Njemačka nacionalna akademija nauka Leopoldina. Konferencija u Albaniji je sedma godišnja konferencija Berlinskog procesa na ovu temu.

„Konferencija je bila dobra osnova za razmjenu ideja i uspostavljanje veza koje su od suštinskog značaja za unapređenje zajedničkog akademskog, istraživačkog i inovativnog potencijala. Zaključci ove diskusije treba da odrede buduću kretanja univerziteta regiona i zajedničkih napora ka evropskoj integraciji. S obzirom na postignute uspjehe UCG, pogotovo iskorake koji su napravljeni sa članstvima u evropskim mrežama univerziteta kakva je ULISEUS, može se reći da je ta visokoobrazovna ustanova učvrstila svoju poziciju u Evropskom prostoru visokog obrazovanja“, kazao je Božović.

Predstavnici institucija Zapadnog Balkana, čije su djelatnosti nauka, obrazovanje, istraživanje i inovacije, diskutovali su na tri ključne teme. Prva je „Procjena napretka visokog obrazovanja, istraživanja i inovacijske zajednice na Balkanu i Jugoistočnoj Evropi, ka integraciji u okviru Evropske unije. Druga tema je „Kreiranje izvrsnosti na Balkanu kroz pametne instrumente i udruženja“, dok je naziv treće bio „Razvoj prilagođenih šema mobilnosti za studente, istraživače i profesionalce, uključujući (ponovno) povezivanje akademske dijaspore sa zemljama iz kojih potiču“.

Zaključci i preporuke sa konferencije će biti dio agende na predstojećem 9. Samitu lidera država i vlada Zapadnog Balkana, zakazanog za 16. oktobar takođe u Tirani.

O. D.

Podgorička gimnazija obilježila godišnjicu proglašenja Crne Gore ekološkom državom

ZNAČAJ POJEDINCA U RAZVIJANJU EKOLOŠKE SVIJESTI

Članovi Eko odbora i Biološke sekcije podgoričke Gimnazije „Slobodan Škerović“ održali su predavanje kako bi obilježili 20. septembar, datum kada je naša zemlja zvanično postala prva ekološka država na svijetu.

„Miloš Milović, Teodora Đukanović, Lucija Orlandić,

Maša Perović, Ksenija Novosel, Irina Dragojević i Jana Vuković govorili su o ljepotama Crne Gore ukazujući na značaj svakog pojedinca u razvijanju ekološke svijesti i očuvanju životne sredine“, istakli su iz ove škole.

Podršku učenicima pružile su koordinatorke

Biološke sekcije **Sanja Ognjanović, Marijana Lakočić, Jasna Medojević i Jelena Lučić**. Času su prisustvovala direktorica **Biljana Vučurović**, pomoćnica direktorice **Ana Aranitović** i psihološkinja **Marija Gošović**.

N. N.

Veliki uspjeh učenika Umjetničke škole za muziku i balet „Vasa Pavić“

PETAR BALABAN JEDAN OD NAJBOLJIH MLADIH HARMONIKAŠA SVIJETA

Na prestižnom takmičenju Coupe Mondiale, u kategoriji juniora, Balaban zauzeo 4. mjesto

Nakon pobjeda na međunarodnim takmičenjima u regionu, **Petar Balaban**, učenik III razreda srednje škole podgoričke Umjetničke škole za muziku i balet „Vasa Pavić“, u klasi prof. **Miroslava Ilića**, ostvario je sjajne rezultate na nedavno održanim najvećim svjetskim harmonikaškim takmičenjima.

Na prestižnom takmičenju Coupe Mondiale, u kategoriji juniora, Balaban je zauzeo 4. mjesto.

Coupe Mondiale je vodeće međunarodno takmičenje za najbolje svjetske izvođače na harmonici. Ovaj prestižni muzički događaj održava se 76. put pod pokroviteljstvom

Međunarodne konfederacije harmonikaša (Confederation Internationale des Accordeonistes), ove godine u Bijeljini, Bosna i Hercegovina.

„Naš učenik Petar Balaban nastupio je u juniorskoj selekciji u kojoj se takmiče učenici do 18 godina. Takmičenje se odvijalo u dvije etape, a u ovoj kategoriji nastupilo je 26 harmonikaša iz 15 zemalja svijeta (Kina, Rusija, Italija, Srbija, Portugal, Kazahstan, Litvanija, Finska, Njemačka, Austrija, Sjeverna Makedonija, Bosna i Hercegovina, Češka, Francuska i Crna Gora)“, saopštili su iz Škole.

Petrov uspjeh je još značajniji jer je ovo prvi

put da Crna Gora ima predstavnika u navedenoj kategoriji.

Na kulturnom takmičenju za harmonikaše, 48. Premio Internazionale della Fisarmonica „Citta di Castelfidardo“, Petar je osvojio visoko 2. mjesto. U kategoriji je nastupilo 14 učesnika iz 11 zemalja svijeta. Takmičare je ocjenjivao osmočlani žiri svjetskog renomea.

„Ponosni smo na Petra i njegovog profesora Miroslava Ilića i zahvalni jer je naša škola harmonike u svjetskom vrhu. Snimci nastupa sa takmičenja slušaće se i analizirati širom svijeta“, dodaju iz Škole.

N. N.

U JPU „Dina Vrbica“ organizovana akcija „Očistimo svijet“ ZA ČISTIJU OKOLINU

Povodom međunarodne akcije pod nazivom „Očistimo svijet“, koja se održava svakog trećeg vikenda u septembru, djeca srednje vrtičke grupe 1 Vaspitne jedinice „Dina Vrbica“, zajedno

sa svojim vaspitačicama, očistila su dio dvorišta na kom se igraju kad god vremenske prilike to dozvoljavaju.

„Opremljeni rukavicama, pokupili su otpatke koje su bacili nesavjesni posjetioci

ili koje je vjetar nanio“, kazali su iz vrtića.

U aktivnosti su učestvovala vaspitačice **Irena Badnjar** i **Jelena Kovačević**, kao i medicinska sestra **Vera Žugić**.

N. N.

CDPR u posjeti rožajskim osnovnim školama

O ŠTETNOM UTICAJU DUVANSKIH PROIZVODA

■ Pored raznih uputstava, iz CDPR-a su apelovali na učenike da nikada ne počinju pušiti

Sekretar Crnogorskog društva za borbu protiv raka (CDPR) **Domagoj Žarković** posjetio je, nakon Gimnazije „30. septembar“ i Srednje stručne škole, i osnovne škole u Rožajama – „Mustafa Pećanin“ i „25. maj“.

„Posjete ove prirode spadaju u našu stalnu aktivnost u borbi protiv konzumiranja duvanskih proizvoda, u okviru koje obilazimo vaspitnoobrazovne ustanove po Crnoj Gori kako bismo ukazali učenicima na svu štetnost konzumiranja duvanskih proizvoda po njihovo zdravlje“, kažu iz CDPR.

Posjeta je iskorišćena da se, nakon susreta s direktorima škola **Asmirom Hasovićem** i **Adnanom Hadžićem**, razgovara sa

polumaturantima o problemima koje izaziva konzumiranje duvanskih proizvoda u školskom uzrastu. Istom prilikom je predstavljen i novi Zakon o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda.

Na predavanju koje je održao sekretar CDPR-a Domagoj Žarković naglašeno je, kao i uvijek prilikom ovakvih posjeta i razgovora sa učenicima, koliko štetno i nepovoljno pušenje i sve njegove negativne posljedice prvenstveno utiču na mladi organizam, pogotovo u toj fazi razvoja ličnosti.

„Kod nas, nažalost, već u osnovnoj školi počinje da se puši, da bi kasnije u srednjoj školi taj procenat bio previsok u odnosu na ostale razvijene evropske zemlje. Pušenje duvana je, u stvari,

najranija, najrasprostranjenija i društveno najprihvatljivija „loša navika“ čovjeka, uz epitet da je to „jeftino i legalno drogiranje“. Svi odlično znamo da je i po prvom Zakonu o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda prije 19 godina, kao i novim iz 2019. godine, pušenje potpuno zabranjeno u školskim i vaspitnoobrazovnim ustanovama. Ali ko to poštuje?“, pitaju se iz ove organizacije.

Na predavanju je naglašen i uticaj konzumiranja duvanskih proizvoda na razvoj raznih vrsta kancera, kao i oboljenja srca i krvnih sudova. Pored mnogih korisnih uputstava, iz CDPR-a su apelovali na učenike da nikada ne počinju pušiti.

N. N.

U danilovgradskoj Gimnaziji „Petar I Petrović Njegoš“ održana radionica na temu narkomanije

IZRAŽEN PROBLEM MEĐU MLADIMA

Učenici danilovgradske Gimnazije „Petar I Petrović Njegoš“ prisustvovali su interaktivnoj radionici na temu „Narkomanija“, koja je sprovedena u saradnji sa NVO CAZAS i gostima iz ove organizacije – psihološkinjom **Nikolinom Radović** i bivšim zavisnikom od psihoaktivnih supstanci **Bobanom Sekulićem**.

„Učenici su pokazali veliko interesovanje i aktivno

su učestvovali u radionici. Svi učesnici iznijeli su zaključak da je narkomanija veoma izražen problem zbog porasta broja uživalaca droga među mladima. Upravo zbog toga cilj radionice bio je da se pokaže, na osnovu iskustva bivšeg zavisnika, da nijedna droga nije bezopasna, naprotiv, ona ostavlja teške posljedice i po mentalno i po fizičko zdravlje. Takođe, i da se preventivno utiče

na učenike da ne posegnu za drogom, odnosno da se pomogne svima onima koji se susreću sa ovim problemom“, istakli su iz Gimnazije.

Inicijator radionice bio je školski tim za prevenciju i suzbijanje vršnjačkog nasilja i drugih oblika devijantnog ponašanja, a organizaciju događaja preuzela je članica tima, nastavnica **Biljana Bečanović**, uz podršku uprave škole.

N. N.

Izložbom likovnih radova obilježen jubilej OŠ „Mileva Lajović Lalatović“

PRILIKA ZA PREZENTACIJU ĐAČKE KREATIVNOSTI

■ Potpredsjednik Opštine Mitar Goranović istakao da ovakvi događaji predstavljaju izvor istinskog uživanja i ponosa

Izložbom likovnih radova talentovanih učenika Osnovne škole „Mileva Lajović Lalatović“ u Nikšiću, pod nazivom „Perspektive“, ova vaspitno-obrazovna ustanova obilježila je vrijedan jubilej – 75 godina rada.

Tim povodom organizovana je izložba učeničkih radova.

„Ovakva izložba prilika je da se divimo izvanrednim djelima koja su plodovi dječjih ruku, uma i srca, ali i instrukcija njihovog mentora, akademskog vajara i nastavnika likovne kulture

mr **Rajka Sušića**, koji predava i posvećeno generacijama učenika prenosi znanja i njeguje, razvija i podstiče njihovu maštovitost i kreativnost“, kazala je direktorka škole **Irena Vasiljević**.

Potpredsjednik Opštine **Mitar Goranović** naglasio je da događaji poput ovoga predstavljaju izvor istinskog uživanja i ponosa, „ali ujedno i opominju koliko je važno pružiti kontinuiranu i svesrdnu podršku vaspitno-obrazovnim ustanovama, prosvjetnim radnicima i djeci“.

„Mi iz Opštine Nikšić i ubuduće ćemo podržavati sve dobre inicijative, duboko svjesni činjenice da su naša djeca budućnost ovog grada i države“, istakao je on.

Kako je naveo profesor Sušić, postavku je činilo 80 umjetničkih djela selektovanih iz bogate kolekcije koja je nastajala u dužem vremenskom periodu.

„Zato za izložbu možemo reći i da je vid retrospektive svega urađenog u proteklih 15 godina“, zaključio je on.

Izvor: RTN

U osnovnim školama obilježen Međunarodni dan mira

PORUKE O LJUBAVI, TOLERANCIJI I RAZUMIJEVANJU

Iz OŠ „Pavle Rovinski“

Osnovne škole u Crnoj Gori obilježile su različitim aktivnostima Međunarodni dan mira.

Učenici trećeg razreda OŠ „Lovčenski partizanski odred“ na Cetinju pravili su golubove od papira i na panoima izloženim u holu škole ispisivali poruke mira, ljubavi i prijateljstva. Ove aktivnosti organizovale su nastavnice **Đurđica Bastać**, **Anka Kapisoda** i **Rajka Vujić**.

Obilježavanje ovog datuma u OŠ „Pavle Rovinski“ u Podgorici sa učenicima VIII 3 odjeljenja organizovala je nastavnica crnogorskog – srpskog, bosanskog, hrvatskog jezika i književnosti mr

Tamara Simović, bibliotekarka škole. Djeci je kroz segmente iz filma „Dnevnik Ane Frank“ ukazano na to koliko je vrijednost mira i koliko na istu često zaboravimo.

Đaci petog razreda pripremili su priredbu za koju su uz pomoć svojih nastavnica pisali tekstove.

U znak obilježavanja Međunarodnog dana mira u OŠ „21 maj“ u Podgorici oglasilo se „zvono mira“.

Đaci iz VII-a odjeljenja podsjetili su drugare na ovaj važni datum i ukazali na značaj mira za sve, a posebno za djecu.

Učenici starijih razreda su uz pomoć drugara iz IV i V razreda osmislili asocijacije na

riječ mir i objedinili ih na zajedničkom panou.

U OŠ „Sutjeska“ u ovaj datum obilježen je u odjeljenjima V₆ i V₇. Tom prilikom razgovarano je o tome zašto je važan mir. Učenici su bili vrijedni i napravili plakate sa zanimljivim informacijama o proslavi ovog važnog dana.

U Područnom odjeljenju OŠ „Oktoih“ u Dajbabama đaci četvrtog razreda napravili su sa svojom učiteljicom plakat za učionicu na kojem su napisali želju bijelom golubu koji treba da donese mir u svijetu, slobodu, ljubav, slogu i sreću.

Međunarodni dan mira ustanovljen je Rezolucijom Generalne skupštine UN 2001. godine.

Lj. V.

„Dani dijaspore i prijatelja Crne Gore 2023“

NOBELOVAC NOVOSELOV GOST UNIVERZITETA CRNE GORE U OKTOBRU

■ „Dobro je svjetsku naučnu elitu približiti našim mladim istraživačima. Time se otvaraju mogućnosti saradnje na projektima od interesa za nauku Crne Gore“, ukazao je Božović, ukazao je rektor UCG prof. dr Vladimir Božović

Na Univerzitetu Crne Gore (UCG) u oktobru će se okupiti najveća imena u svijetu nauke koja potiču sa ovih prostora, a svoja naučna istraživanja realizuju na prestižnim institucijama u Americi i Evropi. Počasni gost ovog skupa pod nazivom „Dani dijaspore i prijatelja Crne Gore 2023“ biće nobelovac **Konstantin Kostja Novoselov**, najpoznatiji po izolaciji grafena na Univerzitetu u Mančesteru 2004. godine i stručnjak za fiziku kondenzovane materije, mezoskopsku fiziku i nanotehnologiju.

Rektor UCG prof. dr **Vladimir Božović** je tim povodom za sajt Univerziteta rekao da je uvijek dobro svjetsku naučnu elitu približiti našim mladim istraživačima. „Time se otvaraju mogućnosti saradnje na projektima od interesa za nauku Crne Gore. Razvoj nauke na UCG je, naravno, značajan za cijelu zemlju, za njen razvoj“, ukazao je Božović.

Koliko očekujete da će biti učesnika na ovom skupu?

Vodeći računa o tome da izbor tema bude nešto što je usklađeno sa strateškim pravcima razvoja Crne Gore, došli smo do 24 učesnika. Za nekoliko dana skupa, vjerujemo da je to optimalan broj. Međutim, s obzirom na to da je interesovanje za učešće u radu već sad veliko, moguće je da će taj broj biti veći.

Koja je organizaciona šema skupa?

Ovaj skup je posvećen prirodnim naukama u najširem smislu. Nauke i naučne oblasti koje će biti obuhvaćene ove godine jesu: matematika, fizika, medicina, genetika, geofizika, energetika, informatika... Planiramo da svaki učesnik govori više puta.

Najprije, 15 minuta plemenito, na način razumljiv i

dostupan onima koji nisu eksperti u datoj oblasti. Potom, učesnici govore po 30 minuta u jednoj od osam paralelnih sesija. U tim sesijama se već podrazumijeva određen specijalistički nivo znanja slušalaca, gdje obično izlagači predstavljaju svoje rezultate ili daju predlog onog što je značajno u posljednje vrijeme u toj oblasti.

Treći segment je planiran kao panel od 60 minuta s ekspertima iz Crne Gore. Ovo je dizajnirano upravo radi snažnijeg povezivanja naučnika matice i dijaspore, a i radi, kako je navedeno, izoštravanja fokusa na određene teme od značaja za razvoj zemlje.

Pored ovih, formalnih događaja naučnog karaktera, planiramo i nekoliko drugih koji takođe imaju funkciju približavanja i uvezivanja nauke u Crnoj Gori sa uspješnim naučnicima iz dijaspore.

Prošle godine akcenat je bio i na povezivanju mladih naučnika iz Crne Gore s našom naučnom dijasporom. Da li je to i ove godine cilj?

Prošlogodišnji događaj, a nadamo se da će i ovogodišnji, otvorio je vrata svjetskih laboratorija za talentovane mlade ljude sa UCG. Naš cilj je da se povežu sa svjetskim centrima i da znanje i kreativne smjele i nove ideje donešu u Crnu Goru, ožive ih i potpomognu razvoj ne samo UCG, već da budu i pokretači razvoja države. Radi toga Univerzitet sve više, u skladu sa strateškim ciljevima, nastoji da bude otvoren ka svijetu. O tome govore i dva članstva koja su nam otvorila vrata saradnje s najprestižnijim evropskim institucijama i mogućnost da damo svoj doprinos u Evropskom prostoru visokog obrazovanja – punopravno članstvo u konzorcijumu evropskih univerziteta ULISEUS i

članstvo u mreži Evropskog koledža za bezbjednost i odbranu (ESDC). Za mali univerzitet koji dolazi iz zemlje koja nije članica Evropske unije, uspjeh je veliki, jednako kao i činjenica da smo u tom evropskom prostoru prepoznatljivi i kao nosioci logoa izvrsnosti ljudskih resursa u istraživanju, koji dodjeljuje Evropska komisija.

Nedavno je UCG raspisao i poziv za dodjelu stipendija za naučnoistraživački rad u inostranstvu mladim istraživačima. Kakve mogućnosti pruža taj program?

Riječ je o još jednom podsticaju za 10 mladih istraživača koji imaju mogućnost da, uz stipendiju UCG, borave na renomiranim visokoobrazovnim, naučnoistraživačkim institucijama i visoko razvijenim kompanijama koje u svom sastavu imaju razvojno-istraživačke centre u Evropi. Boravci se organizuju u okviru programa za podršku razvoja nauke i usavršavanja kadrova na UCG, kao i ispunjenja ciljeva Strategije razvoja Univerziteta.

Otvorenost i razmjena znanja su važni za razvoj jednog univerziteta. U skladu s ovom premisom smo i raspisali poziv za tri postdoktorske pozicije za inostrane prepoznate istraživače, koji će, pored istraživanja, dijelom imati i nastavne aktivnosti na UCG, uglavnom na master i doktorskim studijama.

Čvrsto vjerujem da uz događaje, kao što je „Dani dijaspore i prijatelja Crne Gore 2023“, u susretu s najvećim našim imenima u svijetu nauke, dajemo podršku najtalentovanijim mladim ljudima od ideje da daju svoj maksimum na putu nauke, te da taj podstrek, s druge strane, višestruko se uzvraća društvu u kojem stvaraju.

O. Đ.

Univerzitet Crne Gore

MONOGRAFIJA, FILM, IZLOŽBE... POVODOM 50 GODINA RADA

■ „Sigurni smo da u privatnim arhivama bivših i sadašnjih zaposlenih, kao i svih onih koji su u nekom periodu svjedočili dešavanjima na Univerzitetu, postoje dragocjeni materijali koji se mogu predstaviti povodom ovog značajnog jubileja“, saopštili su iz ove visokoobrazovne institucije

Univerzitet Crne Gore (UCG) iduće godine obilježava 50 godina postojanja. Tim povodom biće organizovane brojne aktivnosti, izložbe, te izrada monografije i filma. Za ovu namjenu ta visokoobrazovna institucija posjeduje zbirku foto, video i audio zapisa.

„Sigurni smo da u privatnim arhivama bivših i sadašnjih zaposlenih, kao i svih onih koji su u nekom periodu

svjedočili dešavanjima na Univerzitetu, postoje dragocjeni materijali koji se mogu predstaviti povodom ovog značajnog jubileja, a koji, do sada, nijesu bili poznati široj javnosti“, saopštili su iz UCG, uz poziv da im se dostavi taj materijal.

Fotografije, video-zapisi i drugi materijali koji se tiču Univerziteta i dešavanja koja su se na njemu odražavala (sjednice, svečanosti,

koncerti, susreti, predavanja...) mogu se predati u Rektoratu, a original fotografije će, na zahtjev pošiljaoca, nakon skeniranja biti vraćene, dodaje se u saopštenju.

Materijal se može donijeti lično u zgradu Rektorata UCG, prosljediti putem pisma na adresu Cetinjski put br. 2, Podgorica, ali i elektronski na pr@ucg.ac.me s naznakom „50 godina UCG“. O. Đ.

Realizovanje međunarodnih istraživačkih programa

EVROPSKA KOMISIJA NAMIJENILA 12,8 MILIONA EURA ZA PROJEKAT ULISEUS ALIJANSE

■ Posvećenost ulaganju u budućnost evropskog područja visokog obrazovanja

Četvorogodišnji projekat ULISEUS alijanse, čiji je član Univerzitet Crne Gore (UCG), dobio je grant od 12,8 miliona eura od Evropske komisije (EK). Kao novi član ove mreže, koju čine osam prestižnih evropskih univerziteta, UCG je aktivno učestvovao u pripremi i dostavljanju projektnog prijedloga na poziv Erasmus + programa za mreže evropskih univerziteta, saopšteno je iz ove visokoškolske institucije.

ULISEUS mreža je jedan od 25 konzorcijuma evropskih univerziteta, koji je podržala EK.

Kako je istaknuto na UCG, odluka EK da dodijeli dodatna sredstva ULISEUS alijansi pokazuje čvrstu posvećenost ulaganju u budućnost evropskog područja visokog obrazovanja. Podržavajući inicijative koje podstiču saradnju, izvrsnost i inovacije, Komisija ima cilj da ojača evropsku bazu znanja i osigura da Evropa ostane na čelu globalnog istraživanja i obrazovanja.

ULISEUS mrežu predvodi Univerzitet u Sevilji, a čine je prestižni evropski univerziteti iz Italije, Francuske, Slovačke, Austrije, Finske i Njemačke.

„Mreža će, pored implementacije međunarodnih istraživačkih i inovativnih projekata od velikog uticaja, stremiti ka većoj mobilnosti studenata, te realizaciji zajedničkih diploma i staziranja u preduzećima. Raznolikost univerziteta, zemalja i regiona čini mrežu dinamičnom i svestranom, koja zajedno sa 158 pridruženih partnera razvija održiv i produktivan inovativni ekosistem koji jača sinergije između četiri misije visokoškolskih institucija: obrazovanja, istraživanja, inovacija i usluga društvu“, stoji u saopštenju.

Lj. V.

Ministarka nauke i tehnološkog razvoja prof. dr Biljana Šćepanović

U NAUKU I INOVACIJE BIĆE ULOŽENO PREKO DESET MILIONA EURA U OVOJ GODINI

■ **Ministarka je kazala da je primarna obaveza tog resora kreiranje i poboljšanje uslova za kvalitetno bavljenje naukom i inovacijama u Crnoj Gori, kao i za adekvatno valorizovanje tog rada i postignutih rezultata**

„Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja je u proteklih godinu dana kreiralo ambijent podsticajan za razvoj naučno-inovacione zajednice i podizanje kvaliteta

naučnoistraživačkog i inovacionog rada“, saopćila je resorna ministarka prof. dr **Biljana Šćepanović**. Ona je naglasila da će u nauku i inovacije u ovoj godini biti

uloženo više od deset miliona eura.

„Od tog iznosa 8,5 miliona eura je budžet Ministarstva. Iz kapitalnog budžeta za naše ustanove namijenjeno je oko 900 hiljada eura

koji su opredijeljeni za završetak Naučno-tehnološkog parka, kao i za Dom digitalne revolucije u Nikšiću, kojim će biti prošireni prostorni kapaciteti Tehnopoliisa. Za programe podsticanja inovacija u oblasti energetske efikasnosti biće uloženo milion eura“, rekla je Šćepanović.

Ministarka je kazala da je primarna obaveza tog resora kreiranje i poboljšanje uslova za kvalitetno bavljenje naukom i inovacijama u Crnoj Gori, kao i za adekvatno valorizovanje tog rada i postignutih rezultata.

Ona je dodala da u Ministarstvu nauke i tehnološkog razvoja kontinuirano rade na poboljšanju uslova za obavljanje naučnoistraživačke i inovacione djelatnosti u Crnoj Gori, uz primjenu koncepta pametne

specijalizacije i usklađivanje sa standardima Evropske unije.

„Raspisanim konkursima za nacionalne naučnoistraživačke projekte i sufinansiranje naučnoistraživačke djelatnosti jačamo kapacitete istraživačkih timova u Crnoj Gori i podstičemo izvrsnost u nauci, a time se doprinosi razvoju društva zasnovanog na znanju i konkurentnosti na međunarodnom nivou“, istakla je Šćepanović.

Ona je naglasila da „kontinuiranim poboljšanjem uslova Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja podstiče razvoj inovacija, i motiviše kako pojedince, tako i kompanije da, uz podršku države, što prije nađu svoje mjesto na tržištu, riješe neki društveni problem, ili da se

uopšte odvaži da zakorače putem inovacija.“

Šćepanović je saopćila da je pomoću sedam programskih linija Fonda za inovacije samo u ovoj godini uloženo dva miliona eura u inovacionu zajednicu.

Ministarka je podsjetila da je tokom javne rasprave o Nacrtu zakona o Vladi Crne Gore ukazano da ovaj resor treba da zadrži svoju samostalnost u Vladi, uz preporuku objedinjavanja s visokim obrazovanjem.

Šćepanović je poručila da će se u Ministarstvu na čijem je čelu i u narednom periodu truditi da mladi naučnici i inovatori, kao i oni iskusniji, ostanu u Crnoj Gori i postizu zapažene rezultate, snažeći našu naučno-inovacionu zajednicu. **O. Đ.**

Fondacija Prona organizovala na Ivanovim koritima 16. Istraživačku stanicu „Lovćen“

PO ZNANJE U PRIRODU

■ **Najbolji učenici osnovnih i srednjih škola upoznaju osnove naučnoistraživačkog rada kroz interaktivna predavanja, panel-diskusije, radionice, eksperimentalne praktikume, filmove, kvizove i što je najvažnije, aktivni samostalni rad**

Među brojnim programima koje Fondacija za promovisanje nauke Prona organizuje s ciljem popularizacije nauke u Crnoj Gori, povećanja naučne pismenosti i ohrabivanja mladih da se posvete naučnoistraživačkom radu, ističu se kampovi „Ljetnja škola nauke“ i „Planeta u tvojim rukama“, koji se održavaju na Ivanovim koritima.

Te škole, čiji je zajednički naziv „Istraživačka stanica Lovćen“, svakog ljeta pohađaju najbolji učenici iz svih škola u Crnoj Gori, a znanje im prenose predavači iz zemlje i inostranstva, uz asistenciju crnogorskih studenata s domaćih i svjetskih univerziteta.

„Kampovi nemaju konvencionalan eks katedra pristup, već učenici upoznaju osnove naučnoistraživačkog rada kroz interaktivna predavanja, panel-diskusije, radionice, eksperimentalne praktikume, filmove, kvizove i što je najvažnije, aktivni samostalni rad. Za sve učesnike, talentovane mlade istraživače, kampovi su besplatni, dok predavači, asistenti i koordinatori kampova rade volonterski. Fondacija obezbjeđuje knjige, tehniku za ogleda, blokove za učenike, majice, telekomunikacijske usluge“, istakla je **Marija Vojinović** iz Prone.

Ove godine od 7. do 15. avgusta najtalentovaniji osnovci i srednjoškolic iz Crne Gore, Srbije i Sjeverne Makedonije pohađali su ljetnju školu „Planeta u tvojim rukama“, Međunarodnu ljetnju školu nauke i Omladinski inovacioni kamp „Lovćen“. Svi ovi kampovi bili su prilika da se mladi talenti posvete aktivnom izučavanju fundamentalnih nauka i postanu konkurentniji vršnjacima u svijetu. Takođe, na ovaj način podiže se društvena svijest o važnosti ulaganja u mlade ljude, kao i važnosti unapređivanja znanja opšte populacije o prirodnim naukama.

Planeta u tvojim rukama

U okviru ljetnje škole „Planeta u tvojim rukama“ učenici završnih razreda osnovne škole imali su priliku da stiču nova znanja od eksperata za klimatske promjene, obnovljive izvore energije i energetske efikasnost.

„Imajući u vidu značaj ekologije, zaštite životne sredine i alternativnih pristupa u korištenju energije, na globalnom nivou pa i za naše društvo, veoma je važno na vrijeme podstaći interesovanje mladih za te oblasti. S obzirom na to da pomenute teme u redovnoj nastavi nijesu

zastupljene u značajnoj mjeri, u ovoj školi naglasak je na praktičnom pristupu učenju. Pored teorijskih predavanja, škola je polaznicima pružila aktivnosti u prirodi i praktične zadatke“, istakla je **Jasna Zeković** iz Prone.

Na Međunarodnoj ljetnjoj školi nauke program je realizovalo preko 50 predavača i asistenata iz Crne Gore i svijeta. Talentovani učenici imali su priliku da upoznaju posljednja dostignuća i izazove savremene nauke kroz predavanja, radionice, praktikume, filmove, panel-diskusije i aktivni samostalni rad. Na programu su bila sportska takmičenja i šetnje po Lovćenu, a za večernje sate bile su predviđene filmske projekcije i različite grupne aktivnosti. Posebna pažnja je, kao i ranijih godina, bila posvećena širenju svijesti o Crnoj Gori, kao mogućem modelu održivog ekološkog razvoja. Takođe, održani su kviz znanja i naučni maraton, gdje su pobjedničkim ekipama uručene prigodne nagrade.

„Ono po čemu je Međunarodna ljetnja škola prepoznatljiva u odnosu na ostale, slične programe, jeste prilika da se mladi opredijele za neku od oblasti: matematika, fizika, hemija, biologija, medicina, elektronika i računarstvo,

Marija Vojinović

astronomija. Svakog dana, tokom trajanja škole, učesnici su pohađali četvoročasovne praktikume koji su namijenjeni navikavanju na praktičan, eksperimentalni istraživački rad u malim grupama. Tokom održavanja praktikuma učesnici su prolazili kroz sve faze istraživačkog procesa: upoznavanje teme, pregled literature, formiranje i testiranje pretpostavki, osmišljavanje i izvođenje eksperimenta, de-finisiranje novih pojmova, i na kraju donošenje zaključaka“, objasnila je Zeković.

Povezivanje nauke s privredom

Već drugu godinu je u sklopu Istraživačke stanice „Lovćen“ organizovan istoimeni omladinski inovacioni kamp, koji je okupio sedam timova srednjoškolaca iz Crne Gore, Srbije i Sjeverne Makedonije. Tokom šestodnevnog boravka na Ivanovim koritima učesnici su imali priliku da kroz interaktivna predavanja stručnjaka iz oblasti prirodnih nauka i tehnoloških inovacija uvide značaj sinergije naučnih znanja i privrednih djelatnosti.

Prema riječima organizatora, prvi segment kampa bio je posvećen razvoju startap ideja. Srednjoškolic su pod mentorstvom studenata kreirali nove ideje, ukazujući na značaj zajedničkog djelovanja naučnika i privrednika u poboljšanju kvaliteta života cjelokupne zajednice. Predavanja na Omladinskom inovacionom kampu „Lovćen“ održali su i studenti koji su na taj način upoznali učesnike sa svojim naučnoistraživačkim radom u laboratorijama i naučnim institutima širom svijeta. Svi polaznici kampa su kroz predavanja upoznati sa fazama razvoja startap ideja, kao

i načinom njihovog predstavljanja. Završni dio programa, Istraživačko-inovacioni hub, bio je prilika da svaki tim učesnika prezentuje problem poznat u društvu i okolini, kao i svoj predlog rješenja. Tako su polaznici rješavali problem nepouzdatih i neobjedinjenih baza astronomskih podataka, problem štetnog uticaja izduvnih gasova automobila, problem nerazvijene i nedigitalizovane turističke ponude Crne Gore i slično. Svi timovi su dobili ocjene i predloge za unapređenje ideja od strane stručnog žirija, a pobjednički tim je nagrađen. Stručni žiri je ocjenjivao opis prepoznatog problema u zajednici i okolini, predloženo rješenje, analizu tržišta, biznis model i finansijsku isplativost, krajnji cilj startapa, kao i samo predstavljanje svakog tima, vještine prezentovanja, upotrijebljene primjere, entuzijazam i energiju uloženu u prezentaciju i isticanje u odnosu na konkurenciju.

Omladinski inovacioni kamp „Lovćen“ finansirao je Fond za inovacije Crne Gore u okviru programa za podsticanje razvoja inovacione kulture i organizaciju edukacija u oblastima pametne specijalizacije Crne Gore. **O. Đ.**

Jasna Zeković

RIJEČ POLAZNIKA

Polaznik **Andrej Rašković** iz OŠ „Olga Golović“ u Nikšiću, koji je ove godine prvi put bio učesnik ljetnje škole „Planeta u tvojim rukama“, dobio je priliku da nauči mnogo, u prijatnoj i drugarskoj atmosferi. „Stekao sam nova drugarstva, iskustva i znanja. Zahvaljujem Proni što mi je omogućila učešće u ovom projektu“, kazao je on, preporučivši vršnjacima da i oni prate nove konkurse Fondacije.

„Pronina ljetnja škola nauke je nezaboravno iskustvo. Kao i na prethodnim školama nauke koje je organizovala ova fondacija, naučio sam dosta. Raznolikost tema na praktikumu i predavanjima doprinosi mom razvoju na putu ka naučnoj karijeri. Dodatne, sportske aktivnosti, pomogle su da se predavanja lakše prate i da se informacije obrađuju na bolji način. Sjajan izbor asistenata, mentora i polaznika pomogao je da atmosfera tokom škole bude prijatna, i da se vrijeme provede na kvalitetan i zabavan način“, poručio je **Mihailo Babić**, polaznik praktikuma astronomije na Međunarodnoj ljetnjoj školi nauke.

„Od kada sam se vratila kući, pričam samo o Proninoj ljetnjoj školi nauke. Počele su me interesovati naučne oblasti o kojima ranije nijesam znala puno. Moram priznati da je bilo malo teže navići se na tempo rada na praktikumima, naročito prvog dana, ali je svakog dana postajalo lakše i jasnije. Nijesam mogla zamisliti bolje društvo i toliko ljudi sa sličnim interesovanjima na jednom mjestu. To su ljudi posvećeni radu i nauci, a u isto vrijeme druželjubivi i zabavni. Mentori i asistenti su bili izuzetno posvećeni, uvijek dostupni za pomoć, i zato su mi za kratko vrijeme prirasli srcu. Omiljene aktivnosti su mi bile naučni maraton i muzičko veče. Zbog svega ovoga nastaviću da se prijavljujem za Pronine škole“, rekla je **Mina Vujović**, polaznica praktikuma matematike na Međunarodnoj ljetnjoj školi nauke.

Dogovoreno potpisivanje sporazuma o saradnji u oblasti kulture između Crne Gore i Islanda

KLJUČNI KORAK KA JAČANJU KULTURNIH VEZA DVIJU ZEMALJA

Crnogorska ministarka kulture i medija **Maša Vlaović** sastala se u Rejkjaviku sa islandskom kolegicom **Liljom Alfredsdotir**.

Tom prilikom dogovoreno je potpisivanje sporazuma o saradnji u oblasti kulture između Crne Gore i Islanda. „Potpisivanje sporazuma omogućuje uspostavljanje formalnih veza i zajedničkog rada na brojnim kulturnim inicijativama“, poručila je ministarka Vlaović.

Dvije zemlje dosad nijesu formalizovale saradnju na institucionalnom nivou u oblasti kulture, pa je ova inicijativa ključni korak ka jačanju kulturnih veza između geografski udaljenih adresa.

„Sporazum o saradnji će omogućiti razmjenu umjetnika, projekte zaštite kulturne baštine, podršku kreativnim industrijama i učešće u međunarodnim programima“, naglasila je Vlaović.

Sporazum o kulturnoj saradnji obuhvatao bi niz

aktivnosti koje su od zajedničkog interesa za kulturu Crne Gore i Islanda, sa fokusom na zajedničke projekte koje će ministarstva i ustanove kulture u obje zemlje sprovesti u narednom periodu.

Ministarka Alfredsdotir istakla je da izgradnja novih i jačanje postojećih institucionalnih i infrastrukturnih kapaciteta za podršku, razvoj i promociju kulturnih i kreativnih industrija i povezanih djelatnosti „predstavljaju glavni podsticaj razvoja kreativnog sektora u obje zemlje“.

Dvije kolegice saglasne su da je saradnja od suštinskog značaja za unapređenje kulturnog života naših zemalja i stvaranje mostova među umjetnicima i kulturnim radnicima.

Ministarka Vlaović se sastala i sa direktorom Muzeja umjetnosti u Rejkjaviku **Olofom Kristinom Sigurdotrom** i tim povodom je poručeno da Muzej savremene

umjetnosti Crne Gore „teži da bude centar inovativnih izložbi i muzejskih zbirki, a kroz saradnju sa Muzejom umjetnosti u Rejkjaviku obogaćuje ponudu i programsku politiku“.

Kao prvi konkretan primjer kooperacije dogovorena je izložba istaknutog islandskog umjetnika **Gudmundura Gudmundssona**, poznatijeg kao **Erro**, koji je dobitnik brojnih priznanja. Izlagao je na svim kontinentima i najvećim likovnim smotrama, a njegovi radovi nalaze se u zbirka velikih muzeja savremene umjetnosti od Pariza do Njujorka. Izložba je planirana za mart naredne godine.

Pored ministarke Vlaović, sastanku su prisustvovali i generalna direktorica Direktorata za kulturno-umjetničko stvaralaštvo **Milena Durutović**, kao i v. d. direktora Muzeja savremene umjetnosti Crne Gore **Vladislav Šćepanović**. **N. N.**

U KIC-u „Budo Tomović“ promovisana zbirka pjesama „Leptir u ramu“ Krsta Giljena

MOŽE LI SE LETJETI U RAMU

■ Prva samostalna knjiga poezije Krsta Giljena objavljena kao pobjednička na prošlogodišnjem konkursu „Ratkovićevih večeri poezije“ za pjesnike do 27 godina

Zbirka poezije „Leptir u ramu“ **Krsta Giljena** predstavljena je javnosti u KIC-u „Budo Tomović“ u Podgorici. O knjizi je, uz autora, govorila urednica i recenzentkinja knjige **Jovana Bojović**.

Prva samostalna knjiga poezije Krsta Giljena objavljena je kao pobjednička na prošlogodišnjem konkursu „Ratkovićevih večeri poezije“ za pjesnike do 27 godina, u Bijelom Polju.

„Leptir, kažu, ne živi duže od jednog dana. Ali u toku tog jednog dana, šarenim ili jednobožnim krilima preleti ogromna prostranstva. Osim

ako nije u ramu, kao u prvoj pjesničkoj zbirci Krsta Giljena. O čemu je zapravo riječ u ovoj knjizi, pitate se, dok vas pjesma, jedna po jedna, polako uvlači u svoj, već od samog starta čudesan, zbunjujuć, nesiguran, a opet hrabar svijet. Iako naslov i pjesma po kojoj je naslovljena zbirka možda na to ukazuju, Krsto Giljen u svom poetskom rukopisu ne govori o zatočeništvu, makar ne samo o zatočeništvu. Jer nije njegova poezija niti njegovo poetsko biće zarobljeno, ili je ponajmanje zarobljeno nekakvim

granicama i okvirima. Pa

zašto je onda leptir u ramu, i šta tamo radi taj leptir? Može li se u ramu letjeti ili može li se letjeti ukoliko ste umrtvljeni?“, zapisala je u recenziji Jovana Bojović.

Krsto Giljen rođen je 2002. godine u Nikšiću. Student je druge godine Fakulteta dramskih umjetnosti na Cetinju, odsjek Film i mediji. Poeziju piše od malena. Do sada je svoje radove objavljivao na regionalnim portalima. Prvu nagradu na konkursu Ratkovićevih večeri poezije za mlade pjesnike do 27 godina osvojio je 2022. godine. **N. N.**

Monografija o OŠ „Bedri Elezaga“ u Vladimiru

SVJEDOČANSTVO O VAŽNOJ OBRAZOVNOJ ADRESI

■ Prosvjetna ustanova Osnovna škola „Bedri Elezaga“ u Vladimiru – Katerkoli, Ulcinj, odavno se odlikovala posebnom metodom izvođenja obrazovno-vaspitnog rada, povezanošću nastave sa praksom, kao i mozačkim uređenjem i magičnom ljepotom školskog dvorišta

„Prosvjetni rad“ prenosi odlomak iz monografije „Osnovna škola ‘Bedri Elezaga’ 1869-2019, Vladimir – Katerkola“, čiji je autor **Rexhep Lleshi**.

Ogledna i ugledna škola u Vladimiru – Katerkoli

Prosvjetna ustanova Osnovna škola „Bedri Elezaga“ u Vladimiru – Katerkoli, Ulcinj, odavno se odlikovala posebnom metodom izvođenja obrazovno-vaspitnog rada, povezanošću nastave sa praksom, kao i mozačkim uređenjem i magičnom ljepotom školskog dvorišta. Tako je ona postala ogledna i ugledna obrazovna institucija, zbog čega je mjesto posjeta mnogobrojnih gostiju iz cijele zemlje.

Tim povodom otvorena je „Spomen knjiga“ u koju su ljudi upisivali svoje utiske tokom boravka u školi, svjedočeći tako šta su vidjeli i kakve će utiske nositi sa sobom. Knjiga sadrži 122 stranice ispisane jezikom, razumom i stilom ljudi iz zemlje i inostranstva, od 20. IX 1956. do 12. VI 1976. Čitalac ovog spomenara lako će da shvati šarolikost pripadnosti posjetilaca i još lakše će se uvjeriti u njihovo mišljenje o zajedničkom radu učenika, nastavnika i rukovodstva škole i njihov postignuti uspjeh u povezivanju teorije s praksom. Posjetioci, koliko su bili brojni, toliko su bili i radoznali da nauče više stvari o ovom svojevrsnom mozaiku. Obećavali su da će o školi širiti lijepe glasove i da će je iznova posjećivati.

Od tih poštovanih ljudi, obožavalaca škole, znanja, lijepe umjetnosti i kulture, školu su posjećivali: predsjednik Opštine Ulcinj **Andrija Petričević**; predsjednik CK Narodne omladine Crne Gore **Vojo Srzentić**; **Dimo Marković**, Zavod za školstvo NR Crne Gore; **Dobroslav Čulafić** i **Milinko Stojanović**, advokati; **Rexhep Zlatuni**, „Flaka e vëllaznimit“ Skoplje; **Mihajlo Juban**, Savezni zavod za školstvo i inženjer **Aleksandar Jovanović**, Beograd; **Smilja Stakić**, prof, Novi Sad; **Hadije Morina-Surroi**, prof, Kosovska Mitrovica; **Petar Vojvodić**, narodni heroj; **Gajo Vojvodić**, general JNA; **Naxhije Deva**, pozorišna glumica, Priština; prof. **Stojka Ilijevska**, Skoplje; **Bedri Hysa**, direktor OŠ „Emin Duraku“ i **Jahja Gojani**, prosvjetni savjetnik, Kačanik; dr **Srdan Hajduković**, pukovnik, Institut za nuklearnu energiju „Boris Kidrič“, Vinča, Beograd; **Dragoslav Tomić**, predsjednik Sreza Leskovac. Školu je takođe posjetila i grupa istaknutih crnogorskih pisaca, među

kojima su bili **Sreten Petrović**, **Sreten Asanović** i drugi.

U pojseti OŠ „Bedri Elezaga“ bili su i kolektivi: Škole učenika u privredi Cetinje, osnovnih škola iz Sutomora, Grblja, Kotora, Doljana, Maslina, Tološa, kolektivi škola „Milorad Musa Burzan“ Titograd, „Bajo Jojić“ Andrijevića, a dolazili su i predstavnici udruženja nastavnika iz mnogih crnogorskih gradova. Tu su bile i grupe prosvjetnih radnika iz bivše Jugoslavije, te grupe vojnika i starješina učenika, studenata i ostalih građana.

Posebna ljepota školskog dvorišta

Dr **Paljok Đ. Beriša** u svojoj knjizi „Razvoj školstva i obrazovanja Albanaca u Crnoj Gori od 1878–1988. godine“, o radu u ovoj školi uz ostalo piše:

„Posebnu ljepotu predstavlja školsko dvorište, podijeljeno na osam putiča – staza kaldrmisanih kamenčićima, a pokraj njih je posađeno razno cvijeće. Kretanje po njima vrši se prema saobraćajnim znakovima, dok telefon, koji su napravili učenici, povezuje školski prostor s jednog kraja na drugi. U svakom kutku školskog prostora postavljene su korpe za otpatke, koje su izradile agilne dačke ruke. (...) Školski vrt bio je ispunjen prirodnim i prirodno-vještačkim nastavim sredstvima kao što su: reljef opštine Ulcinj, Pitagorina teorema, aparat za proizvodnju struje, parna mašina, pokretni i nepokretni koturači, simulacija vodenog pritiska, akvarijum – riblji banak, kavez za razne ptice, primitivni mlin, litar s nižim jedinicama od lamarine, kućice za zečeve, saksije za cvijeće i dr. Tu su se odgajale ptice nevidene u Anamali, papagaj, fazani,

indijska koka i dr. Vidno mjesto je zauzela poljska učionica, veličine 5x8 m, gdje se izvodila nastava prema didaktičko-metodičkim zahtjevima tog vremena. (...) Udruženi rad kolektiva učenika i nastavnika, predvođen direktorom **Junuzom Divanovićem**, ovjenčan je stvaranjem primjerne škole u Vladimiru, koja je prijatno iznenadila na hiljade posjetilaca sa prostora Jugoslavije i svijeta. Tako je Junuzova škola imala veliki odjek. Posjetioci su se od srca radovali onome što su vidjeli. Svoja mišljenja, utiske o školi i direktoru oni izražavaju neposredno, usmeno i u knjizi utisaka pismeno, dok novinari o tome svjedoče putem radija, te dnevnih i ilustriranih novina.“

U nastavku o školi u Vladimiru profesor Beriša dodaje i da školu u Vladimiru nijesu mimoišli ni brojni novinari.

„Stigli smo da pročitamo 64 novinarska članka koji su rasvijetlili rad i uspjeh škole. Novinari su obnarodovali njene postignute rezultate. U nemogućnosti da se zabilježe svi naslovi“, piše autor, „navešćemo neke od njih, one najzanimljivije: ‘Kako radi narodni učitelj’, ‘Kada se završavaju školski časovi’, ‘Makarenko Anamalia’, ‘Park školske tehnike’, ‘Škola u Vladimiru među najboljim u zemlji Jugoslaviji’, ‘Nekadašnja pustinja sada lijepa bašta’, ‘Meka nije na kraju svijeta’ i dr“, naglašava on, dodajući da su o školi „Bedri Elezaga“ svojevremeno pohvalno pisali i **Nikola Vučenov**, pedagog iz Beograda, direktor Zavoda za unapređenje školstva NR Srbije, odnosno **Ivica Podgorski**, profesor iz Zagreba, direktor Zavoda za unapređenje školstva SR Hrvatske.

N. N.

Razgovor s istaknutim makedonskim pjesnikom Nikolom Madžirovim

JEZIK JE TIJELO U KOJEM PJESNIK OSJEĆA SVA ZADOVOLJSTVA I OGRANIČENJA

■ Dvojezičnost je dogovorena s urednicom Majom Malbaški i prevodiocem Nenadom Vujadinovićem i odgovara ideji prevoda kao rituala različitog ponavljanja, dvostruke refleksije nad napisanim: i arhitektonske i jezičke. Zahvalan sam urednici i izdavačkoj kući na ovoj divnoj ideji

U izdanju Zavoda za udžbenike i nastavna sredstva – Podgorica objavljena je Vaša knjiga „Proganja nas ono što smo rekli“. Kako je došlo do ove saradnje?

Poezija iscrta granice Republike kojom upravlja ustav senzibilnosti i bezbolne pripadnosti. Drago mi je što ću se ovim izdanjem naseliti u novi jezik i novi svijet sinhronizovanog senzibiliteta. Moji stihovi objavljeni su u crnogorskim književnim časopisima, u prevodu Nenada Vujadinovića i Duška Novakovića, između ostalog i u časopisu Ars, na poziv Pavla Goranovića, a njegov poziv bio je početna tačka za objavljivanje ove knjige u Zavodu za udžbenike i nastavna sredstva. Saradnja sa prevodiocem Nenadom Vujadinovićem i urednicom Majom Malbaški bila je toliko prirodna, zato ovu knjigu osjećam kao knjigu nekoliko autora koji se nijesu sreli, a već su izgradili bezbjedan dom u zajedničkom vremenu.

Prvi dio knjige čini poezija. Kojim kriterijumom ste se vodili prilikom izbora pjesama?

Smatram da je sam čin pisanja izbor. Izboriti se sa snagom riječi, tišinama, slikama, trenucima... Zato volim riječ stihobirka kada je riječ o knjiži poezije, jer je zbirka stihova najprikladniji naziv za svaku objavu poezije između dvije korice koje štite riječi od prošine i istorijske zloupotrebe. Zbog toga je ova knjiga meta-izbor iz već izabranog. Pisanje poezije je dijalog, ili, kako bi rekao Jejs, prepirka sa samim sobom, ali objavljivanje je dijalog sa čitaocima koji ne pripadaju samo jednom vremenu ili istorijskim okolnostima. Zato je ovaj izbor pokušaj dijaloga sa crnogorskim čitaocima, nadam se, i sa onima koji trenutno uče jezik razumijevanja sebe i svijeta. Jer samo pisanje poezije jeste pokušaj razumijevanja sebe usred otuđenosti, razumijevanja stvarnosti svih čiji jezik razumiješ ili nikada nećeš naučiti. Svaki izbor je borba sa svijetom u vlastitoj nesavršenosti.

A kad su u pitanju eseji? I zašto ste se odlučili da knjiga bude hibridnog karaktera, da uključite i tu vrstu tekstova?

Ovo je moje prvo objavljivanje eseja u knjizi i drago mi je što se dogodilo upravo sada i upravo u ovom izdanju. Hibridnost ili granični književni izrazi oduvijek su me držali budnim, možda zato što sam odrastao na temeljima vizuelno-tekstualnih reljefa stripova objavljenih na ovim prostorima, koji su preoblikovali moje dječje shvatanje i naučili me da se ne plašim sna, hibridnosti stvarnosti, različitosti dana. Eseji su beskraino

polje i igralište bez bodljikavih ograda kroz koje mogu da se umorim trčeći kroz sopstvene misli, strahove i očekivanja.

Ono što posebno ističe ovo izdanje jeste činjenica da je objavljeno u dvojezičnoj varijanti – na makedonskom i crnogorskom jeziku. Šta Vas je motivisalo da ostavite i izvornu verziju?

Dvojezičnost je dogovorena s urednicom Majom Malbaški i prevodiocem Nenadom Vujadinovićem i odgovara ideji prevoda kao rituala različitog ponavljanja, dvostruke refleksije nad

napisanim: i arhitektonske i jezičke. Zahvalan sam urednici i izdavačkoj kući na ovoj divnoj ideji. Poezija je bliska izvornosti misli, osjećanja ili trenutka, i zato je suštinsko svako pokazivanje originalne arhitekture pjesme ili nesavršenosti riječi i savršenosti praznine između stihova. Za razliku od arhitektonskih planova vojnih objekata ili skloništa od bombardovanja, arhitektura pjesme ne boji se svjetla dana i izlaganja pred sudom vremena i lične istorije.

Poznato je da je transponovanje poezije iz jednog u drugi jezik izuzetno zahtjevan

i osjetljiv proces. Kako je u tom smislu tekla saradnja s prevodiocem na crnogorski jezik, Nenadom Vujadinovićem?

Prevod je ritual, vjetar koji nosi plamen, utjelovljenje glasa koji vam ne pripada, već govori vašim nerečenim riječima. Kada se pjesma prevodi, prvo se mora istopiti, nestati na trenutak, a zatim se vratiti u život putem elektrošokova snage novog jezika. Bilo je posebno zadovoljstvo saradivati s Nenadom Vujadinovićem, koji je udahnuo novi život u stihove koje sam već zaboravio ili ih se sjećao putem zvuka ili vizualnih fragmenata. Za

pjesnika, jezik je više od instrumenta ili verbalnog odgovora na neponovljivost svijeta. Jezik je tijelo u kojem pjesnik osjeća sva zadovoljstva i ograničenja. Vjerujem da prevod i pisanje nemaju granice među sobom, iako je pjesnik nevidljivi čuvar prevoda, a prevodilac istorijski čuvar poezije. Često raspravljamo o vjernosti prevoda, ali suština originala je uvijek da bude nevjeran prema prevodu, kako bi rekao Borhes. Dobar tekst je dinamičan, uvijek drugačiji pri svakom novom čitanju, a prevod je samo pokušaj da se postigne takva nevjernost. Prevod je daleko od fotografskog zamrzavanja poetike autora ili konzerviranja slika i sjećanja putem emulgatora univerzalnih istina. Korišćenje istih riječi u prevodu iz jednog jezičkog sistema u drugi ima psihološki efekat kao kod upotrebe istih lijekova za različita tijela i bolesti. Prevodilac mora živjeti s tekстом, izjednačiti svoj glas s odjekom autora i osjetiti reljefnost dubine i oštine teksta. Na taj način, doživljam sebe kao prevodioca, a radeći s izuzetnim i temeljitim Nenadom Vujadinovićem ponovo sam otkrio sebe kao autora. Razgovarali smo o svakom stihu i u pukotinama smo otkrivali nove pukotine i prozore. Simon Vej je rekla da su svi grijesi pokušaji da se ispune praznine. Prevod je blagodat u ispunjavanju vlastitih praznina.

Veliki slovenački pjesnik Tomaž Šalamun istakao je Vašu sposobnost da stvarate „gromoglasnu tišinu“. S druge strane, zapisali ste da je pjesnik onaj „ko na divlje kopa u vremenu“. U čemu je, po Vašem mišljenju, moć poezije?

20

Prosvjetni rad

SEPT.
2023BROJ
65

proganja
nas
ono što
smo
rekli

Nikola
Madžirov

Zavod za udžbenike na sajmu knjiga u Tuzima

BOGATA PONUDA IZDANJA NA ALBANSKOM JEZIKU

U Tuzima, u Centru za kulturu „Malesija“, nedavno je održan IV Sajam knjiga, sada već tradicionalna manifestacija koja iz godine u godinu privlači respektabilan broj ljubitelja knjige.

Oio ovogodišnjeg Sajma bio je i Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Podgorica. Na bogato opremljenom štandu posjetioci su imali priliku da kupe udžbenike, ali i zanimljive naslove vanudžbeničke literature na albanskom jeziku.

Sajam, koji je trajao nekoliko dana, svečano je otvorio predsjednik Opštine Tuzi **Nik Đeljošaj**, a na ceremoniji je pročitan i telegram najistaknutijeg albanskog pisca **Ismaila Kadarea**.

N. N.

I sam smatram da je poezija glasna tišina u svijetu gdje vladaju glasni glasovi. Često se pitam može li poezija promijeniti društvo i može li društvo promijeniti poeziju. Nadrealisti su postavili pitanje o promjeni života, ali zašto čovječanstvo često ima potrebu da govori o promjeni ili kraju svijeta? Kada se svijet pozvao na svete kanone kao jedini spas, započeli su vjerski ratovi. Kada se pozivalo na slobodno kretanje kapitala, počeo je kolonijalizam. Kada se pozivalo na princip društvene i ekonomske jednakosti, pojavljivali su se diktatori. Sve čiste ideje, kao vjera u uzvišenost, slobodu ili milost, bile su rušene pohlepom za kontrolom i gomilanjem. Nažalost, poezija je često bila u službi destruktivnih nagona tamnih figura ljudske historije, a neki od njih su se sami proglasili pjesnicima, kao što su Mao Ce Tung, Staljin ili nedavno, Radovan Karadžić. Vjerujem u čistu pjesničku misli, onu o kojoj su govorili Hana Arent ili Emil Sioran, vjerujem da iskrenost stoji uspravljena nasuprot nametnutoj stvarnosti, na način na koji mašta opstaje nasuprot laži. Koncentrisana politička moć i društveni pritisak na savremene umjetnike postavili su neprirodnu dilemu o tome da li je pisanje poezije danas više borba protiv obezličjenja ili izvorni nagon da budete lični? Da li je poezija štiti ili ogledalo? Istorija slavi samo bitke, čak i kada se pretvore u poraze, ali nikada povlačenja, čak ni kada se pokažu kao pobjede. Pisanje poezije danas se smatra povlačenjem, posljednjom linijom odbrane od bezličnosti. Poezija i na napuknutom ogledalu stvarnosti prikazuje isto lijepo i ranjivo ljudsko lice. Moć poezije upravo je u njenoj krhkosti, u refleksiji ranjivosti ljudske prirode.

A kad su u pitanju eseji, koji su to motivi koji najviše uzbujuju Vaš analitički nerv?

Prethodno sam bio vođen selidbama, napuštanjima, bjekstvima... Sada želim da govorim o povracima. I bjekstva i povraci povezani su linijom praga. Povratak sebi je najbitnija vrsta bjekstva. Često kada govorimo o bjekstvu, mislimo na napuštanje sebe ili napuštanje doma. Ali, šta ako bjekstvo posmatramo kao napuštanje nametnute normalnosti, šta ako je bjekstvo povratak čistoti prvobitne percepcije svijeta? Ranije nijesam mogao da povežem bjekstvo i povratak u normalni tok misli, ali sada ih vidim kao nerazdvojne ljubavnike stvarnosti. U našem jeziku, povratak najčešće ima negativan idiomski odraz u ogledalu svakodnevnog stvarnog života, kad se kaže „savio si rep“ ili „ležiš na brašnu“. Povratak je više od fizičkog osvajanja starih prostora. To je sjenka sazrijevanja ili metafizičko zatvaranje jednog kruga života. Povratak je srž cikličkih rituala ritmičnosti. Vratiti se u sobu u kojoj si odrastao i vidjeti sebe kao dijete koje se plaši samo oštih predmeta, a ne ljudi. Postoji li snažniji izraz sazrijevanja, probijajući se ispod stola promijenjenih vremena i prostora? Nedavno sam razgovarao s **Vendersom** o dinamici prostora i njihovim živim svjedočenjima prošlosti i iluzornom prisustvu ljudi i procesa. On prvo traga za horizontima prostora, a zatim u dubinama neproučene prostranosti iskopava priču. Pripovijedanje u njegovim filmovima oživljava svjetove tih nemuših prostora, dok se širina

gradova i pejzaža kao produžene sjenke smješta u oči posmatrača, ali on sam kaže da su pjesnici ti koji nam pomažu da shvatimo svijet. S druge strane, Česlav Miloš u svojoj „Ars Poetica?“ piše: „Koristi poeziju u tome što nas podsjeća / koliko je teško ostati ista ličnost, / jer naša kuća je otvorena, nema ključa u vratima, / a nevidljivi gosti ulaze i izlaze.“ Potreba da se putuje u nepoznato povezana je s čistom dječjom znatiželjom, ali najmračniji trenuci tokom putovanja su oni kada treba zaključati vrata svog doma koji se napušta kakva izdaja u odnosu na vjeru u svijet koji te dočekuje s otključanim vratima i otvorenim rukama. Ipak, nastavlja da putujem dok tijelo ne umore sjenke nepoznatog.

Rođeni ste u porodici izbjeglica iz balkanskih ratova, a jedna od Vaših najznačajnijih knjiga nosi naziv „Premješten kamen“. Svjedoci smo da i danas, više od vijek nakon Balkanskih ratova, svijet i dalje pogađaju sukobi i prisilne migracije duž raznih meridijana. U čemu čovječanstvo griješi, pa nije u stanju da primijeni nauku loših iskustava iz prošlosti?

Danas smo nomadi straha. Perspektiva bijega se promijenila u uslovima pandemije COVID-a, ostati kod kuće postaje moderno izgnanstvo. Ratovi ne donose samo rušenje domova, već i njihovu zamjenu – zamjenu sjećanja i pripadnosti, kao savršen sistem za samoodbranu od bola. Napuštanje doma zamijenjeno je novim domom, drugim i nepoznatim prostorom, ali s namještajem raspoređenim isto kao i u onom napuštenom domu. U mirnodopskim uslovima, migranti ili radnici na privremenom radu u inostranstvu, kao odbranu od unutrašnje krivice zbog napuštanja, grade ogromnu tropsku kuću u rodnom selu u koje se nikada neće vratiti. Čini mi se da današnja pripadnost unutar doma postoji kao kontrapunkt pripadnosti domu. Naučili su nas da trčimo na ulice kada se zemljotresi dese, a u udžbenicima za opštu odbranu rekli su nam da se spuštamo u bunkere, te tamnice spasa, u slučaju bombardovanja. Danas smo navikli da soba bude naša ulica, bunker, kancelarija i mjesto molitve trajna arhitektura preživljavanja. Međutim, uprkos tome, tjelesna prostornost ne smije nas odvojiti od univerzalnosti uma, koji je osnova ljudskosti, kao i održive književnosti. Poezija je u organskoj vezi sa nomadstvom, čak i Brodski piše da književnost počinje poezijom, pjesmom nomada, koja je prethodila pisanju naseljenika. Sam sebe ne mogu nazvati pravim nomadom jer češće nešto nosim sa sobom, nego što ostavljam iza sebe tokom putovanja. Čak i ako se radi o prašini na cipelama ili stotinama nikad razvijenih fotografija. Ipak, u napuštenim hotelskim sobama ili umjetničkim rezidencijama namjerno ili slučajno ostavljam neku knjigu ili kamen, vjerujući da će neko to protumačiti kao znak, a ne oslobađanje od tereta. Nomadizam je selidba bez svjedoka, slična tim premještanjima Tomasa Bernharda koji je putovao u zemlju čiji jezik nije poznavao i napuštao ih čim bi osjetio breme značenja riječi. Sigurnost svijeta tražimo tamo gde je jezik samo zvuk koji nas ne suočava sa strahovima koji su nam ostavili u nasljeđe.

Mislim da su bjekstva iz kuće u pidžami i tri puta većim tatinim cipelama imali veće suštinsko značenje u shvatanju vlastite čežnje nego planirana putovanja za koja treba unaprijed potvrditi svoju pravnu lojalnost i poslušnost prilikom dobijanja vize i dokaza o nekažnjavanju. Sada se nomadizam može nazvati putovanjima koje Gugl ne može arhivirati ili prolaskom kroz mjesta gdje banka ne može registrovati vaše prisustvo. Nagon za promjenom prostora izrasta iz sjećanja straha i radoznalosti. Kasnije otkrivam da su moja putovanja ili bijeg samo nastavak selidbe mojih predaka koji su morali prepješati planine da bi se spasili od bure Balkanskih ratova. Nakon svega, osjećam se sigurnije u kontinuitetu nesigurnosti nego u izgradnji zamka mitske pripadnosti. Svijet danas živi svoju novu prostornu pripadnost, a razdaljine se mjere umjesto kilometrima – kilobajtima. Ono što se ranije smatralo patološkom introvertnošću ili strahom od novih prostora i suočavanja s javnošću, postaje stil života. Prije stotinu godina, nostalgija u Evropi smatrana je bolešću i ljudi sa neutaživom željom za povratkom kući liječeni su opijumom, pijavica ili dugim boravkom u planinama. Nema bolje slike za odnos poezije i ideologije od riječi Danila Kiša koji kaže da je poezija sumnja, a ideologija odsustvo sumnje, da je ideologija izvan poezije, izvan književnosti, da je velika zabluda karakteristična za vijek u kojem živimo ta što se politika i književnost isprepliću i miješaju, da je ta veza nametnuta književnicima.

Da bismo se razumjeli ispravno, mi postajemo politička bića već s prvom roditeljskom zabranom, ukroćeni među naslijeđene društvene norme, nasuprot vlastitim instinktima. Čak i Šimborska započinje svoju pesmu „Deca epohe“ stihovima: „Mi smo deca epohe, / epoha je politička.“ mi smo politički jer je epoha politička, a ne obratno. Svako od nas stoji na pragu surove političke pragme, ali uvijek postoji utočište iza ugla stvarnosti, a umjetnici nijesu ovdje da potvrde ili negiraju stvarnost, već da je ponovo otkriju i preoblikuju.

Teško je danas, usred tolike vreve, sačuvati svoj glas, jer je mnogo opasnije i luđe vikati kad vas niko ne čuje nego šaputati kad svi čute. Ipak, ako postoji nešto što je opasnije od agresije političke svakodnevice, to je instinkt da postanete i ostanete žrtva. Samoproglašena žrtva i mržnja, zajedno sa zlovoljom, idealni su preduslovi za ljudsku zatrovanost. Glasna kuknjava nad samim sobom i moraliziranje nad drugima najmoćnije su destruktivno oružje samoproglašene žrtve. Kritički um ne plače nad vlastitom sudbinom i ne pretvara vlastiti bijes u opštu mržnju, krijući svoje izbečeno lice iza maske velike ideje ili ideologije. Ne zaboravimo da je svaki diktator najlakše okupljao mase na taj način što je svoju bol nametao drugima kao da je njihova i na tome izgradio platformu mržnje. Ideologija je samo skafander za ličnu mržnju. Ubadati otrovni trn u sve što se kreće je najlakši način da se proglasite za revolucionara i prisutnog u vremenu, jer je ubica važniji od žrtava. Tako pamti istorija. Ali, tek kada izademo iz vrtloga mržnje, samo tada ćemo shvatiti koje ožiljke ludila ostavljamo jedni drugima, na isti način na koji vojnik shvata apsurdnost uniforme kad stane pred sime-trične vojničke grobnice.

ĐAČKA strana

PISMO O ODRASLIMA

“ Poštovani ljudi sa rukom od ruke.
 Pogledajte našoj lijepoj Zemlji muke!
 Naš jedini dom već sigurno vene.
 Morate učiniti' da dođe do promjene!
 Svijetu cijelom jedina ste nada.
 Zato preduzmite nešto odmah sada.
 Posadite bilje, drveće i cvijeće.
 Da kiseonika imamo na vreće.
 Da se svako raduje, i biljke i ptice.
 A najviše dječije malene glavice.
 Zar vam nije dosta razaranja, rata?
 Otvorite sreći i ljubavi vrata!
 Odluka je vaša.
 Učinite nešto dok ne bude kasno.
 Neka svi sad čuju, svima bude jasno.
 I smanjite sjeću, zašтите šume.
 Zabranite paljenje plastike i gume.
 Nebo nam je crno i oblaci sivi
 A za to ste, odrasli, jedino vi krivi.
 Osvijestite ljude što nam vazduh truju.
 Polako al' sigurno našu propast kuju.
 Globalno zagrijavanje da bude što manje.
 Da nam na planeti bude bolje stanje.
 Našoj Crnoj Gori, ljepoti prirode.
 Zaštite izvore, zaštite vode!
 Bez pijaće vode života nam nema
 I zato je ovo vrlo važna tema.
 Želim da odrastem i srećno i zdravo.
 Na budućnost svako dijete ima pravo.
 Da uveče vidimo i svice i zvijezde,
 A ujutru drvo gdje se ptice gnijezde.
 Ovo vas sad molim svojim srcem cijelim
 Jer zdravu planetu za sve ljude želim.
 Neka za spas zemlje odjeknu sva zvona.
 Srdačno vas, veliki, pozdravlja Ivona.

Ivona Pejović
 O.Š. „Vlado Milić“
 (Specijalna nagrada Ministarstva prosvjete
 i Pošte Crne Gore)

PUTEVI

Plavo nebo nad jezerskim branama,
 sunce umaklo zelenim stranama,
 umorni vrapci tjeraju vjetrove
 među brdima koji nas dijele.
 Isto nebo, sunce, zvijezde koje se po danu skrivaju,
 nad vijugavim putevima i motre na nas,
 čekajući nekog da napravi korak,
 iz sutona spase nepoznati glas.
 On uzdiše često kada vidi sliku,
 sliku priče koja se budi,
 iza plavih sjena, mora visokih,
 što vape za nebeskim putevima.

Elena Stanković
 O.Š. „Radojica Perović“, Podgorica

Poziv čitaocima i saradnicima iz škola za kreiranje Đačke strane

U cilju afirmacije darovitih daka, nastavnika osnovnih i srednjih škola, kao i stručnih saradnika, i, sa željom da širu javnost upoznajemo sa njihovim stvaralaštvom, osmislili smo Đačku stranu.

Očekujemo da nam šaljete svoje literarne i likovne radove, a mi ćemo ih redovno objavljivati na portalu, kao i u štampanom broju, koji izlazi četiri puta godišnje.

Vjerujemo da ćemo kreativnom saradnjom zainteresovati, podsticati i ohrabrivati mnoge stvaraoce da se predstavljaju na našoj stranici.

Jadranka Đerković,
 urednica Đačke strane

MOJ SAN

Neke čudne ptice lepršaju mislima
 Dok noć blagom rukom miluje mi kosu.
 Osmijeh cvjeta kao cvijet u aprilima.
 Sjajni mjesec zrakom izuo me bosu.

Taj divni osjećaj treperi u meni,
 Svjetlucave sjenke oko mene lete,
 Na oblaku snova, ko na morskoj pjenu,
 Blaženo i mirno usnulo sam dijete.

I tako ja živim ovaj divni san
 Gdje ljubav se osjeća vazduhom cijelim.
 Uskoro će opet osvanuti dan
 A ja još da sanjam i da volim želim.

Ivona Pejović

O.Š. „Vlado Milić“ – Podgorica (Pjesma nagrađena specijalnom nagradom na Međunarodnim književnim susretima Lejla Avdić – Banovići, 2022. godine)

ZAŠTO JE TEŠKO BITI DRUGAČIJI

Društvo, u vremenu u kojem živimo sebe smatra pravednim i ravnopravnim, a ne primjećuje da svako ko iskorači iz norme, dočeka negodovanjem.

Ljudi nepravdu čine svakoga dana, a to da niko i ne primijeti. Mnogi misle da postupaju dobro, i to sve dok sami ne naiđu na svoj problem. Nameću besprekornost, praćenje običaja i pravila. Živjeti život bez odabira...

Evo jedna priča o tome koliko je teško biti drugačiji:

U periodu kada se mnoge djevojčice najčešće opredijele za rukomet ili odbojku, moja drugarica je izabrala boks. Ta vijest se poput talasa proširila kroz odjeljenje, naselje, društvo... Sa svih strana je društvo koje „prihvata sve različitosti“, osuđivalo njenu odluku. Njoj je postalo teško da bude u zajednici u kojoj je ne podržavaju... I, odustala je od sporta.

Oduvijek je bilo teško biti drugačiji. A čini mi se da nema znakova da će postati lakše. Potrebno je biti dovoljno smio, hrabar da svoje želje ispuniš bez obzira što se ne poklapaju sa tuđim.

Društvo, otvoreno ili u tajnosti ispituje tuđe odluke. Daje sebi za pravo da sudi o njima i daje drugačiji tretman onima dovoljno hrabrima da budu posebni.

Nije lako biti drugačiji.

Bojana Abazović
 O.Š. „Radojica Perović“, Podgorica

BITI ZNAČI BITI ZA DRUGOGA

U današnjem vremenu smutnji, gdje je mir teško pronaći, a pažnju još teže zadržati, čovjek se suočava s realnošću. Surovom. Nezasitom. Zato, svoje misli treba da preusmjeri ka drugom svijetu. Svijetu koji je prividno ograničen koricama i povezima – svijetu knjiga.

Danas su rijetkost osobe koje istinski vole knjigu. Čitalačka kultura polako propada usljed sve većeg korišćenja pametnih uređaja. Uz to propadaju i naše kritičko razmišljanje, i mi i cjelokupno društvo jer Knjiga, nekada svetiinja i pročišćivač uma i duše, gubi značaj i postaje obična stvar. Često je prisutna radi estetike na policama te kupi prašinu i čeka bolje dane. Ali, njih nema. Ni pokušaji da se zamijeni elektronskim vidom, ne daju uspjeha. Jer, ona je nezamjenjiva, baš kao i taj upadljivi miris suvog drveta. Neprocjenljivo.

Jako je zahtjevno, a vjerovatno i nemoguće pretočiti knjigu u film. Nema te knjige koju može film obuhvatiti. Ni doživljaj gledalaca – čitalaca ne može biti isti.

Moju istinsku šoljicu kafe, koja bi uzgred bila veoma poželjna u pustim bibliotekama, čine romani... Četiri zida. Knjiga. Mir. I to je sve što je potrebno da spoznamo sebe, imamo nekog ko nas vodi, uči i razumije.

Filip Mijanović
Gimnazija „Slobodan Škerović“, Podgorica

ČITAJ I PROČITAJ

Zašto je baš Aristotel raspravljao o vezi čovjeka i umjetnosti?

Možda mu je samo bilo dosadno! Možda je htio da ga ja upravo sada pomenem u svom sastavu. A možda je, pak, bio svjestan jedine stvarne istine o čovjeku – čovjek ne može biti određen riječju.

Od davnina je čovjek uslovljen svojom potrebom za društvom i isto tako ograničen strahom da se iz tog društva izdvoji.

Još mitski lik Kasandra, u svakom trenutku moja olovka čeka spremna da brblja o grčkoj tekovini, podsjeća na teret spoznaje istine koju istorijski momenat za koji ste vezani ne vidi. I dolazi se do sljedećeg stava: čovjekovo jedinstveno ja nije definisano isključivo društvom u kojem živi, već i istorijskim trenutkom bitisanja na pozornici. S jedne strane je ono što nameću vrijeme i društvo, a sa druge lični izbor.

E sad, možemo da odbijemo ustaljene norme i onako romantičarski postanemo Evgenije Onjegin, a možemo i da se stopimo s masom. Zar se treba povući u sebe i ne ostaviti svoj neponovljivi, vremenski pečat? Čovjek je mozaik svih ljudi koje upozna, ali je i istorija čovječanstva mozaik svakog pojedinca.

I tako... Pablo Pikaso nema moć da spriječi građanski rat u Španiji, ali mu svojom Gernikom prkositi i vraća nadu u humanost! Eto individualnosti bez samoživosti! Jezik podstiče čovjekovu društvenu prirodu, a jezik umjetnosti omogućava potpuno razumijevanje! Nema granica, nema prepreka!

Individualnost treba njegovati, ali veoma pažljivo, brinući da u tom svom poduhvatu ne odbije ono što život nudi. Jer, samo pomoću drugih možemo potpuno izgraditi sebe.

Zato se i stalno vraćam grčkoj mitologiji – uvijek poslušam svoju olovku.

Iskra Klikovac
Gimnazija „Slobodan Škerović“, Podgorica

MATEMATIKA

Sretosmo se u dačkoj klupi
ozbiljna ja, ona još više
jer odmah poče zadatke da piše.
Ne vole je djeca mnoga,
kažu da je babaroga!
Nije lako učiti zavrzlake te:
množenje, dijeljenje i razlomke.
Kako u tome da se snađem,
kad želim samo vani da izađem.
I mami ću priznati da od nje
dobijem vrtoglavicu u glavi,
pa molim gospodu Matematiku
da me na miru ostavi!

Milena Mišnić
O.Š. „Radojica Perović“, Podgorica

DJEDOV ŠEŠIR

Djeda se ljuti kad vjetar duva,
što neće gospodin glavu da čuva.
Nego se stalno odvažan pravi,
kako mu volja u pozu se stavi.
Igra se s' djedom, čas lijevo, čas desno.
Čini se da mu je na glavi baš tijesno.
I neće za inat da stoji kako treba
već djedu na čelo se smjesti i vreba.
Vreba kad djeda ruke u džepove stavi,
da pobjedu svoju slatko proslavi.
Gleda to vjetar pa se lukavo smiješi,
čeka da zločko u svom inatu pogriješi.
Neće vala tvoja zadnja biti!
Neko mora i djedu da štiti.
Zaduva jače i obruč mu savi,
Nesta mu mjesta na djedovoj glavi.

Sad oba za vjetrom jure,
jedan drugom u zagrljaj žure.
Djedu se kosa sijeda razbaruši,
a on se pod uvelim lišćem, naroguši.
Pomisli, moraće bolje da sebe čuva.
Da ga vjetar daleko ne oduva.
I djeda se sada zadovoljno smije,
e neka ga, kad stajati pravo umio nije.
I tako dva druga, zajedno hode,
oba se plaše da neki od njih ne ode.
Od danas, vani toplo ili hladno bilo,
Odluči čvrsto, čuvaće glavu i djedovo krilo.

Vahid Gec

O.Š. „Salko Aljković“, Pljevlja
(Nagrada za najvedriju pjesmu na
„45. Limskim večerima poezije“ u Priboju)

Izložbom postavke Muzeja iluzija iz Beograda otvoren XI Festival „Dani nauke i inovacija 2023“

„PUTOVANJE KROZ ZNANJE“ U 15 CRNOGORSKIH GRADOVA

■ Ovaj događaj imao je cilj da nauku i inovacije približi najširoj publici u Podgorici, Nikšiću, Cetinju, Pljevljima, Žabljaku, Plužinama, Bijelom Polju, Plavu, Tivtu, Kotoru, Budvi, Petrovcu, Sutormoru, Baru i Ulcinju

Centralni godišnji događaj Ministarstva nauke i tehnološkog razvoja 11. Festival „Dani nauke i inovacija 2023“ održan je od 27. do 30. septembra u 15 crnogorskih gradova. Manifestaciju je u Podgorici otvorila resorna ministarka prof. dr **Biljana Šćepanović**. Festival je počeo izložbom postavke Muzeja iluzija iz Beograda, koja je posjetiocima pokazala da nauka može biti vrlo zabavna i da je namijenjena svima. Tokom četiri dana trajanja manifestacije svi ljubitelji nauke i inovacija mogli su u to da se uvjere i kroz ostalih 96 programskih sadržaja širom Crne Gore.

Prisutnima se na otvaranju obratio i premijer **Dritan Abazović** koji je kazao da „svaki cent uložen u inovacije nije uzaludno potrošen i samo jedna inovacija, od koje bi Crna Gora mogla da dobije globalni značaj, mogla bi rezultirati investicijom mnogostruko veće vrijednosti.“

„Putovanje kroz znanje“ će na najljepši način ove godine slaviti nauku i inovacije u čak 15 gradova, i kroz rekordni broj programskih sadržaja koji se primakao broju sto, sa ciljem da približe nauku i inovacije djeci i mladima, da usvoje od najranijeg uzrasta taj specifičan način razmišljanja i bliskost sa naukom, odnosno naučnoinovacionom djelatnošću“, kazala je ministarka Šćepanović. Naglasivši da se ovim festivalom želi pokazati

i šta radi crnogorska naučnoinovaciona zajednica, promovišući nacionalne projekte koje je sufinansiralo Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja, programe koje je finansirala EU, kao što su Horizont Evropa, IPA projekti, Šćepanović je rekla da „Crna Gora ima svoje mjesto u svijetu kada je riječ o naučnoinovacionoj zajednici, da nas svijet prepoznaje, da nas Evropa prepoznaje i da nam je partner, jer zajednički gradimo naš inovacioni ekosistem.“

Cilj ovog festivala je bio da nauka izađe iz svojih laboratorija i biblioteka, da prošetala ulicama, trgovima, parkovima, muzejima, galerijama, našim planinama i morskome obalom, da se sretne i predstavi svima širom Crne Gore. Posjetioci su bili u prilici da posmatraju zvijezde, uz pojašnjenja naših astronoma i budućih astrofizičara, da lansiraju mini-rakete, pripremajući se za istraživanja svemira, a upoznali su i blago botaničke bašte i akvarijuma. Organizovane su prezentacije i demonstracije savremenih inovativnih tehnologija – 3 D printeri, 3 D skeneri, dronovi velikog formata (izložbeni), dronovi za let u zatvorenom prostoru, vještačka inteligencija i sl.

Ovaj događaj imao je takođe cilj da nauku i inovacije približi najširoj publici u Podgorici, Nikšiću, Cetinju, Pljevljima, Žabljaku, Plužinama, Bijelom Polju, Plavu, Tivtu,

Kotoru, Budvi, Petrovcu, Sutormoru, Baru i Ulcinju.

Na fakultetima i institutima upričeno je mnogo programa posvećenih popularizaciji nauke i istraživanja iz društvenih, humanističkih, tehnoloških, prirodnih i medicinskih nauka. Održane su i prezentacije naučnoistraživačkih rezultata i dostignuća u naučnim oblastima, kojima se pojedine organizacione jedinice primarno bave.

Partneri u organizaciji događaja bili su crnogorski univerziteti, Evropska organizacija za nuklearno istraživanje (CERN) i Međunarodna laboratorija za molekularnu biologiju (EMBL), koji su i ove godine upričili interesantne događaje. Glavni pokrovitelj festivala već drugu godinu zaredom je Five Grupa.

O. Đ.

EVROPSKA NOĆ ISTRAŽIVAČA

Fondacija za promovisanje nauke PRONA i Prirodnački muzej Crne Gore organizovali su „Evropsku noć istraživača“, projekat koji finansira Evropska unija i koji se održava istovremeno u više od 200 gradova Evrope. Glavni događaj „Noći istraživača u Crnoj Gori“, pod sloganom „Oblikuj budućnost“, održan je u sportskoj sali Gimnazije „Slobodan Škerović“ u Podgorici.

Promotivni događaji u okviru „Evropske noći istraživača“ organizovani su širom Crne Gore, kako bi se široj populaciji, a prije svega mladima, približio raznoliki svijet nauke i pokazao njen uticaj na svakodnevni život.

Dvanaestočasovni program, od podneva do ponoći, bio je posvećen naučnim dostignućima, kao i promjenama koje donose nove tehnologije dramatično mijenjajući svijet. Kroz eksperimente, interaktivne prezentacije, radionice, otvorene laboratorije, naučne tribine, predavanja i izlete, mladi ljudi imali su priliku da se upoznaju sa naučnim dostignućima. Pokazalo se da Festival unapređuje naučnu pismenost mladih u Crnoj Gori na nekonvencionalan i efektan način i uspješno približava nauku široj publici, a naročito mlađoj populaciji. Izlagači na Festivalu „Evropska Noć istraživača“ su bili predstavnici obrazovnih institucija, instituta, nevladinih organizacija, preduzeća, kao i samostalni istraživači – svi oni koji na interesantan način predstavljaju naučne i tehnološke principe na kojima počiva razvoj savremenog društva. Zanimljivi svijet algi, ajkule Crne Gore, Arduino vježbe, matematika kroz igru, metrologija – nauka za svakodnevni život, nauka i sport, hemijski eksperimenti, virtuelna realnost (tehnologija), 3 D štampa, robotika, genetika, samo su neke teme s kojima su se susreli posjetioci Festivala.

Sadržaji Festivala bili su prilagođeni široj publici, pa su gledaoci svih uzrasta imali priliku da upoznaju mnoštvo prirodnih fenomena i tehnoloških inovacija na razumljiv način.

LIST CRNOGORSKIH PROSVJETNIH, KULTURNIH I NAUČNIH RADNIKA
IZDAVAČ: ZAVOD ZA UDŽBENIKE I NASTAVNA SREDSTVA – PODGORICA

UREĐUJE REDAKCIJSKI KOLEGIJUM: Ljiljana Vukoslavović, Olga Đuričković i Nikola Nikolić

Veb-sajt: www.zuns.me/prosvjetnirad • <https://www.facebook.com/prosvjetnirad>

UREDNIŠTVO: Ulica Balšića br. 4

Telefon: 020/231-254

E-mail: prosvjetnirad@t-com.me

Rukopisi se ne vraćaju